

Juris Smaļinskis

Pārskats

Vides, sociālie un ekonomiskie aspekti lauku tūrisma ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā

Situācija, analīze, priekšlikumi

Latvijas Lauku tūrisma asociācija
„Lauku ceļotājs”
2006.

Pārskats
atbalstu

tapis ar Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācijas finansiālu

Saturs

1. Ievads.....	3
2. Lietotie termini.....	5
3. Metodika.....	7
4. Situācijas analīze.....	8
4.1. Lauku tūrisma un ilgtspējīgas attīstības tiesiskie aspekti.....	8
4.2. Lauku tūrisms un resursu patēriņš.....	10
4.2.1. Statistiskā analīze par lauku tūrisma saimniecību resursu vidējo patēriņu.....	10
4.2.2. Resursu ietaupījuma un saglabāšanas iespējas lauku tūrisma saimniecībās.....	17
4.2.3. Lauku tūristu aptaujas rezultātu analīze.....	24
4.3. Lauku tūrisma ietekme uz vides un sociāli –ekonomiskajām jomām	35
4.3.1. Vides jomas.....	36
4.3.2. Ekonomikas jomas.....	42
4.3.3. Sociālā un kultūras joma.....	48
4.3.4. Dažu negatīvo ietekmju raksturojums.....	51
4.3.5. Secinājumi.....	52
4.4. Infrastruktūra un tās loma ilgtspējīga lauku tūrisma attīstībā.....	53
4.5. Lauku tūrisma raksturojošās iezīmes un īpatnības Latvijā.....	55
5. Priekšlikumi lauku tūrisma ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai.....	57
5.1. Negatīvo ietekmju novēršana vai samazināšana.....	57
5.2. Ilgtspējības kritēriju ieviešana lauku tūrisma kvalitātes sistēmā.....	64
5.3. Ilgtspējīga lauku tūrisma indikatori.....	67
6. Pielikumi.....	70
6.1. Lietotie saīsinājumi.....	70
6.2. Izmantotie avoti.....	71
6.3. Lauku tūrisma definīcija.....	72
6.4. Fotoattēli.....	74
6.5. Vides indikatori „Zaļā sertifikāta” naktsmītnēs.....	76
6.6. Lauku tūrisma uzņēmēju aptaujas anketa.....	78
6.7. Lauku tūristu aptaujas anketa.....	81

1. Ievads

Tūrisms pasaulē pēc Otrā Pasaules kara ir kļuvis par vienu no ekonomikas nozarēm, kas attīstās visstraujāk. Vairāk nekā 550 miljoni cilvēku katru gadu apmeklē citas valstis, kamēr desmit reizes vairāk tūristu ceļo savas valsts iekšienē. Tāpēc tūrismam ir liela nozīme katras valsts labklājības celšanā un jaunu darbavietu radīšanā. Pēc angļu zinātnieku pētījumiem pasaulē tikai 20 - 25% no kopējiem tūrista izdevumiem ceļošanai tiek tērēti ārzemēs - pārējos 75 - 80% tūrists tērē pašmāju ceļojumos (vietējais tūrisms). Pēc Pasaules Tūrisma organizācijas (PTO) datiem Eiropā tūrisms katru gadu pieaug par 5% un nav iemesla domāt, ka Latvija ilgtermiņa skatījumā šajā jomā varētu atšķirties. PTO dati arī liecina, ka tūrisma industrija kļūst par vienu no svarīgākajām nozarēm pasaulē, un tā prognozē, ka līdz 2020. gadam Baltijas reģionā, salīdzinot ar citām Eiropas daļām, notiks strauja tūrisma attīstība¹.

Saskaņā ar PTO sniegto informāciju, lauku tūrisma pieprasījumam pēdējo 15 gadu laikā ir tendence pieaugt – dažās Dienvidēiropas un Austrumeiropas valstīs pat līdz 25% gadā. Ar katru gadu pieaug pieprasījums pēc nestandartizēta un individuāla piedāvājuma brīvdienām (kas ir pretējs masu tūrismam), reģionāliem un tipiskiem produktiem un dabas tuvuma.

Lauku tūrisms ir sevi pieteicis, kā svarīgu un neatņemamu sastāvdaļu lauku ekonomikā arī Latvijā. Ja papildus ienākošajam tūrismam ņemam vērā arī vietējo tūrisma, ir iespējams, ka tūrisms laukos jau šodien ieņem nozīmīgāku vietu kā lauksaimniecība. Lai gan lauku tūrisms tiek uzskatīts par zema ienākuma un peļņas produktu, tomēr tā ekonomiskā loma laukos ir nozīmīga – tiek radītas jaunas darba vietas, saglabāti cilvēku resursi, apturēta migrācija uz lielajām pilsētām, saglabāta lauku ainava, stimulēts saimniecībā saražotās produkcijas noiets, palielināts pamat - vai papildienākums lauku uzņēmējiem, vienlaicīgi palielināti ienākumi vietējās pašvaldības budžetā. Nereti tūrisms tiek uzskatīts par vienīgo ekonomisko risinājumu mazāk attīstītajos lauku rajonos.

Šajā situācijā esam izstrādājuši Pārskatu par Lauku tūrisma ilgtspējīgu attīstību, kura galvenais mērķis ir parādīt lauku tūrisma uzņēmējiem, pašvaldību un valsts pārvaldes institūciju darbiniekiem, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem un tūrisma organizācijā un vadībā iesaistītajiem darbiniekiem lauku tūrisma pozitīvos aspektus un „pievienotās vērtības” potenciālu, ko tas kā ekonomiskās attīstības instruments nākotnē var dot Latvijas lauku teritorijām un tās iedzīvotājiem, īpaši tad, ja tā attīstība notiek saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības pamatprincipiem.

Viens no galvenajiem Latvijas lauku tūrisma asociācijas „Lauku ceļotājs” uzdevumiem ir integrēt ilgtspējīgas attīstības principus lauku tūrisma saimniecību darbībā, panākot ne tikai ekonomisku efektu un cilvēku dzīves labklājības celšanos, bet arī nozīmīgu dabas vērtību un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, kas ir viens no galvenajiem tūrisma resursiem Latvijas lauku teritorijās. Kā reāls un uzskatāms piemērs augstāk minētajam uzstādījumam jāmin vides kvalitātes zīmes „Zaļais sertifikāts” ieviešana lauku tūrisma

¹ Informācija no Pasaules Tūrisma organizācijas mājas lapas, <http://www.world-tourism.org>

mītnēs. Taču jāuzsver, ka ne lauku tūrisma, ne arī tūrisma ilgtspējīga attīstība nevar notikt bez citu saistīto nozaru ilgtspējīgas attīstības, tādēļ ilgtspējīga attīstība pēc būtības reālā dzīvē ir vēl tuvākas vai tālākas nākotnes vīzija.

Pārskatā „**Vides, sociālie un ekonomiskie aspekti lauku tūrisma ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā**”, veikta analīze par dabas resursu vidējo patēriņu un to racionālas izmantošanas iespējām Latvijas lauku tūrisma saimniecībās, identificēts lauku tūrisma un ar to saistīto aktivitāšu ietekmju spektrs uz vidi, bioloģisko daudzveidību, ekonomikas, sociālām un kultūras sfērām, raksturotas ietekmju pozitīvās un negatīvās sekas. Pārskatā izstrādāti priekšlikumi par tūristu radīto negatīvo ietekmju novēršanu, atspoguļota valsts, pašvaldību un nevalstisko organizāciju loma ilgtspējīga lauku tūrisma attīstības nodrošināšanā, norādīta ilgtspējības kritēriju ieviešanas nozīme lauku tūrisma kvalitātes sistēmā, kā arī pirmoreiz izdalīti ilgtspējīga lauku tūrisma indikatori minētajā tūrisma sektorā.

Pārskatā paustais viedoklis ir pārskata autora skatu punkts, izpratne, analīze un interpretācija par tēmu „ilgtspējīga attīstība” gan tūrisma sektorā, gan arī valsts tautsaimniecībā kopumā.

Pārskats tapis ar Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācijas finansiālu atbalstu, apkopojot vairāku Asociācijas „Lauku ceļotājs” vadītu Eiropas Savienības un Eiropas Komisijas līdzfinansētu projektu rezultātus un pieredzi: EK Life programmas projekts „Zaļais sertifikāts” (2001-2004) un projekts „Tourbench” (2004-2006), Interreg IIIB programmas projekts „AGORA” (2005-2007).

2. Lietotie termini

Termins	Termina skaidrojums
Bioloģiskā daudzveidība	Dzīvo organismu formu dažādība uz sauszemes, jūrā un citās ūdens ekosistēmās;
Biotops	Organismu dzīves telpa. Vispārīgi piemēri: jūrmalas kāpas, pļavas, purvi, iežu atsegumi, alas, meži u.c.;
Bīstamie atkritumi	Dažādas izcelsmes atkritumi, kas negatīvi ietekmē vidi un cilvēka veselību – eksplozīvas, ugunsnedrošas, toksiskas, kancerogēnas, mutagēnas u.c. vielas. Ikdienas vajadzībām lietojamie bīstamie atkritumi ir dažāda veida baterijas un akumulatori;
Dabas taka	Kājāmgājējiem domāta marķēta taka dabā, kuras mērķis ir iepazīstināt apmeklētāju ar teritorijas dabas (t.sk. kultūras) objektiem un veicināt vides un apkārtējās teritorijas izziņu. Dabas takas var būt papildinātas arī ar dažādiem izziņas un mācības elementiem;
Ekosertifikācija	Tūrisma uzņēmuma (vai pakalpojuma) atbilstības novērtēšana īpaši izstrādātai kritēriju sistēmai, kuras galvenais mērķis ir tūrisma uzņēmumu rūpes par ekonomiskās darbības ietekmes samazināšanu uz dabas resursiem, vides aizsardzības prasību ievērošanas nodrošināšana un ilgtspējīgas attīstības principu ievērošana savā darbībā;
Ekosistēma	Sistēma, kuru veido funkcionāli saistītu organismu kopa (dažādas sugas) un nedzīvā daba, kas atrodas savstarpējā mijiedarbībā;
Ilgspējīga attīstība	Attīstība, kas nodrošina šodienas vajadzību apmierināšanu, neradot draudus nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanai; Ilgspējīgā attīstībā vienlīdz būtiskas ir visas trīs dimensijas (jomas, sektori) - vides, ekonomiskā un sociālā;
Indikators	Specifiski un mērāmi mainīgie, kas raksturo dotā objekta, parādības vai situācijas stāvokli;
Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas	Ģeogrāfiski noteiktas platības, kas atrodas īpašā valsts aizsardzībā un tiek izveidotas, aizsargātas un apsaimniekotas nolūkā aizsargāt un saglabāt dabas daudzveidību, nodrošināt zinātniskos pētījumus un vides pārraudzību, kā arī saglabāt sabiedrības atpūtai,

	izglītošanai un audzināšanai nozīmīgas teritorijas; Piemēri: nacionālie parki, dabas parki, dabas liegumi, aizsargājamo ainavu apvidi u.c.;
Lauku tūrisms	Tūrisma veids, kura galvenais mērķis ir, balstoties uz vietējiem sociāliem, kultūras un dabas resursiem, piedāvāt patērētājiem iespēju atpūsties un/vai izmantot tūristu mītnes lauku apdzīvotās vietās, izņemot republikas nozīmes pilsētas. Detālu skaidrojumu sk. pielikumā Nr. 3;
Lauku tūrisma ilgtspējīga attīstība	Tūrisma attīstība, kas neapdraud dabas, kultūras un sociālos resursus, vienlaicīgi nodrošinot ekonomisko attīstību un pieaugošu dzīves kvalitāti vietējiem iedzīvotājiem, kā arī visa veida resursu racionālu izmantošanu;
Monitorings	Nepārtraukta sekošana (novērošana, mērīšana u.c.) kādam procesam, objektam vai parādībai un iegūto datu fiksācija;
NATURA 2000 teritorijas	Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīkls, kuru galvenais izveides mērķis ir Eiropā retu un apdraudētu augu un dzīvnieku sugu un to dzīves vietu (biotopu) aizsardzība;
Tūrisma (tūrista) ietekme	Jebkāda veida darbības un no tām izrietošās sekas, kuras izraisījusi tūrista vai tūrisma kā tautsaimniecības nozares darbība dabas, ekonomiskajā vai sociālajā vidē vai jomā;
Vides fiziskā ietilpība (kapacitāte)	Tūristu (apmeklētāju) skaits, ko dotā ekosistēma (teritorija) var uzņemt, nesamazinot vai neietekmējot savu resursu bāzi, vērtības un to kvalitāti;
Zaļais sertifikāts	Latvijas nacionālā vides kvalitātes zīme (ekosertifikāts), kas tiek piešķirta lauku tūrisma saimniecībām, kas saimnieko videi draudzīgā veidā, ievērojot ilgtspējīgas attīstības pamatprincipus.

3. Metodika

Pārskats „Vides, sociālie un ekonomiskie aspekti lauku tūrisma ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā” (turpmāk tekstā - Pārskats) sagatavots Latvijas Vides aizsardzības fonda finansētā un Latvijas Lauku tūrisma asociācijas „Lauku ceļotājs” īstenotā projekta „Ilgtspējīga lauku tūrisma attīstība – vides, sociālo un ekonomisko aspektu nodrošinājums kopējai lauku ilgtspējīgai attīstībai” (turpmāk tekstā - Projekts) ietvaros.

Saskaņā ar Projekta darba uzdevumu Pārskatā sagatavots un ietverts:

1. Situācijas pārskats un analīze par lauku tūrisma ietekmju spektru un veidiem uz vides, sociālajām un ekonomiskajām jomām;
2. priekšlikumi lauku tūrisma negatīvo ietekmju samazināšanai vai novēršanai uz bioloģisko daudzveidību un vidi kopumā;
3. priekšlikumi ilgtspējīga lauku tūrisma indikatoru sarakstam;
4. priekšlikumi ilgtspējīga lauku tūrisma attīstībai;
5. lauku tūrisma mītņu kvalitātes sistēmas ilgtspējības kritēriji;
6. lauku tūrisma definīcija, kurā iekļauti ilgtspējīgas attīstības pamatprincipi.

Lai varētu veikt uz reāliem datiem balstītu statistisko analīzi par lauku tūrisma saimniecību resursu vidējo patēriņu Latvijā (4.2.1. nodaļa), novērtēt iespējamo dabas resursu ietaupījumu lauku tūrisma saimniecībās (4.2.2. nodaļa), kā arī noskaidrot lauku tūrisma klientu aptauju (4.2.3. nodaļa), LLTA „Lauku ceļotājs” sagatavoja trīs veidu anketas (Pielikums Nr. 5., 6., 7):

- Anketa par vidējo resursu patēriņu tika izsūtīta 57 saimniecībām, kurām piešķirta vides kvalitātes zīme „Zaļais sertifikāts” 2004. un 2005. gada rudenī pa pastu, un tā tika saņemta atpakaļ aizpildīta par abiem gadiem no 38 saimniecībām.
- Anketa par lauksaimniecības un lauku tūrisma sadarbību un bioloģiskās daudzveidības aizsardzību lauku tūrisma mītnēs tika izsūtīta 300 lauku naktsmītņu saimniekiem pa pastu, un atpakaļ aizpildītas anketas tika saņemtas no 51 respondenta.
- Anketa lauku tūrisma klientiem, kas kaut reizi bija izmantojuši vai interesējušies par lauku tūrisma pakalpojumiem, tika izsūtīta ar e-pasta starpniecību ~4000 adresātiem. Aizpildītas anketas tika saņemtas no 261 respondenta.

4.3., 4.4., 4.5. un 5. nodaļa sagatavota, izmantojot LLTA „Lauku ceļotājs” informatīvos resursus un Pārskata autora pieredzi un uzkrāto informāciju tūrisma un vides jomā, kā arī praktiskos novērojumus Latvijas lauku reģionos, komunikācijā ar lauku tūrisma u.c. lauku reģionu uzņēmējiem, t.sk. īpaši aizsargājamās dabas un NATURA 2000 teritorijās.

4. Situācijas analīze

4.1. Lauku tūrisma un ilgtspējīgas attīstības tiesiskie aspekti

Gatavojoties „Rio+10” konferencei, Latvija sagatavoja Latvijas Nacionālo ziņojumu „Rio + 10”², kurā raksturota situācija ekonomikas, sociālajā un vides aizsardzības sfērā, analizēti ilgtspējīgas attīstības stratēģijas ieviešanas līdzekļi, kā arī analizēti nozīmīgākie Latvijas tautsaimniecības sektori un ar tiem saistītās sfēras. Ziņojumā īpaša uzmanība veltīta vides aizsardzības politikas instrumentu integrācijai dažādu tautsaimniecības nozaru attīstības politikās.

Saskaņā ar Latvijas Nacionālo ziņojuma „Rio+10” 2.7. nodaļu “Tūrisms”, viens no četriem nozares attīstības izvirzītajiem mērķiem ir ilgtspējīga lauku tūrisma (arī ekotūrisma, kūrortu, dziednieciskā, velo un jahtu tūrisma) attīstība.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņēs³ attiecībā uz lauku teritorijām, kas ir lauku tūrisma norises vieta identificēti šādi politikas mērķi:

- Lauku iedzīvotāju ekonomiskās un sociālās labklājības nodrošināšana;
- Lauku ekonomikas dažādošana un lauku iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšana tuvinot to pilsētu standartiem;
- Mazāk konkurētspējīgo lauku saimniecību pārorientācija uz ar lauksaimniecību mazāk saistītām un nesaistītām aktivitātēm (bioloģiskā lauksaimniecība, netradicionālā lauksaimniecība, lauku tūrisms, tradicionālās ainavas saglabāšana, alternatīvu ienākumu avotu un jaunu darba vietu radīšana lauku iedzīvotājiem) un minētā procesa sekmēšana.

Pamatnostādņēs izstrādātas konkrētas rīcības politikas mērķu sasniegšanai:

- Informētības par nodarbinātības iespējām uzlabošana, īpaši lauku rajonos, un pieejamo sociālo palīdzību, tiesībām un pienākumiem pakalpojumu izmantošanā;
- Tradicionālās lauku ainavas saglabāšana.

Kā rādītāji politikas mērķu sasniegšanai minēti šādi indikatori: ekotūrisma īpatsvara pieaugums (lauku tūrisms u.c. videi draudzīgu tūrisma veidu īpatsvars, zaļo sertifikātu saņēmušo apmetņu skaits, “Zilā karoga” pludmaļu garums, “Zilā karoga” jahtu ostu skaits).

Latvijas ilgtermiņa ekonomiskā stratēģijā⁴ kā viena no galvenajām Latvijas ekonomiskās attīstības tendencēm ir iezīmēta sekojoša tendence:

² Latvijas Nacionālais ziņojums „Rio+10” ANO Ilgtspējīgas attīstības konferencei Johannsburgā. Rīga, 2002.

³ LR Vides ministrijas mājas lapa, http://www.vidm.gov.lv/varam/Doc/ilgst_att/Lpamatnost.htm

⁴ LR Ekonomikas ministrijas mājas lapa, http://www.em.gov.lv/em/images/modules/items/item_file_11629_1.doc

- lauku rajonos ekonomika diversificējas (piemēram, lauku tūrisms un amatniecība), lauksaimniecībā sāk dominēt specializēta augstražīga ražošana, bez tam attīstās bioloģiskā lauksaimniecība, netradicionālās lauksaimniecības nozares un nepārtikas produktu ražošana.

Latvijas Nacionālā Lisabonas programma 2005. – 2008. gadam⁵, kuras realizācijas mērķis ir veicināt valsts izaugsmi un nodarbinātību, kā vienu no rīcībām min lauku ekonomikas diversifikācijas veicināšanu un tam labvēlīgu nosacījumu un nepieciešamās infrastruktūras izveidi.

Attiecībā uz lauku teritoriju attīstību minētajā programmā attiecas mērķis „Īstenot savstarpēji koordinētu nozaru un reģionālo politiku” (atbildīgās – Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, Ekonomikas ministrija, Zemkopības ministrija un Kultūras ministrija):

- veicot reģionālās attīstības uzraudzību un novērtēšanu (2005. - 2006. gads);
- veicinot lauku ekonomikas diversifikāciju un tam labvēlīgu nosacījumu un nepieciešamās infrastruktūras izveidi;
- radot labvēlīgus nosacījumus tūrisma un kultūras tūrisma produktu un pakalpojumu izveidei un attīstībai.

Latvijas Tūrisma attīstības pamatnostādņēs⁶, kuru galvenais mērķis ir noteikt stratēģiskos virzienus tūrisma nozares ilgtspējīgai un konkurētspējīgai attīstībai, tādejādi palielinot tūristu plūsmu un ienākumus no tūrisma un kopumā veicinot Latvijas tautsaimniecības attīstību un iedzīvotāju sociālekonomisko labklājību, lauku tūrisms nav pieminēts – tāpat nav arī noteikts stratēģiskais virziens šī nozīmīgā tūrisma sektora (arī lauku teritoriju) – attīstībai.

Pārskata gatavošanas laikā LLTA „Lauku ceļotājs” ir iesniegusi priekšlikumus Ekonomikas ministrijai tās sagatavotam „Latvijas tūrisma attīstības programmas 2006. – 2008. gadam” projektam. Asociācijas sagatavotie priekšlikumi saistīti ar lauku tūrisma un lauku teritoriju attīstību un ilgtspējības principu integrāciju minētajā politikas plānošanas dokumentā attiecīgajam plānošanas periodam.

Kaut arī no šajā nodaļā minēto tiesību aktiem izriet, ka jau vairākus gadus Latvijā ir un joprojām tiek radīta tiesiskā bāze ilgtspējīgai dažādu nozaru politiku īstenošanai, esošā situācija lauku reģionos un ar lauku tūrisma saistītos sektoros parāda to, ka reālā dzīve „uz vietām” tālu atpaliek no dažādu valsts institūciju identificētajiem politiku mērķiem un plānotajām rīcībām.

To pierāda arī LLTA „Lauku ceļotājs” identificētās dažas **nozīmīgākās problēmas un lauku tūrisma attīstību bremzējošie faktori**, piemēram:

⁵ LR Ekonomikas ministrijas mājas lapa, http://www.em.gov.lv/em/images/modules/items/item_file_11629_1.doc

⁶ LR Ekonomikas ministrijas mājas lapa, <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=373>

- kvalitatīvas infrastruktūras (un nereti infrastruktūras kā tādas trūkums) valstī kopumā un īpaši lauku teritorijās, t.sk. kvalitatīvu naktsmītņu nepietiekams skaits, kam viens no iemesliem ir investīciju trūkums un nepietiekamība šajā sektorā;
- nodokļu un sarežģītās un darbietilpīgās atskaitīšanās sistēmas valsts institūcijām apjoms, kam pakļauti mazie uzņēmēji;
- kvalitātes, latviskās identitātes un tradīciju piedāvājuma trūkums vai nepietiekamība tūrisma produktā, kam iemesls ir zināšanu trūkums, pašreizēja tūrisma produkta veidols, kā arī apstākļi, ka valstij šobrīd nav koncepcijas vai vadlīnijas, kādas aktivitātes un pasākumus lauku tūrismā atbalstīt un kādus nē;
- valsts atbalsta nepietiekamība lauku tūrismam.

4.2. Lauku tūrisms un resursu patēriņš

4.2.1. Statistiskā analīze par lauku tūrisma saimniecību resursu vidējo patēriņu

Lai veiktu statistisko analīzi par lauku tūrisma saimniecību vidējo resursu patēriņu Latvijā 2004. un 2005. gadā, LLTA „Lauku ceļotājs” sagatavoja anketu par dažādiem vides indikatoriem (Pielikums Nr. 5), kas tika izsūtītas Zaļā sertifikāta lauku tūrisma naktsmītņiem, no kurām atbildēja vairāk kā puse (kopā 38) respondentu.

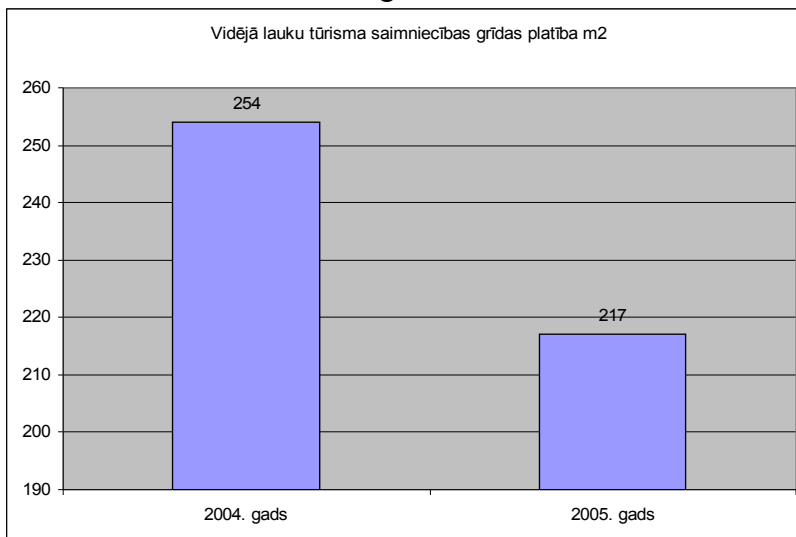
Anketās jautājumi tika sadalīti sešās daļās:

- I Pamatinformācija;
- II Viesi;
- III Energoresursi;
- IV Ūdens patēriņš un notekūdeņi;
- V Atkritumi;
- VI Patērētais ķīmisko vielu daudzums.

Ar resursiem šajā nodaļā tiek saprasti dabas resursi – ūdens, kokmateriāli, cilvēka saražotie resursi - elektroenerģija, dažādi produkti, kas rada būtiskas ietekmes uz vidi, piemēram, sadzīves ķīmiskie preparāti, kā arī daudzu resursu izmantošanas galaprodukts – atkritumi.

I Pamatinformācija

1. grafiks

I daļā „Pamatinformācija” analizēti divi indikatori – vidējā lauku tūrisma saimniecību grīdas platība un veļas mazgāšanas īpatsvars

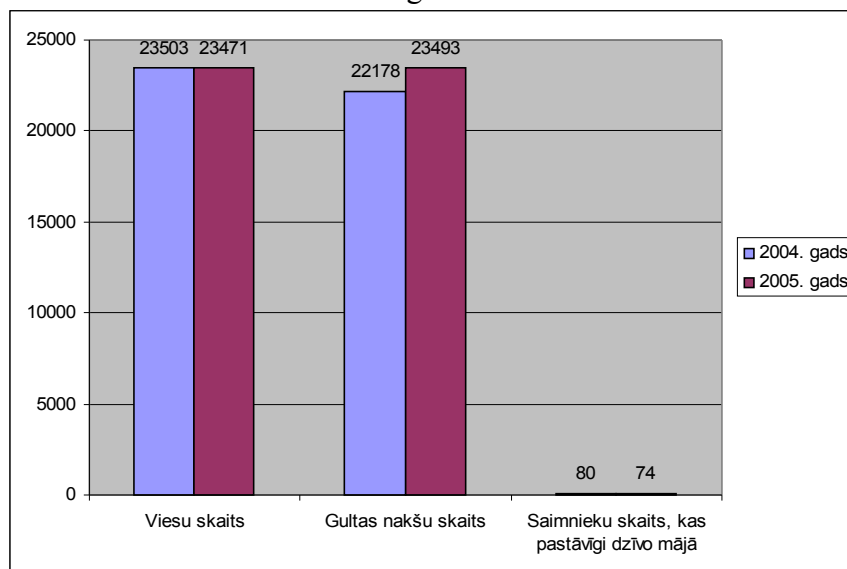
1. grafikā attēlotā informācija starp diviem gadiem nav salīdzināma, jo nedaudz atšķiras aptaujātie respondenti un respondenti, kas snieguši atbildes minētajos gados, taču šie dati ir izmantoti, rēķinot vidējo ķīmisko vielu patēriņu uz vienu kvadrātmetru lauku tūrisma saimniecībās (sk. šī dokumenta VI daļu).

Veļas mazgāšanas īpatsvars lauku tūrisma saimniecībās vai veļas tīrītavās pēdējos divos gados procentuāli nav mainījusies. Vidēji 74 – 75 % no kopējā veļas apjoma tiek mazgāta saimniecībās un pārējā – veļas tīrītavās.

II Viesi

II daļā analizēta viesu skaita un gultas nakšu skaita dinamika.

2. grafiks

Aptaujās iegūtie rezultāti (2. grafiks) uzskatāmi parāda, ka pēdējo divu gadu laikā viesu skaits nav būtiski mainījies (2005. gadā manāms neliels kritums), toties ir palielinājies gultas nakšu daudzums, kas liecina, ka viesi minētajās saimniecībās paliek ilgāk, kas vērtējama kā ļoti pozitīva tendence.

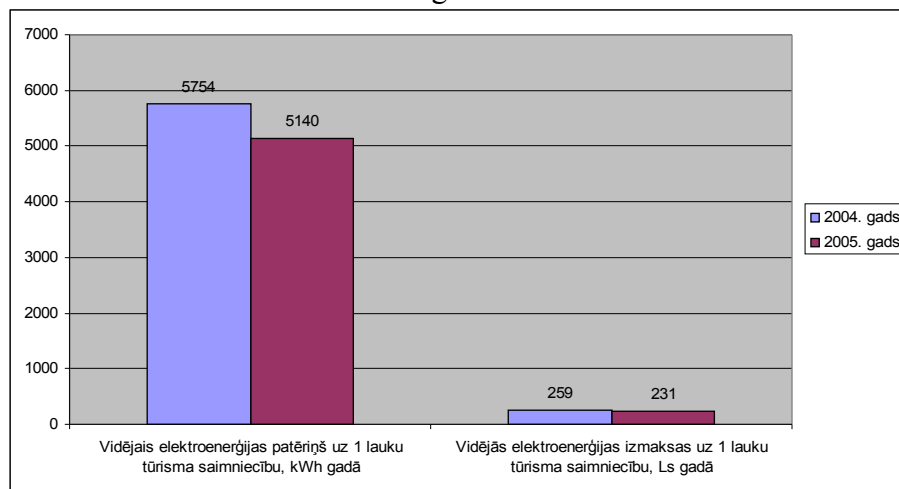
Gultas nakšu skaita (kaut arī neliels) pieaugums par pozitīvu tendenci uzskatāms tādēļ, ka viesiem nemainoties katru dienu, vairāk tiek ekonomēti dažādi resursi – ikdienā nav jāmaina dvieļi, palagi, ietaupās mazgāšanas līdzekļi, ūdens resursi u.c. Tūristam, vienā vietā dzīvojot vairākas dienas, mainās arī tā uzvedības modelis – attieksme pret konkrēto māju, cilvēkiem un vidi ir daudz saudzīgāka, nekā vienas dienas viesiem. Kopumā palielinās atbildība pret vietējiem cilvēkiem un dabas vidi.

Saimnieku skaits, kas pastāvīgi dzīvo viesu mājā, nav būtiski mainījies, tāpēc datu analīzē nav uzskatāms par vērā ņemamu indikatoru.

III Energoresursi

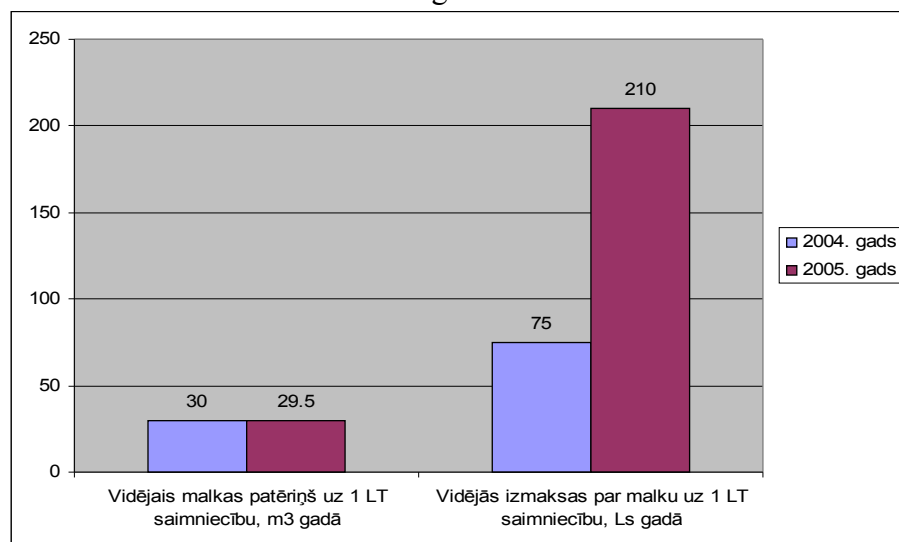
III daļā analizēta lauku tūrisma saimniecību galveno energoresursu – elektroenerģijas un malkas patēriņš un attiecīgie indikatori.

3. grafiks

Kā redzams 3. grafikā, vidējais elektroenerģijas patēriņš un vidējās izmaksas uz vienu lauku tūrisma saimniecību gadā ir samazinājies par aptuveni par 10 %, kas liecina par to, ka lauku tūrisma uzņēmēji ir sākuši taupīt un ierobežot patērētās elektroenerģijas apjomus, ieviešot dažādus taupīšanas pasākumus. Tas ir saprotams un viegli izskaidrojams, jo izmaksas par šo enerģijas veidu ir proporcionālas tā patēriņam.

4. grafiks

Savukārt, 4. grafiks uzskatāmi parāda, kā šajā īsajā laika posmā ir pieaugušas izmaksas par tādu ikdienā izmantojamu resursu kā malku. Lauku tūrisma saimniecībās, saglabājoties iepriekšējā gada malkas patēriņam, izmaksas ir pieaugušas gandrīz trīs

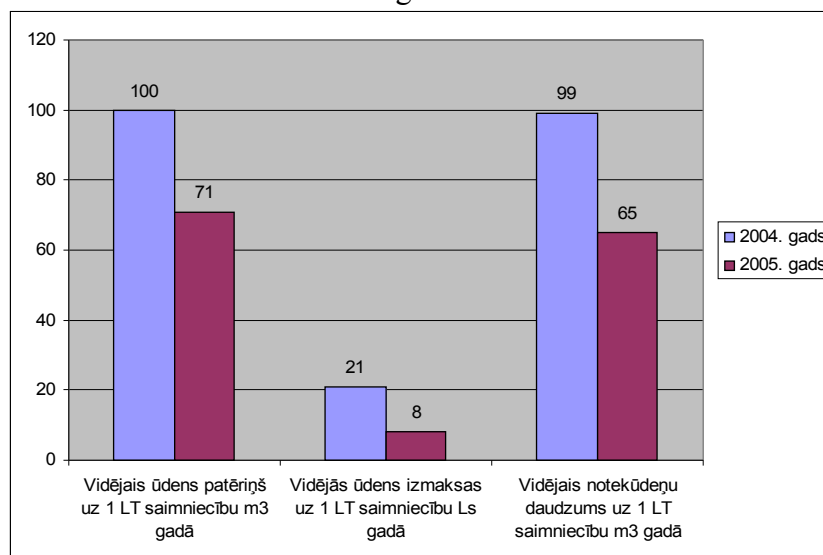
reizes. Domājams, ka straujais cenu kāpums ir viens no iemesliem, kādēļ lauku tūrisma uzņēmēji sākuši taupīt ne tikai šo, bet arī citus dabas resursus. Kopumā šāds cenu augums ikdienā izmantojamiem resursiem paaugstina tūrisma produkta cenu, kas Latvijā, salīdzinot ar citām Eiropas valstīm jau tā ir ļoti augsta, tādēļ kopumā vērtējams kā negatīva tendence un tūrisma attīstību bremsējošs un ilgtspējīgu attīstību neveicinošs faktors.

Citu izmantoto kurināmo veidu – gāzes, ogles, kūdras, skaidu briķešu, kā arī alternatīvās enerģijas izmantošana netika analizēta, jo respondentu atbildēs šie resursu veidi vai nu nav pieminēti, vai sniegtā informācija ir nepietiekama, lai veiktu tās analīzi.

IV Ūdens patēriņš un notekūdeņi

IV daļā analizēti ar ūdens patēriņu saistītie indikatori.

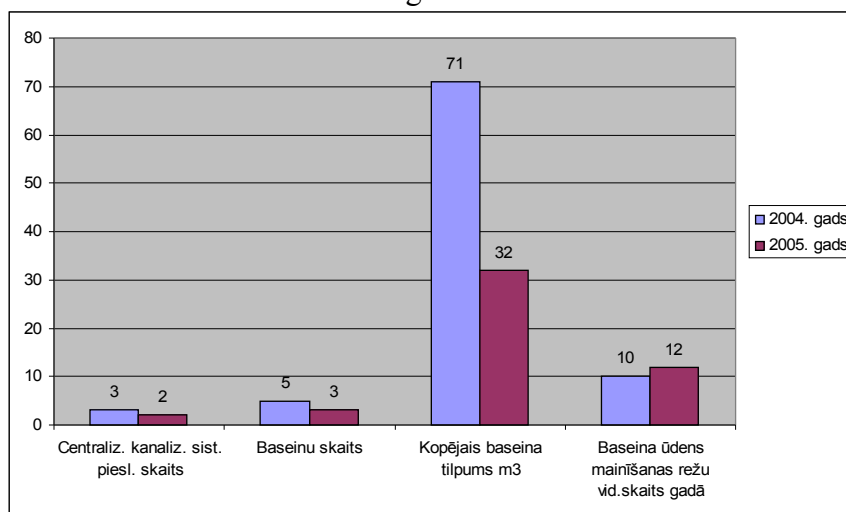
5. grafiks

Saskaņā ar aptauju rezultātiem, vidējais ūdens patēriņš uz vienu lauku tūrisma saimniecību viena gada laikā samazinājies par aptuveni 30 %, izmaksas (kaut arī daudzas saimniecības iegūst ūdeni no dziļurbumiem un par to nemaksā) – vairāk kā par pusi, bet notekūdeņu daudzums samazinājies par aptuveni 34 %.

Kopumā šī tendence no vides kvalitātes aspekta uzskatāma par ļoti pozitīvu. Tā norāda, ka ļoti īsā termiņā gan atsevišķa lauku tūrisma saimniecība (gan saimniecības kopumā) var būtiski ierobežot tik nozīmīga un ikdienā izmantojama dabas resursa kā ūdens izmantošanu, par kura ieguvu nereti pat nav jāmaksā. Viens no iemesliem šādai rīcībai ir vienkāršu ūdens taupīšanas pasākumu ieviešana un fakts, ka ierobežojot ūdens patēriņu, uzņēmējiem ir mazāk jāmaksā par notekūdeņu apsaimniekošanu, kuru apjoms, saskaņā ar iegūtajiem datiem ir ļoti tuvs ūdens patēriņa kopējam apjomam.

6. grafiks

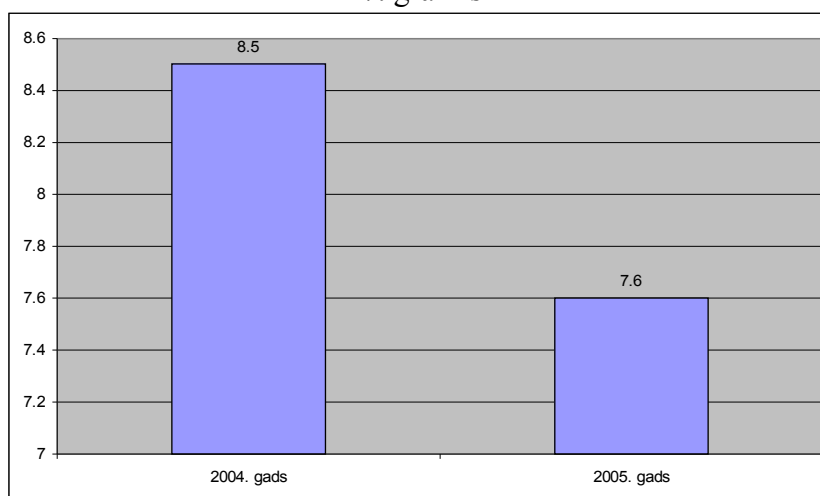

Arī 6. grafiks (kaut arī izejas datu analīzes veikšanai ir par maz) var norādīt uz dažām tendencēm. Aptaujātajās lauku tūrisma saimniecībās ir samazinājies baseinu skaits, un to kopējais ūdens tilpums (sk. notekūdeņu rašanās apjomus). Jāatzīmē, ka baseini ar lielo ūdens tilpumu, nepieciešamajiem dezinfekcijas reaģentiem un patērēto elektroenerģijas daudzumu no vides viedokļa nav uzskatāma par videi draudzīgu „aktivitāti”.

V Atkritumi

V daļā apskatīts viens indikators – centralizētai savākšanai nodotais vienas lauku tūrisma saimniecības vidējais atkritumu tilpums m³ gadā (7. grafiks).

7. grafiks

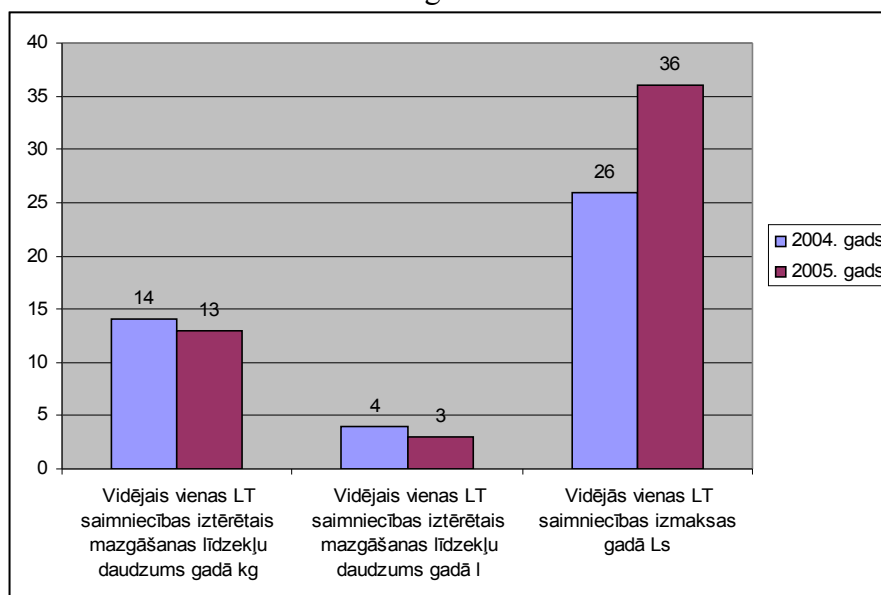
Saskaņā ar respondentu sniegto informāciju, jāsecina, ka gada laikā Zaļā sertifikāta saimniecībās minētais atkritumu daudzums ir samazinājies vidēji par 10 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Tā kā tūristu skaits būtiski nav mainījies, tad tā vērtējama kā pozitīva tendence.

Šāds rezultāts ir iegūts, pateicoties dažādu atkritumu masas samazināšanas pasākumu ieviešanai Zaļā sertifikāta saimniecībās, kā arī atkritumu šķirošanai. Sava veida stimuls tam ir bijis arī maksas pieaugums par atkritumu izvešanu.

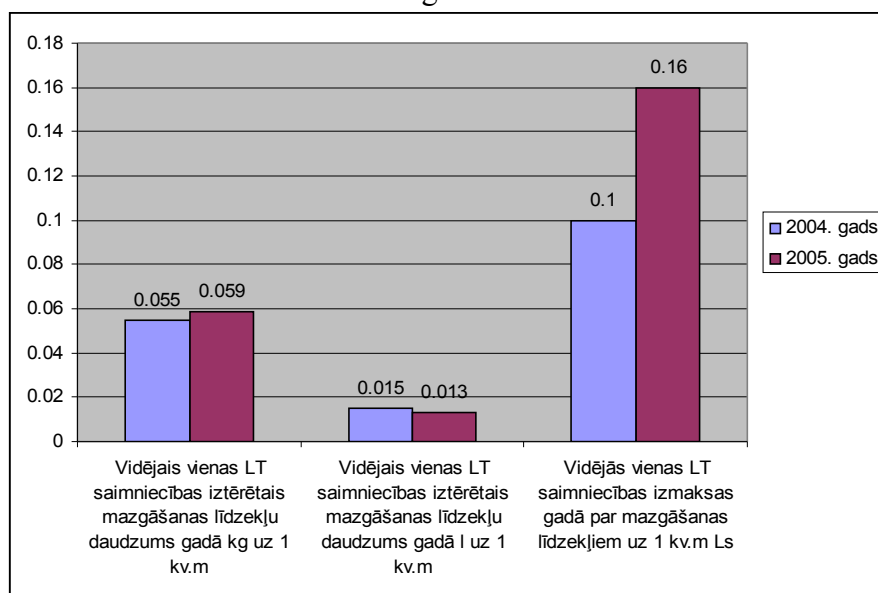
VI Patērētais ķīmisko vielu daudzums

VI nodaļā analizēta sadzīves ķīmisko preparātu lietošanas apjoma dinamika.

8. grafiks

9. grafiks

Saskaņā ar 8. grafiku redzams, ka pēdējo divu gadu laikā minimāli samazinājies vidējais lauku tūrisma saimniecību vienā gadā iztērētais mazgāšanas līdzekļu daudzums

kilogramos un litros. Viens no iemesliem šādai tendencei ir arī apstākļi, ka gada laikā vienas lauku tūrisma saimniecības izmaksas par mazgāšanas līdzekļiem pieaugušas par aptuveni 28%, ko varētu daļēji izskaidrot arī ar cenu kāpumu sadzīves ķīmijas preču jomā.

Taču, lai pēc iespējas objektīvāk varētu salīdzināt datus, kas saistīti ar mazgāšanas līdzekļu izlietojumu, 9. grafikā ir salīdzināts mazgāšanas līdzekļu vidējais patēriņš ar lauku tūrisma saimniecību grīdu vidējo platību kvadrātmetros attiecīgajā gadā (sk. arī 1. grafiku). Pēc iegūtajiem datiem var secināt, ka vidējais vienas lauku tūrisma saimniecības gadā iztērētais mazgāšanas līdzekļu daudzums litros un kilogramos uz vienu kvadrātmetru 2004. un 2005. gadā nav būtiski mainījies, taču vidējās izmaksas par mazgāšanas iztērēto līdzekļu daudzumu uz vienu kvadrātmetru ir pieaugušas par 37 %.

4.2.2. Resursu ietaupījuma un saglabāšanas iespējas lauku tūrisma saimniecībās

Vērtējot iespējamo dabas resursu ietaupījumu apjomu lauku tūrisma saimniecībās, izmantoti reāli iegūti dati no lauku tūrisma saimniecībām, kurām ir piešķirts Zaļais sertifikāts. (Pielikums Nr. 6).

Jau pašā datu analīzes sākumā jāuzsver, ka lauku tūrisma uzņēmējs, taupot dabas resursus, neradot liekus atkritumus, samazinot vides piesārņojumu ar sadzīvē izmantojamiem ķīmiskiem preparātiem, uzturot bioloģiskās daudzveidības līmeni savā saimniecībā un tās apkārtnē rada multiplikatīvu efektu, kurā ir ieguvumi, gan vides, gan ekonomikas, gan sociālajā jomā. Tas nozīmē, ka resursu racionāla izmantošana šī termina visplašākajā izpratnē ir pamats tūrisma ilgtspējīgai attīstībai valstī.

Tālāk detālāk aplūkotas šādas tēmas:

- I Ūdens resursu ietaupījums;
- II Energoresursu ietaupījums;
- III Atkritumu kopējās masas samazināšana;
- IV Kaitīgo ķīmisko preparātu daudzuma samazināšana;
- V Bioloģiskās daudzveidības un lauku ainavas saglabāšana.

I Ūdens resursu ietaupījums

Lai arī Latvijas lielākajā daļā šobrīd nav problēmas ar normālas kvalitātes dzeramā ūdens pieejamību un ieguvī, ūdens taupīšanas viens no būtiskākajiem iemesliem ir saražotais notekūdeņu daudzums, kuru apjoms ir tuvu līdzvērtīgs izlietotajam ūdens daudzumam.

Lai taupītu ūdeni, ikviens savā mājā vai darba vietā var izmantot šādas vispārzināmas metodes:

1. vienrokas jaucējkrānu uzstādīšana;
2. divu tilpumu tualetes podu ūdens tvertnes uzstādīšana;

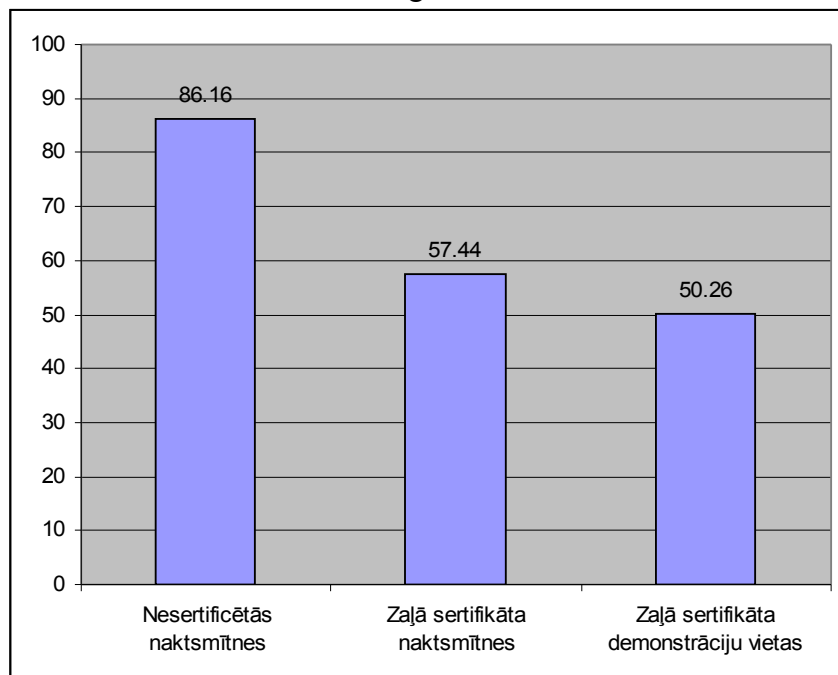
3. ekonomiskās dušas galviņas nomaiņa;
4. vannu nomaiņa ar dušām;
5. ūdens patēriņa monitorings (nepiloši krāni u.c.).

Saskaņā ar LLTA „Lauku ceļotājs” veiktajiem aprēķiniem⁷, lauku tūrisma saimniecībās, kurās uzstādīti ūdeni ekonomējošie **vienrokas jaucējkrāni**, cilvēki ikdienas higiēnas vajadzībām patērē par 25% mazāk ūdens, tādējādi ne tikai samazinot dzeramā ūdens resursu patēriņu, bet vienlaicīgi arī - specializētā kanalizācijas autotransporta ierašanās reižu skaitu un tā papildus radīto slodzi uz vidi ar attiecīgi radušos notekūdeņu daudzumu.

Savukārt, lauku tūrisma saimniecībās, kur tualetē ir uzstādītas **skalojamās kastes ar regulējamu ūdens padevi** (3 l un 6 l), tualetes noskalošanai tiek patērēts pat par 65% mazāk ūdens nekā tur, kur skalojamai kastei ir viens tilpums (9 -12 l).

Izmantojot augstāk minētās metodes, no 10. grafika, kurā attēlots vidējais lauku tūrisma naktsmītnes ūdens patēriņš m³ gadā, varam secināt, ka **ekosertificēta lauku tūrisma naktsmītne, kurai piešķirts Zaļais sertifikāts, salīdzinot ar nesertificētu lauku tūrisma naktsmītni, gadā ietaupa 28,72 m³ ūdens**, bet Zaļā sertifikāta demonstrāciju vietas ir ietaupījušas pat 35,90 m³.

10. grafiks

Pašreiz vairumā gadījumu lauku tūrisma naktsmītņu saimniekiem par ūdeni nav jāmaksā, jo tiek izmantoti dziļurbumi. Taču salīdzinājumam jāmin fakts, ka Eiropā vidēji par 1m³ ūdens viesnīcas maksā 0,68 Ls. No tā izriet, ka, ja Latvijā spēkā būtu pašreizējā vidējā

⁷ 4.2. nodaļā izmantoti dati no pētījuma „Lauku tūrisma ilgtspējīga attīstība Latvijā”. LLTA „Lauku ceļotājs”, 2004. gads.

Eiropas ūdens cena, tad ekosertificētās saimniecības salīdzinot ar nesertificētām naktsmītnēm gadā par ūdeni ietaupītu pat līdz 24 Ls.

Dabas resursu un vides ietaupījumu efektivitāti var izvērtēt arī no cita aspekta. Ja LLTA „Lauku ceļotājs” biedri - ap 300 lauku tūrisma saimniecības gadā ietaupītu minētos 35 m³ ūdens (sk. 10. grafiku), tad kopējais ietaupījums būtu ap 10 500 m³ ūdens. Turklāt, pēc izlietošanas minētais ūdens daudzums nenokļūtu kopējos notekūdeņos un attiecīgi - attīrīšanas iekārtās, jo arī ūdens attīrīšana kopsumma ir pietiekami dārgs process. Salīdzinoši, ūdens (vai notekūdeņu) tilpums, kas šajā gadījumā tiktu ietaupīts ir daudzums, ar kuru varētu aizpildīt 22 m garu, 22 m platu un 22 m (deviņu stāvu augstu) ēku vai vairāk kā 100 kravas vilciena cisternas. Naudas izteiksmē Latvijā tie šobrīd būtu aptuveni 7500 Ls.

Šādam ietaupījumam ir arī reāls pamats, jo saskaņā ar Zaļā sertifikāta saimniecību aptaujas rezultātiem 2004. – 2005. vidējais ūdens patēriņš uz vienu lauku tūrisma saimniecību viena gada laikā samazinājies par aptuveni 30 %, bet izmaksas (kaut arī daudzas saimniecības iegūst ūdeni no dziļurbumiem un par to nemaksā) – vairāk kā par pusi, bet notekūdeņu daudzums – par aptuveni 34 %.

II Energoresursu ietaupījums

Enerģijas ražošana un patēriņš ir tiešā veidā saistīts ar nozīmīgu atjaunojamo un neatjaunojamo dabas resursu izmantošanu (ūdens, degakmens, naftas pārstrādes produkti u.c.) un tam sekojošām vides problēmām – HES būvniecība (ūdenskrātuvi celtniecība, zivju migrācijas ierobežojumi, apkārtnes ainavas transformācija, nozīmīgu dabas un kultūras vērtību iznīcināšana), bīstamo atkritumu radīšana (kodolatkritumi), ainavas transformācija (vēja ģeneratori), gaisa un vides piesārņojums (degakmens ieguves rajonos Igaunijā, dedzinot naftas pārstrādes produktus) u.c.

Energoresursu taupīšanas ietvaros ikviens savā mājā vai darba vietā var izmantot šādas pieejamas metodes:

1. ēkām jāizveido laba siltumizolācija;
2. apkures intensitātei ir jābūt regulējamai;
3. maksimāli jānomaina elektroenerģiju taupošās spuldzes;
4. jāiegādājas A klases elektrotehnika;
5. jākontrolē elektroierīču izmantošana telpās, kurās nav viesu u.c.;
6. apgaismojuma kontrolei jāizmanto kustību sensori.

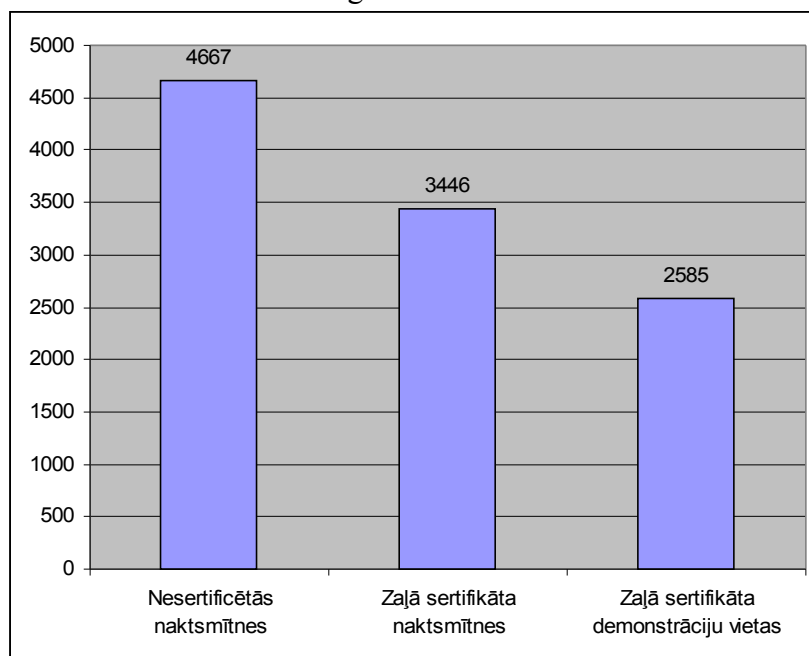
Saskaņā ar LLTA „Lauku ceļotājs” pētījumiem, pierādīts, ka lauku tūrisma saimniecības, kas 100 W kvēlspuldžu vietā lieto apgaismojuma ziņā ekvivalentās 23 W **energoekonomiskās spuldzes**, apgaismošanai var ietaupīt līdz pat 70% elektroenerģijas, bet lietojot C klases veļas mašīnas vietā veļas mašīnu ar **energoefektivitātes marķējumu A**, mazgāšanas procesā var ietaupīt 27% elektroenerģijas.

Zaļo sertifikātu ieguvušo lauku tūrisma saimniecību veiktie mērījumi uzskatāmi parādīti 11. grafikā, kurā attēlots vidējais elektroenerģijas patēriņš (kWh) gadā. Salīdzinot ar nesertificētajām naktsmītnēm, minētās saimniecības tūristu uzņemšanai gadā ietaupa 1221 kWh elektrības, kas naudas izteiksmē ir 54,95 Ls. Bet Zaļā sertifikāta demonstrācijas saimniecībām izdevies ietaupīt pat 2082 kWh jeb 93,69 Ls gadā.

Ja LLTA „Lauku ceļotājs” biedri - ap 300 lauku tūrisma saimniecības katra gadā ietaupītu augstāk minēto elektroenerģijas daudzumu, tas kopumā sastādītu 624 600 kWh jeb 28 107 Ls.

11. grafiks

Šādām prognozēm ir reāls pamats, jo kā liecina LLTA „Lauku ceļotājs” Zaļā sertifikāta saimniecību aptaujas analīze, vidējais elektroenerģijas patēriņš un izmaksas uz vienu lauku tūrisma saimniecību šogad salīdzinājumā ar pagājušo gadu ir samazinājies aptuveni par 10 %, kas liecina par to, ka lauku tūrisma uzņēmēji ir sākuši taupīt elektroenerģiju, ieviešot dažādus enerģijas taupīšanas pasākumus.

III Atkritumu kopējās masas samazināšana

Attīstoties valsts ekonomikai, pieaug kopējais atkritumu un to veidu daudzums, kas sastāv no vienreizējiem traukiem, iepakojuma, elektrotehnikas piederumiem, organiskiem atkritumiem u.c. Cilvēkiem, aizejot no laukiem, vai pārtraucot lauksaimniecisko darbību pieaug arī organisko atkritumu skaits, kas kopumā veido nozīmīgu daļu, no kopējās atkritumu masas. Minēto tendenču rezultātā rodas ne tikai daudzas vides, bet arī „estētiska” rakstura problēmas. Kā piemēru var minēt autostāvvietas gar valsts galvenajiem autoceļiem un citas nozīmes ceļiem, kas vēl aizvien nereti ir pārvērstas par lokālām atkritumu izgāztuvēm.

Lai saņemtu vides kvalitātes zīmi - Zaļo sertifikātu, lauku tūrisma saimniecībām ir jābūt noslēgtam līgumam ar atkritumu apsaimniekotāju organizāciju par nešķirotu atkritumu savākšanu un izvešanu, bet, ja attiecīgajā rajonā ir iespējams - par šķirotu atkritumu izvešanu. Minētajām naktsmītnēm ir **jāveido komposts** organiskās izcelsmes atkritumiem, bet **bīstamie sadzīves atkritumi** jāuzglabā un jānodod atsevišķi.

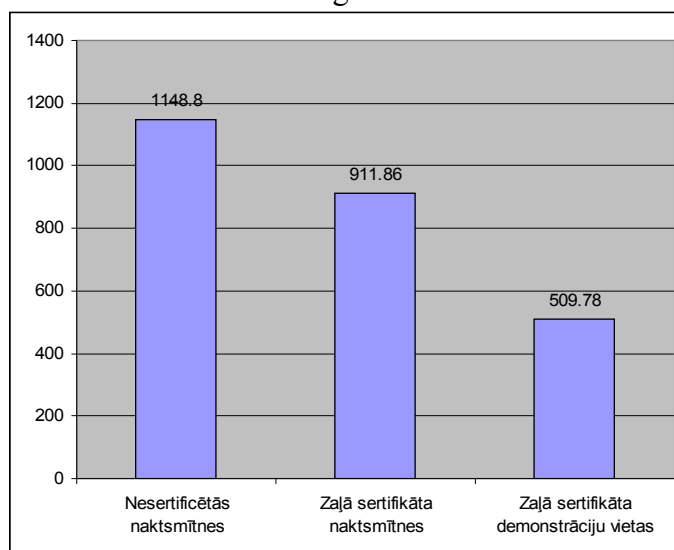
Atkritumu masu un tilpumu var samazināt ar vairākām vienkāršām ikvienam pieejamām metodēm:

1. nepiedāvājot tūristiem pārtikas produktus, kas iesaiņoti katrai personai atsevišķi;
2. izmantojot tualetes papīru un virtuves dvieļus no atkārtoti izmantota papīra;
3. šķirotot atkritumus;
4. kompostējot organiskos atkritumus;
5. neizmantojot vienreiz lietojamus traukus un citus sadzīves priekšmetus;
6. maksimāli ierobežojot un samazinot dažāda veida iepakojumu.

LLTA „Lauku ceļotājs” aprēķini liecina, ka no saimniecībām, kas **šķiro atkritumus** (papīrs, plastmasa, stikls, organiskie atkritumi) un nodod tos otrreizējai pārstrādei, uz centralizēto atkritumu izgāztuvi tiek aizvesti par 70% atkritumu mazāk, nekā no tām saimniecībām, kur visi atkritumu veidi tiek mesti vienā konteinerī un nodoti kopā.

12. grafikā (vidējais nešķirotu atkritumu daudzums kg, kas gada laikā nonāk kopējā atkritumu izgāztuvē no nesertificētajām un ekosertificētajām naktsmītnēm) redzams, ka no Zaļā sertifikāta naktsmītnēm uz kopējo izgāztuvi gada laikā vidēji tiek nogādāts par 236,94 kg nešķirotu atkritumu mazāk nekā no parastām naktsmītnēm. Tādējādi gadā tiek ietaupīti 7,34 Ls par to izvešanu. No Zaļā sertifikāta demonstrāciju vietām kopējā atkritumu izgāztuvē gadā nonāk pat par 639,02 kg nešķirotu atkritumu mazāk. Tādējādi tiek ietaupīti 19,81 Ls.

12. grafiks

No augstāk teiktā izriet, ka LLTA „Lauku ceļotājs” biedri gadā kopējo atkritumu masu varētu samazināt par 191 700 kg, kas naudas izteiksmē sanāktu ap 5943 Ls. Tomēr jāuzsver, ka šajā gadījumā vides ieguvumi (vai uz vidi neradītā kopējā slodze) ir nesalīdzināmi lielāki ar augstāk minēto naudas summu, jo samazinātos atkritumu apsaimniekotāju degvielas patēriņš, līdz ar to - izplūdes gāzes, vides piesārņojums, jaunu atkritumu poligonu būvniecība, esošo paplašināšana u.c.

Šobrīd pieejamie dati liecina, ka viena gada laikā Zaļā sertifikāta saimniecībās centralizētai savākšanai nogādāto atkritumu vidējais atkritumu daudzums ir samazinājies vidēji par 10 % gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

IV Kaitīgo ķīmisko preparātu daudzuma samazināšana

Zaļā sertifikāta saimnieki nedrīkst izmantot mazgāšanas un dezinfekcijas līdzekļus, kas satur hlora un bora savienojumus vai ķīmiskos preparātus, kas satur vairāk kā 5% fosfora savienojumus.

Lai arī no īslaicīga ekonomiskā viedokļa mazgāšanas un tīrīšanas līdzekļus bez videi un cilvēka veselībai **kaitīgiem ķīmiskiem savienojumiem** nav izdevīgāk iegādāties, jo tie maksā dārgāk, to lietošana ilgtermiņā atmaksājas netiešā veidā, turklāt tādejādi tiek nodrošināta augstāka vides kvalitāte gan tuvākajā apkārtnē, gan plašākā teritorijā kopumā.

Pierādīts, ka izmantojot fosforu nesaturošus mazgāšanas līdzekļus gada laikā viena lauku tūrisma naktsmītne var „ietaupīt” 3,5 kg fosfora, kas pilnībā netiek noārdīts attīrīšanas iekārtās. Rezultāts šādam „ietaupījumam” būtu arī fakts, ka mūsu ūdenstilpēs tiktu mazināti eutrofikācijas (aizaugšanas) procesi, kā arī netiktu piesārņota Baltijas jūra, kurā ir ierobežota ūdens apmaiņa un skābekļa režīms. Šos ieguvumus un „ietaupījumus” ir grūti pārrēķināt naudas izteiksmē. Taču ilgtspējīga tūrisma attīstībai tas ir nozīmīgs priekšnoteikums.

V Bioloģiskās daudzveidības un lauku ainavas saglabāšana

Sugu, ainavu un biotopu daudzveidība (bioloģiskā daudzveidība) ir tas, kas Latviju lielā mērā atšķir no tūristu iecienītās Rietumeiropas valstīm, kur dominē liela mēroga urbanizētas ainavas un lauksaimniecībā izmantojamās platības ar nabadzīgu sugu un biotopu sastāvu. Daudzu Eiropā retu un apdraudētu dzīvnieku un augu sugu relatīvi biežā sastopamība Latvijā ir lielisks indikators tam, ka esam piemēroti un ar lielu potenciālu dažādām ar dabas tūrismu, ekotūrismu, lauku tūrismu, aktīvo tūrismu saistītām aktivitātēm.

Saskaņā ar Zaļā sertifikāta naktsmītņu nolikumu, lauku tūrisma saimniecības iekārtošanā un būvniecībā, kā arī saimniekošanā ir jāsaglabā **bioloģiskā daudzveidība (biotopi, sugas) un dabiskā lauku ainava**.

Šīs prasības ilgtermiņā veicinās pieprasījumu pēc produktiem, kas ražoti ar bioloģiskām metodēm, neizmantojot cilvēka veselībai un videi kaitīgus ķīmiskus preparātus kā rezultātā tiek saudzēti dabas resursi un bioloģiskā daudzveidība kopumā. Pierādīts, ka vislielākais reto sugu skaits novērojams nelielās lauku saimniecībās, kur saimnieko ar tradicionālām metodēm un kur vienlaicīgi sastopami dažādi gan dabiski, gan cilvēka veidoti un uzturēti biotopi (lauki, pļavas, dīķi, meži, purvi, ezeri, mitraines u.c.).

Zaļā sertifikāta lauku tūrisma saimniecības saudzē vidi, veicinot arī **videi draudzīgāku transporta līdzekļu**, piemēram, sabiedriskā transporta vai velosipēda izmantošanu.

Ieguvumus, kas saistīti ar bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un ar to saistīto sociāli – ekonomisko efektu šobrīd ir grūti novērtēt vai aprēķināt naudā, taču, ņemot vērā to, ka dabas resursi ir viens no Latvijas tūrisma stratēģiskiem resursiem ārpus Rīgas, to aizsardzību, saglabāšana un racionāla izmantošana ir viens no **ilgtspējīga** tūrisma attīstības priekšnoteikumiem valstī.

Ikviens var dot savu nozīmīgo devumu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā vai pat palielināšanā, izmantojot dažāda veida metodes, piemēram:

1. izveidojot pārdomātu tūrisma infrastruktūru, piemēram, laipu takas jūtīgos biotopos un ekosistēmās (piemēram, kāpās, mitrainēs, purvos u.c.);
2. neeksponējot un nepopularizējot tūristiem retas augu un dzīvnieku sugas, īpaši sensitīvus biotopus (piemēram, alas, ziemojošos sikspārņus u.c.);
3. veidojot dabas izziņas un mācību takas, kurās integrēti izglītojoši elementi;
4. pareizi pļaujot, noganot un citādi apsaimniekojot pļavas un aizaugošās lauksaimniecības zemes;
5. izvietojot savā saimniecībā putnu būrīšus, mākslīgas ligzdas u.c.;
6. pārmērīgi nelietojot dažādus lauksaimniecības u.c. videi un cilvēkam kaitīgus ķīmiskus preparātus;
7. saudzējot nozīmīgas mežu platības, pilnībā neizcērtot mežu un netīrot pamežu;
8. neiznīcinot vecus, dobumainus pāraugušus kokus ne mežā, ne atklātā ainavā;
9. taupot dabas resursus – ūdeni, elektroenerģiju u.c.;
10. ierobežojot radīto atkritumu daudzumu;
11. saimniekojot ekstensīvi, neveidojot lielas lauksaimniecības monokultūru platības;
12. saglabājot mozaīkveida ainavu;
13. pļaujot zāli, izmantot dabu saudzējošas metodes, neizpļaujot grāvmalas, pļaujot no vidus uz malām u.c.;
14. izglītojot sevi un tūristus dažādos ar vidi un dabas aizsardzību saistītos jautājumos;
15. jaunu tūrisma produktu veidošanas procesā pieaicināt vides speciālistus; u.c.

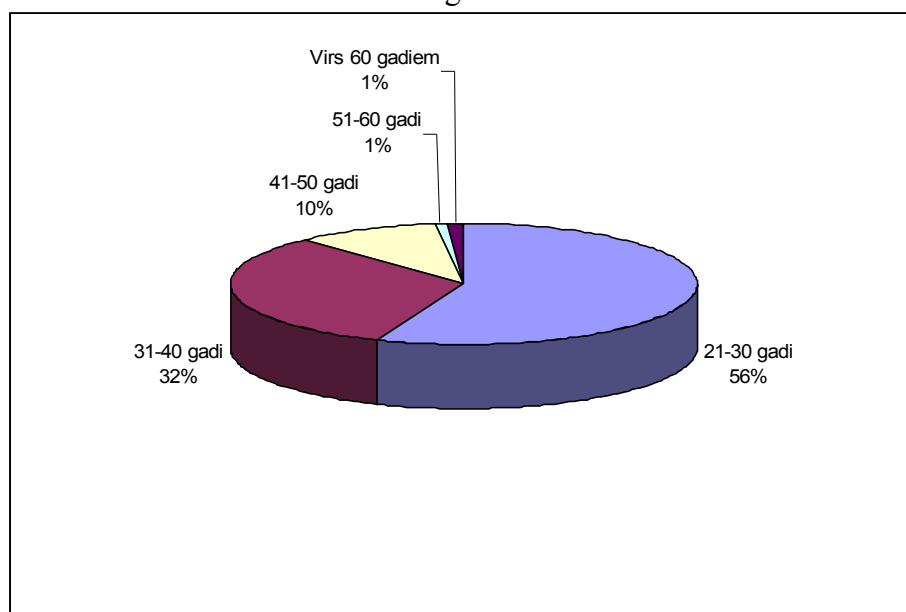
4.2.3. Lauku tūristu aptaujas rezultātu analīze

LLTA „Lauku ceļotājs”⁸ 2005. gada vasarā aptaujāja 261 respondentu, kas regulāri izmanto lauku tūrisma pakalpojumus, nakšņojot lauku tūrisma mītnēs Latvijā. Aptaujas galvenais mērķis bija noskaidrot lauku tūristu motivāciju videi draudzīgu saimniecību izvēlē, kā arī to attieksmi pret vietējā ražojuma pārtikas u.c. produktu piedāvājumu lauku tūrisma mītnēs un atpūtu ražojošās lauku saimniecībās (Pielikums Nr. 7). Aptauja tika veikta pa e-pastu.

I Lauku tūrista sociāldemogrāfiskais portrets

Aptaujas rezultāti (13. grafiks) liecina, ka lauku tūrisma pakalpojumus visbiežāk rezervē g.k. Latvijas iedzīvotāji vecumā 21-30 un 31- 40 gadus. Taču tā kā aptauja tika veikta elektroniskā formā, tad domājams, ka klientu skaits vecumā no 41-50 un 51-60 patiesībā ir lielāks, jo minētā paudze rezervēšanai biežāk izmanto telefonu.

13. grafiks

Nedaudz vairāk kā puse no lauku tūrisma klientiem ir precējušies un ar bērniem (55%), savukārt nedaudz mazāk kā puse (45%) – neprecējušies un bez bērniem.

Lauku naktsmītņu pakalpojumus galvenokārt izmanto cilvēki, kuriem ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī pārsniedz 100 Ls.

Lauku tūrisma klienti pēc nodarbošanās ir g.k. algoti darbinieki (10%); vadītāji, uzņēmumu īpašnieki (9%); banku darbinieki un finansisti (9%); grāmatveži (7%); biroja administratori, sekretāri, asistenti (7%); ierēdņi un pašvaldību darbinieki (5%); juristi

⁸ Saskaņā ar LLTA „Lauku ceļotājs” apkopoto informāciju

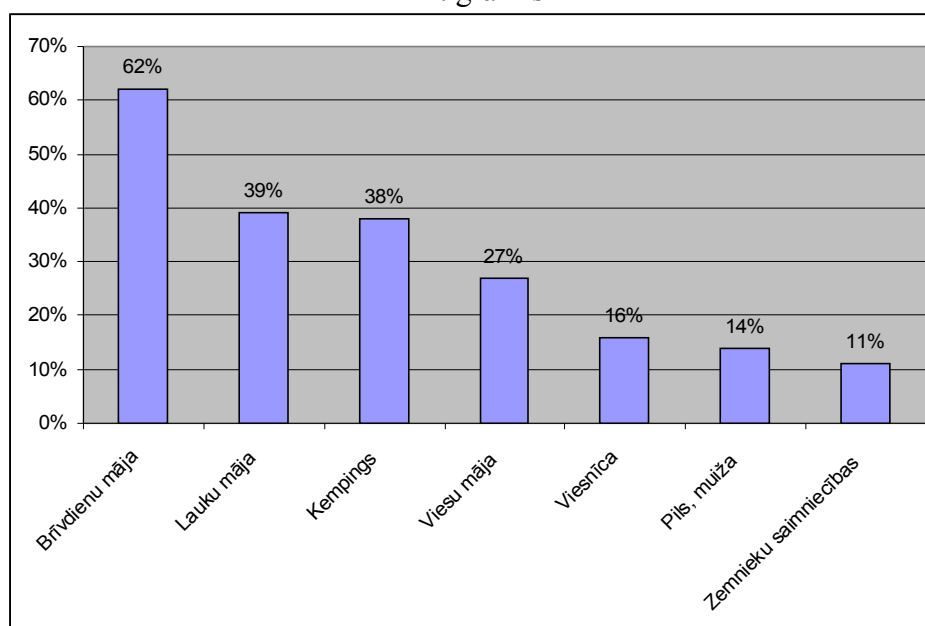
(5%); IT jomā strādājoši (5%); tūrismā strādājošie (5%); PR, reklāmas un mārketinga jomā strādājošie (5%) u.c.

Lauku tūrisma pakalpojumus pamatā izmanto rīdzinieki (77%), kā arī Jelgavas (4%), Jūrmalas (4%), Ogres (3%) un Ventspils (2%) iedzīvotāji.

II Naksmītņu veida izvēle

Vispopulārākie naksmītņu veidi lauku tūristu izvēles ziņā ir brīvdienu mājas, lauku mājas un kempingi (14. grafiks). Atpūtu ražojošā zemnieku saimniecībā kopumā izvēlas tikai 11% klientu, tomēr interesanti, ka šādu atpūta veidu laukos galvenokārt izvēlas turīgi klienti, kuriem ienākumi uz 1 ģimenes locekli mēnesī sasniedz un pārsniedz Ls 400. No visiem respondentiem, kas atzinuši, ka viņiem patīk šāds naksmītnes veids, 37% ietilpst minētajā ienākumu grupā.

14. grafiks

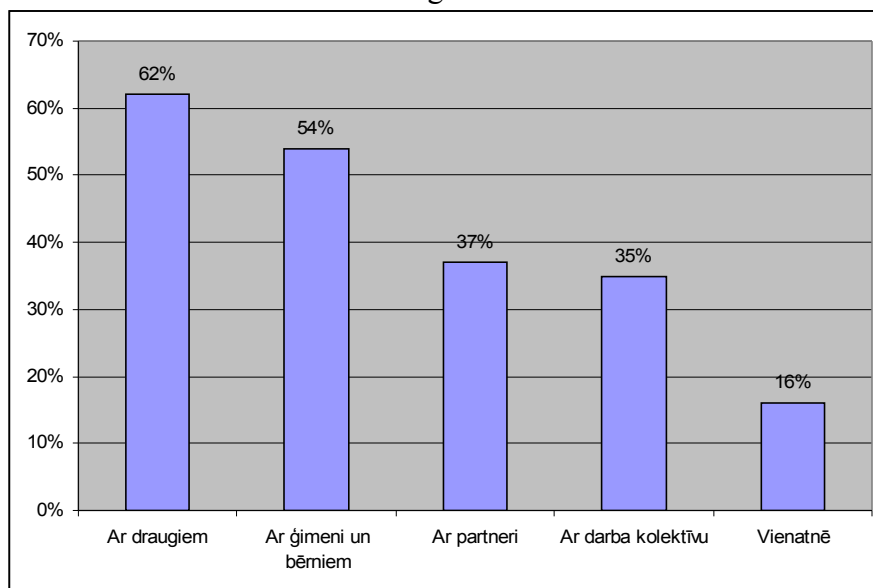

III. Cik bieži, ar ko kopā dodas uz laukiem

Saskaņā ar aptaujas datiem, 99% respondentu atzīst, ka uz Latvijas laukiem ar nakšņošanu lauku tūrisma mītnēs dodas vismaz reizi gadā. Kopumā respondenti uz Latvijas laukiem ar nakšņošanu lauku tūrisma mītnēs dodas vidēji 3,6 reizes gadā (salīdzinoši - uz Igaunijas laukiem vismaz vienu reizi gadā dodas 13%, bet Lietuvas laukiem – 11%).

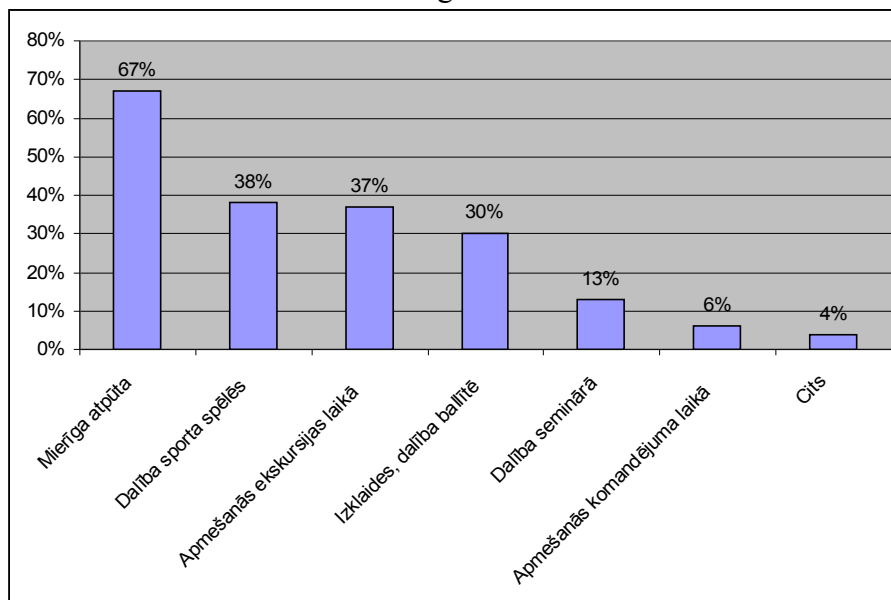
Tūristi visbiežāk lauku naksmītnēs paliek kopā ar ģimeni vai draugiem. 62 % respondentu pēdējā gada laikā laukos atpūtušies kopā ar draugiem un 54% - kopā ar ģimeni un bērniem (15. grafiks).

15. grafiks

Lielākā daļa respondentu kā vienu no galvenajiem iemesliem, kādēļ tie apmetušies lauku tūrisma mītnē, min mierīgu atpūtu (67%), kam seko dalība lielos pasākumos: kāzās, sporta spēlēs u.c. (38%), apmešanās ekskursijas laikā (37%) un dalība ballītēs (30%). Tas attēlots 16. grafikā.

16. grafiks

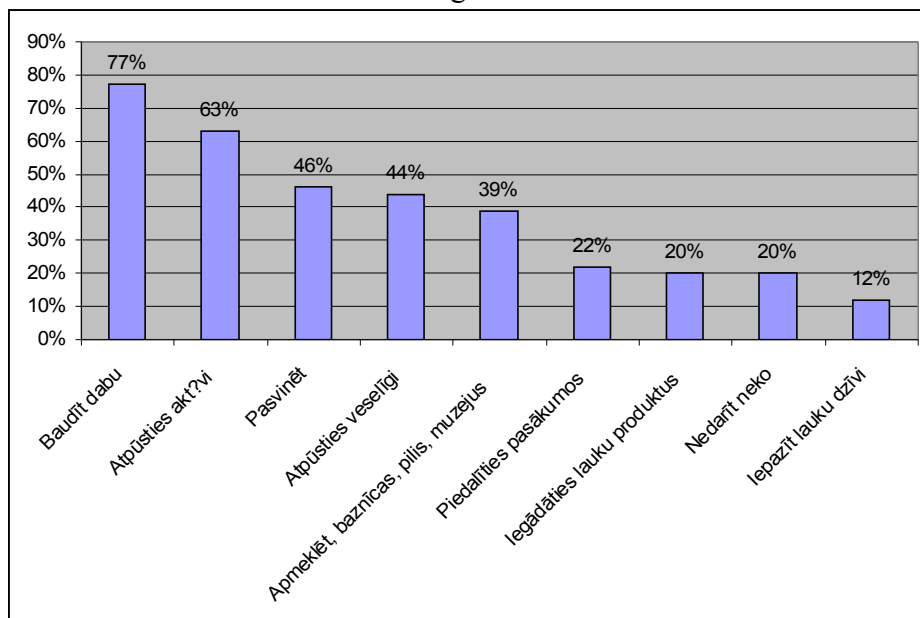

IV Uz laukiem došanās iemesls

Lielākā daļa respondentu (77%) atzīst, ka viena no iecienītākajām nodarbēm, atpūšoties laukos, tiem ir dabas baudīšana – pastaigas pa dabas takām, dzīvnieku un augu vērošana, kam seko aktīvā atpūta (63%) – braucieni ar velosipēdiem, laivām, sporta spēles u.c. 20%

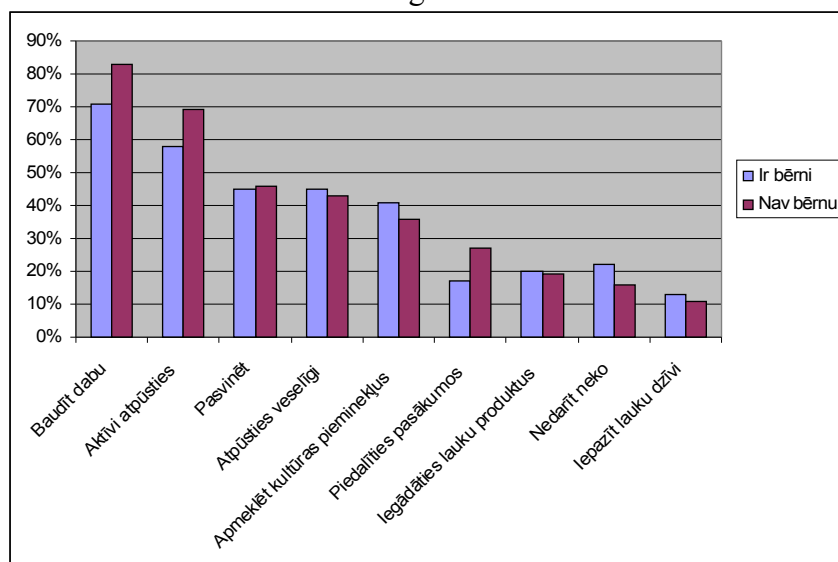
respondentu min, ka lauku brīvdienu laikā tie labprāt iegādājas arī lauku produktus – pārtiku, amatniecības izstrādājumus u.c. Bet iepazīt lauku dzīvi – apskatīt, kā strādā amatnieki, kā audzē dzīvniekus un kā top pārtikas produkti savu brīvdienu laikā vēlas 12% respondentu. Minētie iemesli attēloti 17. grafikā.

17. grafiks

Salīdzinot tūristu intereses un to ienākumu līmeņus, var secināt, ka lauku produktu iegādi visbiežāk min vai nu mazāk turīgi cilvēki (50 - 99 Ls uz 1 ģimenes locekli mēnesī) vai turīgākie cilvēki, kam vidējie mēneša ienākumi uz 1 personu ģimenē pārsniedz 400 Ls.

18. grafiks

18. grafikā attēlotas klientu iecienītākās nodarbes laukos atkarībā no tā, vai tiem līdzī ir bērni.

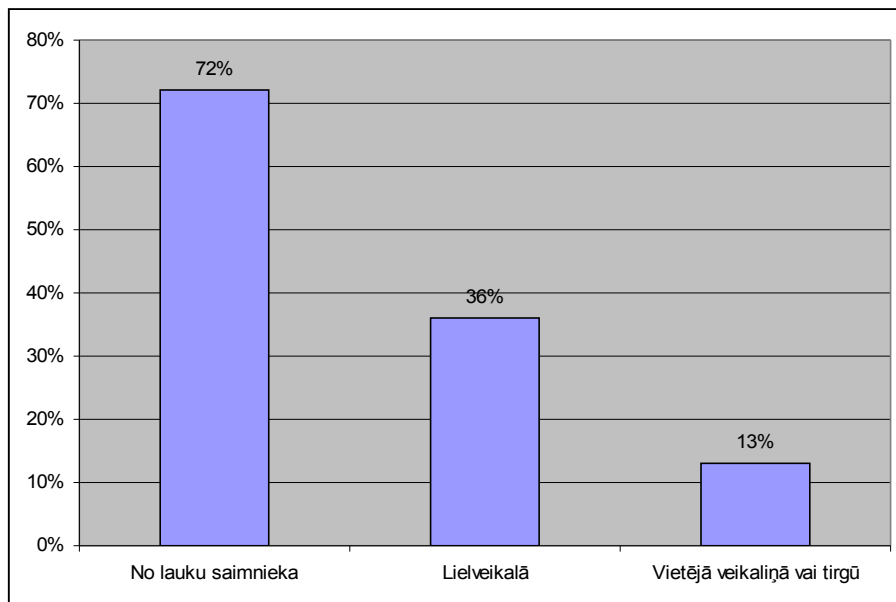
Ja baudīt dabu un atpūsties aktīvi, piedalīties ballītēs un apmeklēt vietējos pasākumus vairāk vēlas cilvēki bez bērniem, tad veselīga atpūta, kultūrvēstures pieminekļu apmeklēšana, lauku dzīves iepazīšana un lauku produktu iegāde, kā arī „neko nedarīšana” ir pieņemamāka cilvēkiem ar bērniem.

V. Attieksme pret ēdināšanu un pārtikas produktu kvalitāti

Mazliet vairāk kā puse (57%) lauku tūristu dod priekšroku naktsmītnēm, kas piedāvā ēdināšanas pakalpojumus, savukārt 43% labprātāk izvēlas naktsmītnes ar virtuvi, kurās iespējams gatavot pašiem.

Lielākā daļa (72%) lauku tūristu uzskata, ka kvalitatīvāka un uzticamāka ir pārtika, kas pirktā no lauku saimnieka, bet vismazāk uzticama tūristiem šķiet pārtika no maziem vietējiem veikaliem vai tirgiem (19. grafiks).

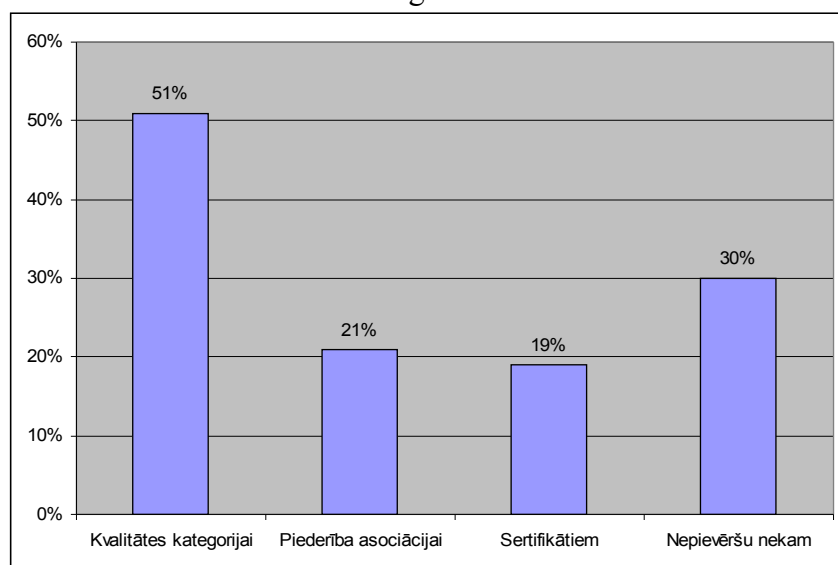
19. grafiks

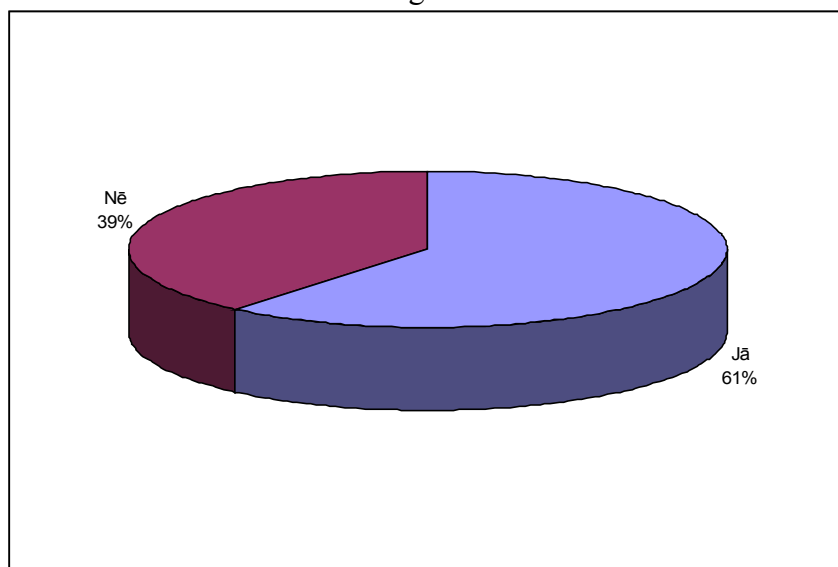
VI. Tūristu attieksme pret videi draudzīgu saimniekošanu

Saskaņā ar aptaujas datiem, 19% respondentu pievērš uzmanību naktsmītnei piešķirtajiem sertifikātiem (t.sk. vides sertifikātiem), izvēloties sev brīvdienu vietu laukos. Savukārt naktsmītņu kvalitātes kategorijām uzmanību pievērš aptuveni puse (51%), bet 30% respondentu augstāk minētajām lietām nepievērš uzmanību (20. grafiks).

20. grafiks

21. grafiks

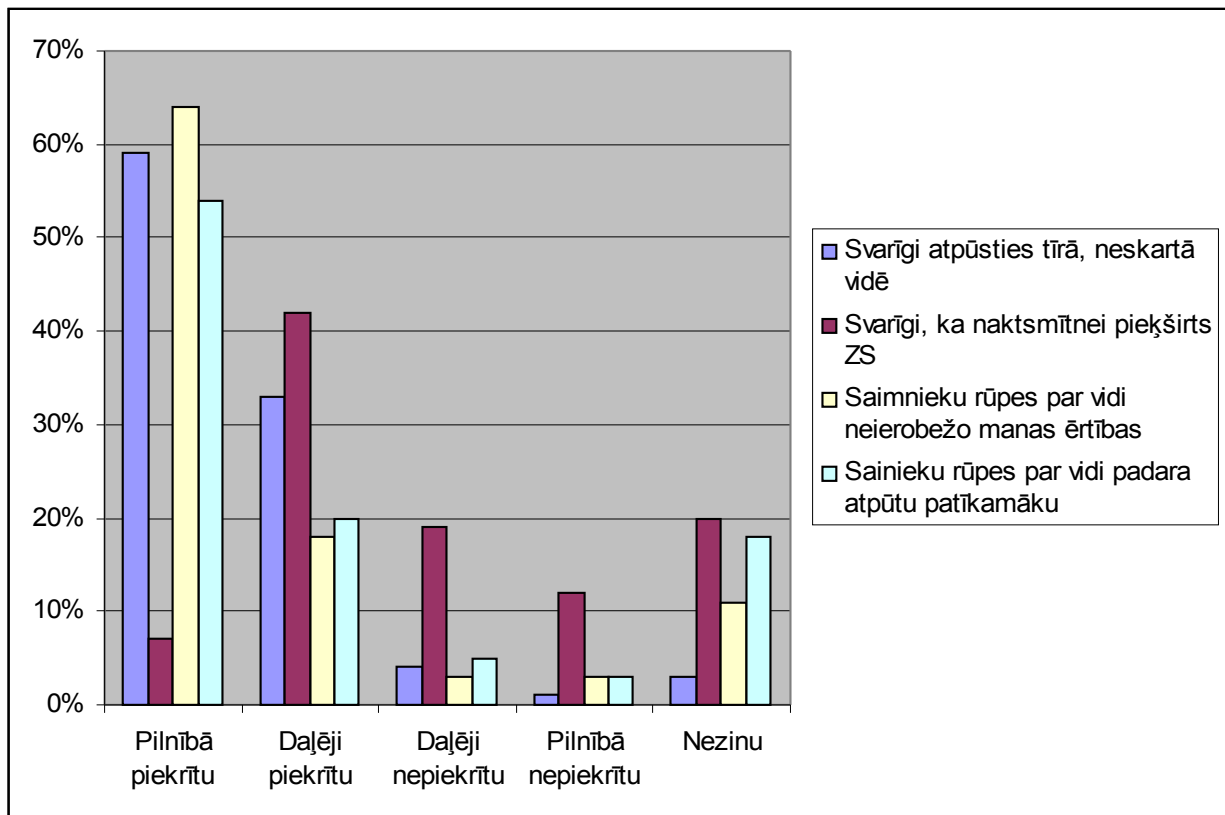
Uz jautājumu, vai naktsmītnes, kurām ir piešķirta vides kvalitātes zīme, ir dārgākas nekā nesertificētās naktsmītnes, apstiprinoši atbildējis 61 respondents (21. grafiks), kas neatbilst patiesībai.

Zemāk minētie rādītāji atspoguļoti 22. grafikā. Vairāk kā puse (59%) lauku tūristu atzīst, ka viņiem ir ļoti svarīgi atpūsties neskartā, tīrā vidē, bet 33% atzīst, ka viņiem šī tīrā vide ir drīzāk svarīga, nekā mazsvarīga. Tikai 5% respondentu atzīst, ka tīra vide tiem ir nesvarīga.

Tāpat vairāk kā puse (54%) atzīst, ka naktsmītnes saimnieku rūpes par apkārtējo vidi padara viņu atpūtu patīkamāku, tikai 3% respondentu tam nepiekrīt un 5% - daļēji nepiekrīt. No iepriekš minētā izriet, ka ilgtspējīga lauku tūrisma plānošanā liela nozīme ir vides kvalitātei, par ko runāts arī citās Pārskata nodaļās.

Savukārt, tas, ka naktsmītnē ir piešķirta Latvijas vides kvalitātes zīme, ļoti svarīgi ir tikai 7% respondentu, gandrīz pusei (42%) tas ir drīzāk svarīgi, nekā nesvarīgi, bet 31% atzīst, ka tas viņiem ir drīzāk nesvarīgi vai pavisam nesvarīgi.

22. grafiks

4.2.4. Secinājumi

Lauku tūrisma saimniecību resursu vidējais patēriņš:

1. 2004. un 2005. gadā lauku tūrisma saimniecību viesu skaita dinamika būtiski nav mainījusies, taču nedaudz ir palielinājies pavadītais gultas nakšu daudzums, kas liecina, ka viesi minētajās saimniecībās paliek nedaudz ilgāk. Viens no pozitīviem ieguvumiem šādai tendencei ir dažādu dabas resursu ietaupījums;
2. Vidējais elektroenerģijas patēriņš un izmaksas uz vienu lauku tūrisma saimniecību gada laikā (salīdzinot ar pagājušo gadu) ir samazinājies par aptuveni par 10 %, kas liecina par to, ka lauku tūrisma uzņēmēji ir sākuši taupīt elektroenerģiju, ieviešot enerģijas taupīšanas pasākumus;
3. Citu energoresursu izmantošana lauku tūrisma saimniecībās, īpaši alternatīvo – šobrīd nav populāra un netiek praktizēta;
4. Kaut arī par ūdens ieguvu daudzām lauku tūrisma saimniecībām nav jāmaksā, vidējais ūdens patēriņš uz vienu lauku tūrisma saimniecību viena gada laikā ir samazinājies par aptuveni 30 %, bet notekūdeņu daudzums – par 34 %. Domājams, ka cenu kāpums pārējos sektoros un lauku tūrisma uzņēmēju attieksmes maiņa pret vides resursiem ir daži no iemesliem, kādēļ tiek taupīts dzeramais ūdens;
5. Pēdējā gada laikā centralizētai savākšanai nogādāto atkritumu vidējais atkritumu daudzums no lauku tūrisma saimniecībām ir samazinājies vidēji par 10 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kas nozīmē, ka minētajās saimniecībās tiek veikti atkritumu kopējās masas samazinoši pasākumi un tie ir pietiekami efektīvi;
6. Lauku tūrisma sektoru negatīvi ietekmē straujais cenu kāpums (malka, atkritumu saimniecība, u.c.), kur pie vienāda resursu patēriņa pēdējos gados cenas ir pieaugušas 2 – 3 reizes. Tas kopumā sadārdzina tā jau dārgo Latvijas tūrisma produktu un nesekmē tūrisma attīstību lauku teritorijās un valstī kopumā;
7. Salīdzinot ķīmisko mazgāšanas līdzekļu vidējo patēriņu ar vidējo lauku tūrisma saimniecību grīdu vidējo platību kvadrātmetros, var secināt, ka vidējais vienas lauku tūrisma saimniecības iztērētais mazgāšanas līdzekļu daudzums litros un kilogramos uz vienu kvadrātmetru 2004. un 2005. gadā nav būtiski mainījies, taču vidējās izmaksas par mazgāšanas iztērēto līdzekļu daudzumu uz tādu pašu platību ir pieaugušas par 37 %, kas acīmredzot, arī ir viens no iemesliem, kādēļ tiek ekonomiskāk izmantoti minētie ķīmiskie sadzīves ķīmijas līdzekļi;

8. Jau šodien, salīdzinoši ar citām Eiropas valstīm, Latvijā lauku tūrisma sektorā ir acīmredzams dabas resursu, piemēram, ūdens ietaupījums. Salīdzinoši augstās izmaksas par dabas resursiem citās Eiropas valstīs un tendences Latvijas cenām nemitīgi pieaugt, ir būtisks iegansts lauku tūrisma saimniekiem ieviest dažādus resursu taupīšanas pasākumus jau šodien;
9. Minētie secinājumi kopumā skaidri parāda tendenci, ka Zaļā sertifikāta lauku tūrisma saimniecībās ir iespējama un jau šobrīd notiek reāla un acīmredzama dabas resursu taupīšana, kas ir ilgtermiņa investīcija lauku teritoriju, lauku tūrisma un tūrisma ilgtspējīgā attīstībā, kā arī tīras vides saglabāšanā nākamībai.

Dabas resursu ietaupījums un saglabāšana lauku tūrisma saimniecībās:

10. Dabas resursus var taupīt, izmantojot vienkāršas, lētas un vairumā gadījumu - ikvienam pieejamas metodes, kuras var pielietot mājās, darbā, tūrisma uzņēmumā, zemnieku un lauku tūrisma saimniecībā;
11. Īstenojot dabas u.c. resursu taupīšanu tiek panākti ekonomiski, sociāli un vides ieguvumi, kas ir ilgtspējīgas attīstības un ilgtspējīga tūrisma attīstības galvenie priekšnosacījumi;
12. Ietaupījumi un ieguvumi, kas rodas saglabājot bioloģisko daudzveidību un lauku ainavu šobrīd nav aprēķināmi naudas izteiksmē, bet tās ir ilgtermiņa „investīcijas” sekmīgai (tūrisma) attīstībai nākotnē;
13. Taupot dabas resursus, ietaupījumi rodas arī saistītajās tautsaimniecības nozarēs, piemēram, mazākas attīrīšanas iekārtu jaudas, degvielas ietaupījums, samazināti izmeši atmosfērā, mazināta eitrofikācija, piesārņojums u.c.;
14. Trīs simti lauku tūrisma saimniecības (LLTA „Lauku ceļotājs” biedru skaits), veicot vienkāršus un ikvienam pieejamus ūdens taupīšanas pasākumus vienā gadā varētu ietaupīt ūdeni, ar kuru var piepildīt vairāk kā 100 vilciena cisternas;
15. Tikpat liels lauku tūrisma saimniecību skaits gada laikā varētu ietaupīt elektroenerģiju, ko tādā pašā laikā saražo divas mazās hidroelektrostacijas (ieguvums - nepārveidotas Latvijas upes un neiznīcināti ar upēm saistītie biotopi un sugas, ūdenstūrisma aktivitātes);
16. Veicot pārdomātu atkritumu saimniecību 300 lauku tūrisma saimniecības gada laikā varētu „neradīt” atkritumus, kuru kopējā masa ir ekvivalenta vairāk kā 120 vieglo automašīnu masai;
17. Veicot 14 – 17 secinājumā minētos pasākumus attiecīgais saimniecību skaits gada laikā varētu ietaupīt ap 41 500 Ls;

18. Ja šāda veida un līdzīgi dabas resursu ietaupījumi tiktu veikti arī pārējās saimniecības un tūrisma uzņēmumos, tad ekonomiskais efekts būtu neizmērojami lielāks gan īstermiņa, gan ilgākā laika posmā (kumulatīvs efekts);
19. Ekosertifikācija un Latvijas gadījumā – nacionālā vides kvalitātes zīme Zaļais sertifikāts lauku tūrisma saimniecībām ir labs pamats vides aizsardzības prasību ieviešanai lauku tūrisma sektorā, padarot šo jomu drošāku un pievilcīgāku tūristiem. Tas paaugstina vides apziņu, uzlabo attieksmi pret dabas aizsardzību un sekmē racionālu resursu (t.sk. nozīmīgu tūrisma resursu) izmantošanu ilgtermiņā.

Lauku tūristu aptauja:

20. Lauku tūrisma pakalpojumus galvenokārt izmanto Latvijas iedzīvotāji vecumā no 21-40 gadiem, rīdzinieki, ar vairāk kā 100 Ls ienākumiem uz vienu ģimenes locekli mēnesī;
21. Tūristi visbiežāk Latvijas laukos izvēlas atsevišķas brīvdienu mājas, taču populāras ir arī lauku mājas un kempingi. Aptuveni 10% tūristu labprāt atpūšas arī tādās lauku mājās, kas ir ražojošas zemnieku saimniecības. Tie ir pamatā turīgi cilvēki ar mēneša ienākumiem uz vienu ģimenes locekli 400 Ls un vairāk;
22. Tūristi, kas mēdz atpūsties Latvijas laukos, uz laukiem ar nakšņošanu lauku tūrisma mītnēs dodas vidēji 3,6 reizes gadā;
23. Galvenā motivācija, kādēļ Latvijas iedzīvotāji dodas uz laukiem ir mierīga atpūta vai apmešanās ekskursijas laikā kopā ar partneri, ģimeni vai draugiem, kā arī piedalīšanās ballītē vai kādā lielākā pasākumā kopā ar partneri, draugiem vai darba kolēģiem;
24. Iecienītākās aktivitātes, ko Latvijas iedzīvotāji dara laukos ir dabas baudīšana – pastaigas pa dabas takām, dzīvnieku un augu vērošana un aktīvā atpūta, kā arī ballītes, veselīga atpūta un kultūrvēsturisku objektu apskate;
25. Tā kā iepriekšējā secinājumā minētās aktivitātes ir saistītas ar dabas resursu – sugu, biotopu izmantošanu, būtiski ir ievērot, lai tās būtu veidotas un organizētas saskaņā ar vidi saudzējošiem principiem;
26. Atpūtu laukos ar lauku produktu – pārtiku, amatniecības izstrādājumus u.c. iegādi apvieno 1/5 daļa respondentu, kas galvenokārt ir turīgi cilvēki ar mēneša ienākumiem uz 1 ģimenes locekli lielākiem kā 300 Ls un kuriem ir bērni, bet lauku dzīvi iepazīt vēlas tikai 12% respondentu – cilvēki g.k. ar bērniem;
27. Vairāk kā puse lauku tūristu priekšroku dod naktsmītnēm, kas piedāvā ēdināšanas pakalpojumus, un lielākā daļa uzskata, ka viskvalitatīvākie un uzticamākie pārtikas produkti ir tie, kas pirkti tieši no lauku saimnieka, salīdzinot produktiem no lielveikaliem un maziem vietējiem veikaliem un tirgiem. Tas pierāda, ka ēdināšana ir būtiska lauku tūrisma produkta sastāvdaļa, kas varētu piesaistīt lauku naktsmītnēm

vairāk klientus, tādēļ nepieciešams atvieglot ar ēdināšanas pakalpojumu sniegšanu saistīto formalitāšu kārtošānu mazajām lauku saimniecībām;

28. Tā kā aptuveni 1/5 daļa tūristu pievērš uzmanību naktsmītnei piešķirtajiem vides kvalitātes u.c. sertifikātiem, bet aptuveni puse respondentu pievērš uzmanību pakalpojumu kvalitātes kategorijām, minimālos vides kvalitātes kritērijus būtu vēlams iekļaut arī pakalpojumu kvalitātes novērtēšanas sistēmā;
29. Vairāk kā puse tūristu atzīst, ka viņiem ļoti būtiski ir atpūsties tīrā un neskartā vidē un tas, ka naktsmītnes saimnieka rūpes par apkārtējo vidi padara viņu atpūtu patīkamāku;
30. Vairāk kā puse tūristu uzskata, ka naktsmītnes, kurām ir piešķirta vides kvalitātes zīme, ir dārgākas nekā nesertificētās naktsmītnes;
31. Aptaujas rezultāti liecina, ka tūristiem daba un tīra un sakopta vide ir viens no galvenajiem motivējošajiem faktoriem lauku tūrisma pakalpojumu izvēlē, tomēr salīdzinoši maz respondentu, izvēloties savu brīvdienu vietu, pievērš uzmanību sertifikātiem t.sk. vides sertifikātiem, kas garantē šo dabas klātbūtni un vides tīrību;
32. No iepriekšējā izriet, ka sabiedrība ir nepietiekami informēta par vides sertifikācijas būtību, ko vēl pastiprina fakts, ka lielākā daļa respondentu uzskata, ka sertificētās naktsmītnes ir dārgākas kā nesertificētās. Tas liecina, ka nepieciešams veikt sabiedrības informēšanu par ekosertifikāciju un tās priekšrocībām patērētājam;
33. Tāpat no aptaujas rezultātiem varam secināt, ka atpūta ražojošā zemnieku saimniecībā, kā arī šādu saimniecību apmeklēšana un produktu iegāde ir nišas produkts, kas interesē salīdzinoši nelielu daļu atpūtnieku. Tā kā šī ir maksātpējīga lauku tūrisma klientu auditorija, kuras galvenais mērķis ir atpūsties un izzināt vietējo dzīvi, kultūru, tradīcijas, ar veiksmīga mārketinga palīdzību iespējams panākt, tā dod ienākumus ne tikai naktsmītņēm, bet arī citām apkārtnes saimniecībām un ražotājiem.

4.3. Lauku tūrisma ietekme uz vides un sociāli –ekonomiskajām jomām

Jebkuras jomas ilgtspējīgu attīstību un ilgtspējīgu attīstību kopumā raksturo trīs savstarpēji saistīti nozīmīgi sektori (citos literatūras avotos – jomas, segmenti vai dimensijas):

- vides;
- ekonomiskais;
- sociālais;

no kā izriet, ka:

- pārlietu stingras vides aizsardzības prasības un augsti ekonomiskie rādītāji nevar būt pretrunā viens otram;
- ekonomiskā augšupeja nedrīkst degradēt vidi;
- vietējiem iedzīvotājiem vienlaikus tiek nodrošināta augsta (augstāka) dzīves kvalitāte.

Tātad, ilgtspējīga attīstība arī tūrismā nav iespējama bez sabalansētas visu trīs augstāk minēto sektoru attīstības.

Gan tūrismu kā multisektorālas nozares attīstību tiešā un netiešā veidā ietekmē dažādu tautsaimniecības nozaru attīstība, gan arī pats tūrisms ar savām aktivitātēm ietekmē dažādas un ne tikai ar tautsaimniecību saistītas jomas. Turklāt ietekmes var būt kā pozitīvas, tā arī negatīvas, tādēļ svarīgi, kādā virzienā tūrismu un ar to saistītās aktivitātes attīsta visas nozarē iesaistītās puses.

Šī pārskata 4.3. nodaļā un tā apakšnodaļās ir veikts mēģinājums analizēt un parādīt lauku tūrisma sarežģīto mijiedarbību ar vides, ekonomikas un sociālajām jomām, norādot arī tā lielo lomu un „pievienoto” vērtību gadījumā, ja tā attīstībā tiek pielietoti dažādi „ilgtspējības instrumenti”.

4.3.1. Vides jomas

Lauku tūrismam līdzīgi kā citiem tūrisma veidiem piemīt plašs ietekmju spektrs kā uz ekonomikas un sociālo, tā it īpaši uz dabas vidi, tādēļ, attīstot lauku tūrismu visos mērogos – sākot jau no paša uzņēmuma (lauku tūrisma saimniecības) līdz pat valsts politikas izstrādes un īstenošanas līmenim, ir svarīgi nozares attīstībā integrēt vides un dabas aizsardzības aspektus.

Vai lauku tūrisms šobrīd būtiski ietekmē vidi un kādas ir šīs ietekmes un to izraisītās vai potenciālās sekas? 2005. gadā Gaujas NP tika veikts pētījums⁹, kura uzmanības centrā bija g.k. viens aktīvā tūrisma veids – ūdenstūrisms un tā radīto ietekmju esošās vai potenciālās sekas Gaujas NP tūristu apmetnēs upes posmā no Valmieras līdz Murjāņiem. Minētajā pētījumā secināts, ka Gaujas NP tūristu apmetnēs un to apkārtnē pastāv vairāk kā 46 ūdenstūrisma (t.sk. arī citu tūrisma veidu) radītās ietekmes uz vidi, kuru sekas var negatīvi ietekmēt nozīmīgas teritorijas dabas vērtības un vidi kopumā.

Lauku tūrisma kā kompleksas un ar daudzām citām tautsaimniecības jomām saistītas nozares ietekme uz vidi (te domāts – dabas vidi) ir atsevišķa pētījuma vērtā tēma. Tomēr, jāatzīmē, ka atšķirībā no dažādiem aktīvā tūrisma veidiem (kājinieku, velo, ūdenstūrisms u.c.), kas norisinās g.k. dabiskā un Latvijas gadījumā – no infrastruktūras viedokļa bieži vien „nesakārtotā” vidē, lauku tūrisma brīvdabas aktivitātes pārsvarā „koncentrējas” tiešā naktsmītnes tuvumā, kas no infrastruktūras viedokļa visbiežāk ir labiekārtota. Protams, lauku tūrisma saimnieki piedāvā tūristiem dažādas aktivitātes arī tuvākajā apkārtnē – dabas taku un dažādu objektu apmeklējumu, tūrisma maršrutus, pastaigas dabā u.c., kas ir saistīti ar attiecīgu ietekmju spektra esamību.

⁹ Juris Smaļinskis. Tūrisma ietekme uz vidi Gaujas nacionālā parka tūristu apmetnēs, Gaujas NP, 2005. g.

Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka lauku tūrismam var būt arī daudzas pozitīvas ietekmes uz dabas vidi, ja tiek saimniekots, ievērojot videi draudzīgus principus. Te īpaši jāatzīmē tās lauku tūrisma saimniecībās, kurām piešķirta Latvijas nacionālā vides kvalitātes zīme „Zaļais sertifikāts”. Tā iegūšanai nepieciešams izpildīt noteiktu obligāto kritēriju kopumu, t.sk. vides jomā. Projekta „Zaļā sertifikāta kritēriju ieviešana un kontrole tūrisma mītnēm lauku teritorijās un mazpilsētās” rezultāti ir pierādījuši, ka pastāv praktiski pielietojami instrumenti, kā novērst vai mazināt dažādas tūristu un tūrisma kā nozares radītās negatīvās tūrisma ietekmes uz vidi. Jāpiezīmē, ka Eiropas komisija minēto projektu ir novērtējusi kā vienu no divdesmit labākajiem laika posmā no 2001. līdz 2004. gadam Eiropā īstenotajiem projektiem.

Lauku tūrisma gadījumā dažāda rakstura ietekmes uz vidi var radīt:

- **Tūristi**, kas rada atkritumus, pārvietojas pa tūrisma maršrutiem, apmeklē dabas objektus, īpaši aizsargājamas dabas teritorijas un NATURA 2000 teritorijas, sastopas ar savvaļas augu un dzīvnieku sugām u.c.;
- **Lauku tūrisma uzņēmēji**, kas ar saimniecisko darbību rada veselu ietekmju spektru. Te jāmin būvniecība, lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība, atkritumu un notekūdeņu saimniecība, dažādu resursu – ūdens, elektroenerģijas patēriņš, gaisa piesārņojums, augsnes un ūdeņu piesārņojums ar sadzīves ķīmiskiem preparātiem, traucējuma efekts dažādām sugām, teritoriju labiekārtošanas darbi u.c.;
- **Citi tūrisma pakalpojumus sniedzšie uzņēmēji**, piemēram, zemnieku (t.sk. bioloģiskās) saimniecības, citi pārtikas produktu ražotāji, amatnieki, aktīvā tūrisma produkta, kuru ietekmes spektrs šajā gadījumā ir specifisks katram darbības veidam un ar tūrismu saistīts netiešā veidā.

Praksē pielietojot videi draudzīgas saimniekošanas principus var ne tikai ierobežot dažādu negatīvu ietekmju uz vidi un to izraisītās sekas, bet tieši otrādi – ar dažādām, nereti vienkāršām, bet efektīvām metodēm var samazināt šīs slodzes un radīt apstākļus dabas resursu un vērtību saudzīgai izmantošanai un bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai. 2. tabulā uzskatāmā veidā attēloti daži piemēri kā vienā un tajā pašā dabas teritorijā (biotopā) var saimniekot ar īstermiņa „pieeju” neilgtspējīgā veidā un ilgtspējīgi, domājot ilgtermiņā.

Tātad, svarīgi paredzēt un jau savlaicīgi plānot, kādā virzienā lauku tūrismam nākotnē ir jāattīstās – vai tas būs resursus patērējošs un masveidīgs, vai arī vērsts uz resursu saglabāšanu un racionālu izmantošanu.

2. tabula

Īstermiņa un neilgtspējīgas rīcības	Ilgtermiņa un ilgtspējīgas rīcības

Mežs	
Mežu nocērt tikai ar mērķi iegūt ātru peļņu; Mežu nocērt kailcirtē un par iegūtiem līdzekļiem uzceļ viesu namu; Mežu iztīra, nocērt pamežu un pārveido par parku; Veidojot mežā infrastruktūras objektus (maršrutus, dabas takas u.c.) netiek pieaicināti speciālisti, kas novērtē eksponējamās teritorijas dabas vērtības un to atbilstību tūrisma aktivitātēm	Mežu saglabā ar visiem tā elementiem – pamežu, mitrainēm, kritālām, sausokņiem (kur tie neapdraud tūristu drošību), ierīkojot atpūtas vietas, dabas takas, tūristu apmetņu vietas, dažādas atrakcijas, organizē putnu vērošanu, piesaistot jaunas putnu sugas un izliekot putnu būrīšus; Mežā veic saimnieciskas darbības, t.sk. ciršanu, ievērojot videi draudzīgas mežsaimniecības principus
Pļavas, lauki	
Pļavas un lauki visā platībā tiek izmantoti lauksaimnieciskai darbībai un lauksaimniecības kultūru audzēšanai; Pļaušana notiek no malām uz vidu	Kaut neliela pļavas daļa paliek neapstrādāta; Neapstrādātas paliek pļavas malas un grāvmalas; Pļaušana notiek no vidus uz malām; Atsevišķu pļavu „apsaimniekošanas darbu” veic mājdzīvnieki
Purvi, avoksnāji	
Tūristiem reklamēti purvi, avoksnāji un citi mitrāji, kuros nav nekāda infrastruktūra – laipas, informācija, pieejami gidi u.c.	Ir izveidotas laipas, informācija par mitrāju apmeklēšanas kārtību, to nozīmi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai, ir pieejami gidi; Pirms reklāmas ir veiktas konsultācijas ar nozaru speciālistiem – vai konkrētajās vietās tūrisms neapdraud nozīmīgas dabas vērtības
Kāpas	
Palielinoties tūristu skaitam un plūsmas infrastruktūra (visbiežāk – tās trūkums) paliek iepriekšējā stāvoklī; Tūristu plūsma uz pludmali virzās haotiski, cauri smilšainām un izbradātām kāpām, kur nav izveidotas laipas	Tūristu noslogotās teritorijās tiek izveidota infrastruktūra – laipas, atkritumu urnas, tualetes, informatīvi stendi par kāpu biotopu aizsardzību
Īstermiņa un neilgtspējīgas rīcības	Ilgtermiņa un ilgtspējīgas rīcības
Iežu atsegumi, alas	

Tūristiem maršrutos tiek iekļautas un eksponētas dabiskas un cilvēku veidotas alas, īpaši rudens – ziemas – pavasara periodā, kad siks pārņņi ziemo tajās; Tūristiem tiek rādīti vai reklamēti alās ziemojošie siks pārņņi; Par populāriem tūrisma objektiem tiek popularizēti nomaļi iežu atsegumi vai to kompleksi, kas ir nozīmīgi un ES nozīmes biotopi daudzām retām un aizsargājamām augu un dzīvnieku sugām	Teritorijās ar lielu alu koncentrāciju tiek izvēlēta kāda no ģeoloģiskā un bioloģiskā viedokļa „mazvērtīga” vai jau degradēta ala, kas, ievērojot tūristu drošības pasākumus, tiek rādīta kā tūrisma objekts; Tūristi tiek informēti par alu nozīmi ziemojošo siks pārņņu aizsardzībā; Pašvaldības, TIC, tūrisma uzņēmēj sabiedrības maršrutu plānotāji un reklamētāji neiekļauj šādus jūtīgus objektus; Iežu atsegumi un atsevišķas alas tiek apskatītas tikai zinošu gidu pavadībā
Augu un dzīvnieku sugas	
Tūristiem tiek eksponētas retas un aizsargājamās augu un dzīvnieku sugas; Tūristiem tiek rādītas vai tos aicina apmeklēt dzīvnieku dzīves vai vairošanās vietas nepiemērotā laikā (piemēram, ligzdošanas vai vairošanās periodā)	Maršrutos un dabas takās tūristi saistošā veidā tiek iepazīstināti ar <u>bieži</u> sastopamām augu un dzīvnieku sugām, kas nereti ir daudz interesantākas par retajām un apdraudētajām sugām; Putnu vērošanai tiek uzbūvēti putnu vērošanas torņi vai speciālas slēptuves (1. attēls), kas netraucē putnu dzīves veidu; Tuvākajā apkārtnē tiek izlikti putnu būri un mākslīgās ligzdas (2. attēls), piesaistot dažādas putnu sugas
Lauku sētas pagalmi	
Pagalmā nav uzstādītas atkritumu urnas; Organiskie atkritumi netiek kompostēti.	Pagalmā ir uzstādītas atkritumu urnas (3. attēls), turklāt atkritumi tiek šķiroti; Lauku sētā ir izveidota komposta kaudze.

Kā interesantu piemēru cilvēku attieksmē pret vidi un dabas vērtībām var minēt Lielbritāniju ar senām un tautā iecienītām putnu vērošanas tradīcijām, kurās iesaistās liela daļa valsts iedzīvotāju. Minētajā valstī viens no mājas vai īpašuma vērtības aprēķina kritērijiem ir tā apkārtnē konstatēto putnu daudzums un putnu sugu skaits.

3. tabulā attēlota ilgtspējīga lauku tūrisma ietekmes un dabas vidi piemēri un dažāda veida rīcības, ar kurām var panākt ietekmju pozitīvu virzienu.

Ilgtspējīga lauku tūrisma ietekmes uz dabas vidi piemēri

3. tabula

<i>Ietekmi izraisošā darbība</i>	<i>Ietekmes un tās esošo/iespējamo seku raksturojums</i>
Zāles pļaušana vai noganīšana	- saglabāti pļavu biotopi; - saglabāta un uzturēta ar pļavām saistītie bioloģiskās daudzveidības elementi; - saglabāta un uzturēta Latvijas lauku ainava; - lauksaimniecības zemes neaizaug ar „nevērtīgu” krūmāju;
Vecu koku, dižkoku, koku aleju saglabāšana	- saglabāti veci, nokaltuši, dobumaini koki - sausokņi, kas ir viens no bioloģiskās daudzveidības nozīmīgākajiem elementiem mežā vai arī atklātā ainavā; - saglabāti dižkoki un vecās alejas - nozīmīgi „latviskās” lauku ainavas elementi;
Videi draudzīga mežsaimniecība	- saglabāti meža biotopi; - saglabāti meža bioloģiskās daudzveidības elementi – kritālas, sausokņi, bebraines, avoksnāji u.c.
Putnu būrīšu izlikšana un mākslīgu ligzdvieta izveide	- palielināts attiecīgās teritorijas putnu sugu un putnu skaits; - atsevišķos gadījumos novērsta vai samazināta dažādu posmkāju un grauzēju pārmērīga savairošanās saimniecībā un tās tuvākajā apkārtnē; - putni ar savu klātbūtni, uzvedību un dziesmām rada dabiskumu un lauku vides sajūtu; - atsevišķas putnu sugas, piemēram, baltie stārķi ir viens no nozīmīgiem Latvijas ainavas elementiem;
Ekstensīva saimniekošana	- ekstensīvas saimniekošanas rezultātā netiek noslogoti vai „pārslogoti” dažādi dabas resursi un dabas teritorijas – lauki, pļavas, mežs, ūdenstilpes un ūdenskrātuves; - ekstensīva saimniekošana ir g.k. vērsta uz dabas resursu saudzīgu izmantošanu;
Dabas resursu taupīšanas pasākumi	- saimniecībās, kas ieguvušas vides kvalitātes zīmi „Zaļais sertifikāts” tiek taupīti un racionāli izmantoti dažādi atjaunojamie un neatjaunojamie dabas resursi, kā arī vairota un uzturēta attiecīgās teritorijas bioloģiskā daudzveidība;
- Ūdens taupīšana	- samazināts kopējais ūdens un līdz ar to - notekūdeņu apjoms; - tualetēs un saimnieciskām vajadzībām neizmanto dzeramais ūdens; - dažādu ūdens ekonomējošu pasākumu dēļ pat par 1/3 tiek samazināts notekūdeņu apjoms un sekojošais slodžu komplekss;
- Energoresursu	- ieviešot enerģiju taupošos pasākumus samazināts kopējais elektroenerģijas un kurināmā daudzums, kas

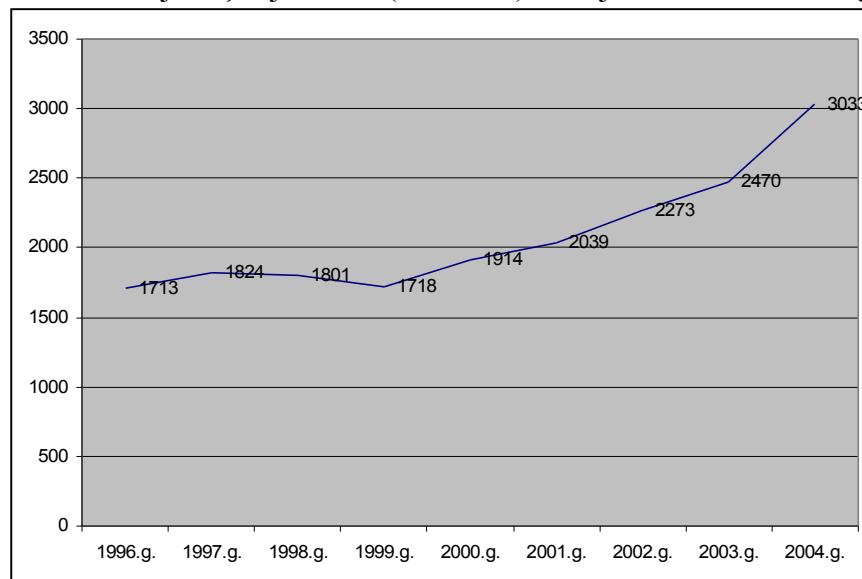
taupīšana	saistīts ar mežu izciršanu (malka), izmešiem (kurināmā dedzināšana) u.c.
<i>Ietekmi izraisošā darbība</i>	<i>Ietekmes un tās esošo/iespējamo seku raksturojums</i>
- Atkritumu daudzuma samazināšana	- samazināts kopējais atkritumu daudzums līdz pat 10%; - samazināta atsevišķu atkritumu frakcijas, īstenojot to šķirošanu; - organisko atkritumu kompostēšana – organiskās frakcijas būtisks samazinājums kopējā atkritumu apjomā, dabiskais mēslojums, komposta kaudze kā mikrobiotops daudzām dzīvnieku sugām; - palielināta ainavas kvalitāte;
- Ķīmisko preparātu ierobežošana	- augstāka vides kvalitāte; - samazināta dažādu ķīmisko savienojumu klātbūtne augsnē, ūdenī, pārtikā; - mazināts eitrofikācijas efekts ūdeņos;
Izziņas, mācību un dabas taku izveide	- tūristu plūsma virzīta vēlamā virzienā; - tūristiem kļūst „pieejamāki” dažādi jūtīgi, bet tūristiem eksponējami biotopi un dabas teritorijas, piemēram, purvi; - pieaugusi tūristu un tūrisma organizatoru vides apziņa un vides izglītība; - izglītotāki vietējie uzņēmēji un tūrisma organizatori;
Citas tūrisma infrastruktūras izveide	- piesaistīti jauni tūristi; - palielināta vides fiziskā kapacitāte; - pasargāti jūtīgi biotopi, mikrobiotopi, augu un dzīvnieku sugas; - mainīta tūristu un vietējo iedzīvotāju un tūrismā iesaistīto pušu attieksme pret dabas vērtībām.

4.3.2. Ekonomikas jomas

Attiecībā uz ekonomisko (un arī sociālo) jomu, lauku tūrismam piemīt liela „pievienotā vērtība” un plašs pozitīvo ietekmju spektrs. Taču arī šajā gadījumā ir svarīgi, vai šis tūrisma veids un tūrisms kopumā tāpat arī kā pārējās nozares attīstās ilgtspējības virzienā, vai ne. Piemēram, lauku tūrisms un ar to saistītās aktivitātes ģenerē jaunas darba vietas, nodrošinot cilvēkus ar darbu lauku teritorijās, rada sadarbības mehānismu starp dažādiem lauku uzņēmējiem, piesaista tūristus un līdz ar to veicina gan vietējo dzīvotāju labklājības celšanos, gan reģionālo attīstību kopumā. Taču šīs ietekmes nevar īstenoties gadījumos, kad attiecīgajā teritorijā vairs nav iedzīvotāju, kas paši nestrādā šajā jomā, vai cilvēki, kurus ir iespējams nodarbināt lauku tūrisma un citos ar to saistītos sektoros.

Tūrisma augšupeja un tūrisma nozares ekonomiskā attīstība Latvijā nereti tiek vērtēta g.k. saistībā ar diviem ekonomiskajiem rādītājiem (indikatoriem) – ārzemju ceļotāju (nevis tūristu) skaita pieauguma dinamiku un tūristu atstāto naudas daudzumu. Taču šāda formulu un pieeju – „jo vairāk tūristu, jo labāk” Latvijā ne vienmēr var piemērot visiem gadījumiem un ne visās teritorijās.

23. grafiks. Ārzemju ceļotāju skaits (tūkstošos) Latvijā no 1996. – 2004. gadam¹⁰

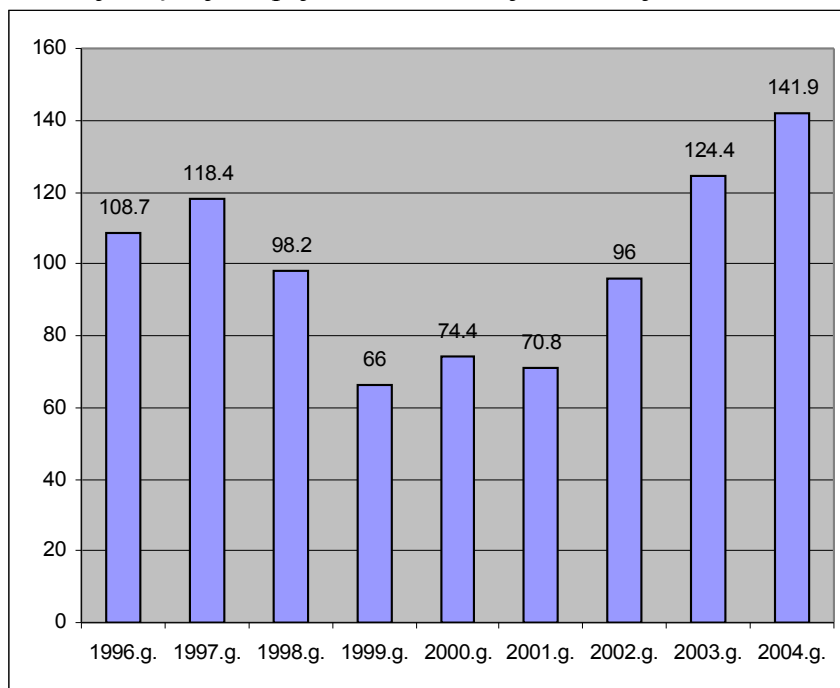
23. grafiks uzskatāmi parāda ārzemju ceļotāju skaita dinamikas stabilo pieaugumu pēdējo gadu laikā, taču tādos reģionos kā īpaši aizsargājamās dabas teritorijās palielināta tūristu plūsma ne vienmēr rada pozitīvu efektu, īpaši gadījumos, ja tās ir jūtīgas vai vides kapacitātes ziņā nenoturīgas teritorijas (tas pats attiecas arī uz dažādiem biotopiem un sugām), vai, ja minētajās teritorijās nav atbilstoša un kvalitatīva infrastruktūra un teritoriju kontrolējošas institūcijas. Šajā gadījumā tūristu skaita neprognozēts un neregulēts pieplūdums rada pretēju efektu – tā var apdraudēt vai pat iznīcināt nozīmīgas dabas vērtības – biotopus, sugas, atsevišķus ainavas elementus u.c. Tātad, šajā gadījumā

¹⁰ LR Centrālās statistikas pārvaldes dati

jāuzdod jautājums, vai tūrisma ekonomiskās attīstības tempi nav saistīti ar ietekmēm, kas degradē vidi (sk. 4.3. nodaļas sākumu) un nav pretrunā vienam no ilgtspējīgas attīstības pamatprincipiem?

Tātad, jautājums, kā interpretējam un skaidrojam statistikas datus. Arī no cita skatu punkta var interpretēt tādu indikatoru kā ārzemju ceļotāju kopējos izdevumus miljonos latu (24. grafiks), kurā arī redzam stabilu kopējo izdevumu pieaugumu pēdējo četru gadu laikā.

24. grafiks. Ārzemju ceļotāju kopējie izdevumi milj. Ls Latvijā no 1996. – 2004. gadam¹¹

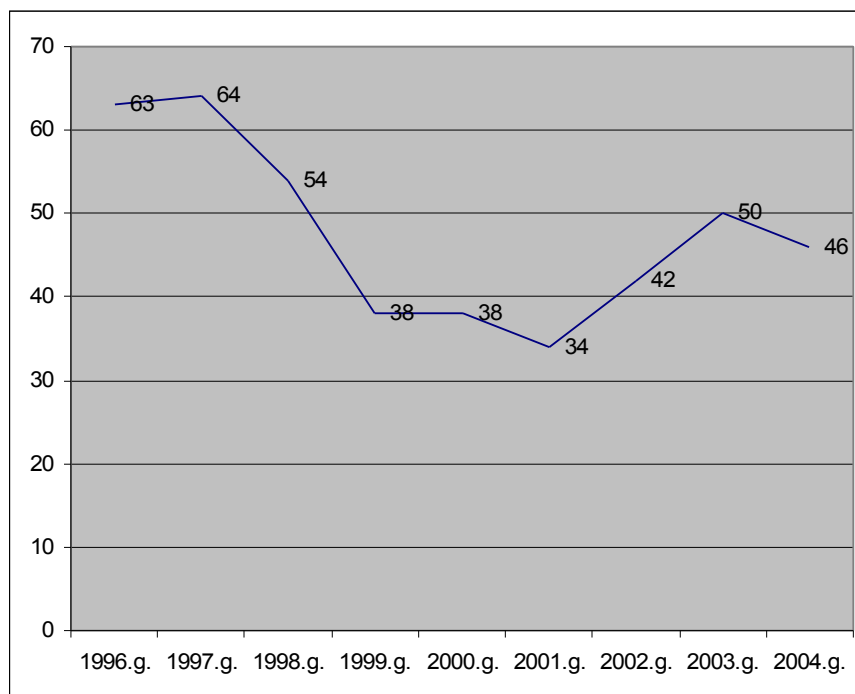
Taču, ja salīdzināsim proporcijas ar ārzemju ceļotāju skaita pieaugumu un to kopējo izdevumu pieaugumu (izdalot kārtējā gada kopējos izdevumus uz attiecīgā gada ceļotāju skaitu), tad iegūsim ainu, kas patiesībā liecina par to, ka šobrīd viens ceļotājs patiesībā tērē mazāk naudu, nekā deviņdesmito gadu vidū (25. grafiks).

Tātad, tūristu pieaugums kādā teritorijā (t.sk. valstī) ne vienmēr rada „adekvātu” vai proporcionālu atstāto naudas daudzumu. Kā to izskaidrot? Pārskata autors 2005. gadā Gaujas NP teritorijā novēroja Igaunijas ūdenstūristu grupas (4. attēls), kas ar kanoe laivām veica nobraucienus pa Gauju. Minētie ūdenstūristi Latvijā ieradās ar savu autotransportu, savām kanoe laivām, pārtiku u.c. resursiem. Tā kā šobrīd Gaujas NP (un Latvijā kopumā) no tūristiem netiek iekasēta maksa par nacionālo parku un citu nozīmīgu IADT apmeklējumu, kā arī maksa netiek iekasēta par labiekārtoto un infrastruktūras ziņā nodrošināto Gaujas ūdenstūristu apmetņu izmantošanu, kuras apsaimnieko Gaujas NP administrācija, tad, domājams, ka minētie ūdenstūristi Latvijā atstāja g.k. atkritumus un dažādas ietekmes uz dabas vidi. Līdzīga situācija ir ar tiem vienas dienas ceļotājiem

¹¹ LR Centrālās statistikas pārvaldes dati

(saskaņā ar pastāvošo likumdošanu šī grupa netiek pieskaitīta pie tūristiem), kas Latvijai dodas vai ir spiesti doties cauri tranzītā un neaizkavējas šeit sliktā servisa un informācijas uz ceļiem trūkuma dēļ. Tas nozīmē, ka ceļotāju skaits pieaug ātrāk, nekā to iztērētais naudas daudzums.

25. grafiks. Izdevumi Ls uz vienu ārzemju ceļotāju Latvijā no 1996. – 2004. gadam

Turklāt svarīgi atzīmēt, ka divi augstāk minētie ekonomiskie rādītāji Latvijā absolūti neatspoguļo situāciju no reģionālā griezuma, jo novērojumi un praktiskā pieredze liek izdarīt secinājumu, ka lielākais ārvalstu ceļotāju un tūristu atstātais naudas daudzums tāpat kā paši tūristi koncentrējas lielāko tiesu Rīgā, Rīgas rajonā un Jūrmalā, kā arī atsevišķās republikas nozīmes pilsētās – populāros tūristu galamērķos. Protams, pieaugot tūristu skaitam Rīgas reģionā, tas pieaug arī lauku teritorijās, taču pieauguma tempi nav uzskatāmi par adekvātiem.

Tūrisma nozares attīstības tempu un attīstības kvalitatīvo rādītāju analīze nav iespējama arī bez citu ekonomisko indikatoru analīzes, piemēram, tādu, kas parāda ar tūrismu saistīto nozaru infrastruktūras attīstības tempus un infrastruktūras kvalitāti.

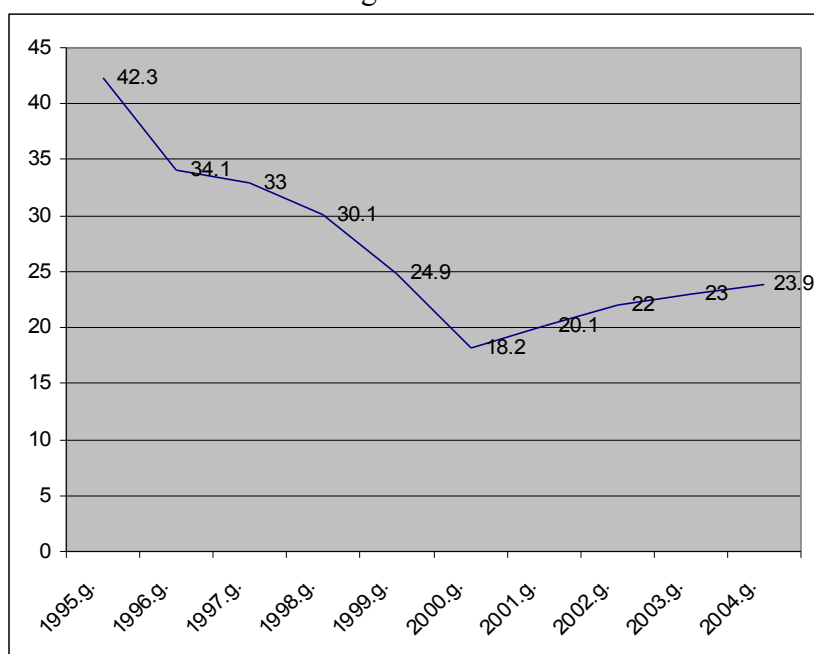
Ja izvēlas tādus ilgtspējīgu attīstību raksturojošus indikatorus¹² kā „pasažieru pārvadājumi” (sk. 26. grafiku), „satiksmes intensitāte”, vai arī citus - „valsts kopējais velociņu kopgarums”, „interneta pieejamība tūristu mītnēs”, „ceļu kvalitāte”, „jaunu tūrisma infrastruktūras objektu (autostāvvietas, norādes, informācijas punkti, tūristu apmetnes, tualetes, ugunsкура vietas, atpūtas vietas u.c.) izveide ārpus Latvijas pilsētām”, tad iegūstam ainu, kas liecina par zināmām regresa pazīmēm atsevišķās ar tūrismu cieši

¹² Latvijas ilgtspējīgas attīstības indikatoru pārskats, <http://www.lva.gov.lv/produkti/liaip2003/>

saistītās jomās. Kā uzskatāms piemērs ir sabiedriskā transporta un autoceļu joma, kas ir ne tikai tūrisma, bet arī valsts ekonomiskās attīstības pamats. Infrastruktūra un tās nozīme lauku tūrisma attīstībā sīkāk analizēta 4.4. nodaļā.

Jāatzīst, ka augstāk minētās problēmas ir tūrisma nozari bremsējošas, nevis veicinošas.

26. grafiks. Pasažieru pārvadājumu pa dzelzceļu dinamika Latvijā no 1995. – 2004. gadam¹³

26. grafikā uzskatāmi redzams, kā pēdējo deviņu gadu laikā, salīdzinājumā ar deviņdesmito gadu vidu (gandrīz divas reizes) samazinājušies pasažieru pārvadājumi pa dzelzceļu un saskaņā ar neoficiālu informāciju tos plānots tuvākajā laikā samazināt vēl par aptuveni pieciem procentiem.

Tajā pat laikā jāuzsver, ka ne tikai dažādas ekonomikas jomas tiešā un netiešā veidā ietekmē tūrisma, arī tūrisms būtiski ietekmē ekonomiku, tādēļ 4. tabulā attēlotas dažādas ilgtspējīga lauku tūrisma ietekmes sfēras un raksturotas esošās vai potenciālās ietekmju sekas uz ekonomiku. Šajā tabulā apkopotā informācija apstiprina faktu, ka lauku tūrisma un tūrisma ilgtspējīgas attīstības modelis pie zināmiem nosacījumiem var būt kā reāls instruments reģionālās ekonomikas attīstībai.

¹³ LR Centrālās statistikas pārvaldes dati

Ilgspējīga lauku tūrisma ietekmes piemēri uz ekonomiku

4. tabula

<i>Ietekmes sfēra</i>	<i>Ietekmes un tās esošo/iespējamo seku raksturojums</i>
Uzņēmējdarbība	Uzņēmējdarbības attīstība lauku teritorijās (ne tikai Rīgā un lielākajās Latvijas pilsētās un rajonu centros): - veidojas jaunas darba vietas; - tiek veicināta un pieaug nodarbinātība; - tiek sekmēta cilvēku palikšana un darbošanās lauku teritorijās (pretēji migrācijai uz pilsētu vai ārvalstīm); - pieaug vietējo iedzīvotāju labklājība un dzīves kvalitāte daudzās jomās; - notiek pārorientēšanās uz tūrisma pakalpojumu (vai t.sk. tūrisma pakalpojumu) sniegšanu; - notiek dažādu tūrisma piedāvājumu un līdz ar to – uzņēmējdarbības diversifikācija; - pagarinās tūrisma sezona un mazinās „sezonalitātes efekts”; - veidojas jauni, starpsezonāli produkti;
Kooperācija	Attīstās sadarbība starp lauku tūrisma saimniekiem un citiem uzņēmējiem: - tiek veicināts vietējās produkcijas (pārtikas, amatniecības u.c.) īpatsvars tūrisma produkta piedāvājumā; - attīstās citu pakalpojumu sniedzēji; - saglabājas un attīstās amatniecība lauku teritorijās;
Vietējā produkcija un izstrādājumi	Pieaug vietējās: - lauksaimniecības produkcijas īpatsvars; - bioloģiskās produkcijas īpatsvars; - amatniecības produkcijas īpatsvars;
Lauku teritoriju attīstība	Notiek attīstība arī lauku teritorijās, līdzsvarojas - izlīdzinās pilsētu un lauku teritoriju attīstība; - investīcijas un finanšu plūsma tiek novirzīta uz lauku teritorijām; - attīstās sociālā un ar tūrismu saistītā infrastruktūra;
Infrastruktūras attīstība	Pateicoties tūristu plūsmas pieaugumam un līdzsvarotai reģionu attīstībai, lauku teritorijās attīstās gan sabiedriskā, gan ar tūrismu saistītā infrastruktūra: - norādes, ceļazīmes u.c. informācija uz ceļiem; - autostāvvietas; - sabiedriskais transports; - atkritumu saimniecība;

	- ar dabas un aktīvo tūrismu saistītā infrastruktūra (dabas takas, skatu torņi, laipas u.c.); - internets (informācijas pieejamība);
Jaunu ar tūrismu saistītu produktu attīstība	Attīstās jauni tūrisma produkti, piemēram: - zaļās brīvdienas un zaļais sertifikāts; - dabas un ekotūrisma maršruti, dabas takas; - starpsezonāli piedāvājumi;
Citas sfēras	- palielinās valsts iekasēto nodokļu apjoms; - veicināta nozīmīgu dabas un kultūras pieminekļu aizsardzība; - veicināta ekosertifikācija un vides kvalitātes zīmju ieviešana; - saglabāta laukiem raksturīgā ainava.

4.3.3. Sociālā un kultūras joma

Šobrīd Latvijas apstākļos nav pamata runāt par nozīmīgām lauku tūrisma izraisītām negatīvām ietekmēm uz sociālo un kultūras vidi, ņemot vērā lauku tūrisma raksturu.

Jau pati lauku tūrisma „būtība”, ka arī LLTA „Lauku ceļotājs” izstrādātā definīcija (Pielikums Nr. 3), kuras pamatā ņemta Eiropas Lauku tūrisma federācijas definīcija norāda, ka šim tūrisma veidam nepiemīt masveida raksturs, kā tas nereti novērojams dažādiem tūrisma un atpūtas viediem. Kā populārākie piemēri ir jāmin slēpošanas kūrorti”, kur vietējie iedzīvotāji lielā tūristu daudzuma, kas daudzkārt pārsniedz to skaitu, ar laiku zaudē savas tradīcijas, kultūras īpatnības, valodu, reliģiskās īpatnības, jo pielāgojas tūristu vajadzībām.

Lauku tūrismam un ar to saistītām aktivitātēm šobrīd Latvijā piemīt g.k. „ekstensīvs” raksturs – lauku tūristu skaits parasti nepārsniedz konkrētās teritorijas vietējo iedzīvotāju skaitu, taču ar šo īpatnību vajadzētu rēķināties, plānojot ilgtspējīgu lauku tūrisma attīstību nākotnē. Kā negatīvi piemēri jāmin gadījumi, kad zem lauku tūrisma vārda tiek izveidoti lieli kompleksi, sporta halles, spēļu laukumi u.c. aktivitātes, kas neatbilst ne lauku tūrisma būtībai, ne saturam.

Lauku tūrismam zināmos apstākļos var piemist liela „pievienotā” vērtība, jo tas katalizē citu uzņēmēju piedāvātās aktivitātes, kuru rezultātā pieaug nodarbinātība lauku teritorijās, mazinās dažādas sociālās problēmas un to izraisītā spriedze, palielinās informācijas pieejamība, komunikācija starp dažādām sociālajām grupām, uzlabojas dzīves kvalitāte ne tikai lauku tūrisma saimniekiem, bet arī citiem tūrisma jomā iesaistītajiem vietējiem iedzīvotājiem. Rezultātā ieguvēji ir gan vietējie iedzīvotāji gan tūristi.

Kā labs un veiksmīgs piemērs ir jāmin daudzie amatnieki (5. attēls), īpaši podnieki, kas ir samērā ātri un veiksmīgi „orientējušies” uz tūrismu un piedāvā jau sava veida „paketi” gan individuāliem tūristiem, gan tūristu grupām, kurā tradicionāli ietilpst:

- stāstījums par Latvijas podniecības vēsturi un tradīcijām;
- podnieka darbnīcas un darbu apskate;
- podniecības darbu demonstrējumi;
- tūristu iesaistīšana svilpavnieka, krūzītes vai alus kausa izveidē;
- iespēja pasūtīt vai iegādāties keramikas izstrādājumus.

Rezumējot, jāsecina, ka šobrīd lauku tūrisma un zemnieku saimniecības, kas uzņem tūristus var uzskatīt par sava veida „cerību salīnām” lauku vidē, kas ne tikai „amortizē” sociālās problēmas (vismaz savas ģimenes mērogā), bet iniciē ekonomiskas aktivitātes un mēdz arī rūpēties par vides saglabāšanu. Tātad, ja vēlamies tās saglabāt, jārada maksimāli atviegloti apstākļi uzņēmējdarbības veikšanai lauku teritorijās, kamēr tajās ir palikuši cilvēki, kas vēlas, var un vēl joprojām strādā.

Ilgtspējīga lauku tūrisma ietekmju piemēri uz sociālo un kultūras jomu atspoguļoti 5. tabulā

Ilgtspējīga lauku tūrisma ietekmes piemēri uz sociālo un kultūras jomu

5. tabula

<i>Ietekmes sfēra</i>	<i>Ietekmes un tās esošo/iespējamo seku raksturojums</i>
Vietējie iedzīvotāji	Lauku tūrisms kā „aktivitāte” un sava veida katalizators iniciē arī citu iedzīvotāju aktivitātes, kā rezultātā: - tiek celts vietējo iedzīvotāju lepnums un pašapziņa; - pieaug piederības un identitātes sajūta savam pagastam, novadam, valstij; - pieaug interese par savu dzimtas, pagasta, novada un valsts vēsturi; - palielinās interese par dažādiem ar kultūru saistītiem pasākumiem gan uz vietas, gan valstī kopumā; - tiek stiprināta ģimene;
Nodarbinātība	Lauku tūrisma uzņēmējiem, organizējot ar lauku tūrismu saistītas aktivitātes: - kopumā – palielinās nodarbinātība lauku teritorijās; - rodas jaunas darba vietas ģimenē; - rodas jaunas darba vietas citiem vietējiem iedzīvotājiem; - attīstās citas ar tūrisma pakalpojumiem saistītās sfēras;
Sociālās problēmas	Lauku tūrisma aktivitāšu rezultātā: - samazinās bezdarbs un no tā izrietošās sekas; - samazinās nabadzība un ar to saistītās sekas; - palielinās iedzīvotāju ienākumu līmenis un dzīves kvalitāte;
Veselība	- palielinās iespēja iegūt kvalitatīvāku veselības aprūpi; - samazinās depresijas; - samazinās alkoholisma un citu atkarību izraisītās sekas;
Izglītība	Lauku tūrisma aktivitāšu rezultātā pieaug vietējo iedzīvotāju izglītības līmenis, kam iemesls ir: - tālākizglītība, apmeklēti jauni kursi, semināri u.c. ar izglītību saistīti pasākumi; - notiek lauku tūrisma uzņēmēju iesaistīšanās dažādos attīstības projektos un to īstenošanā; - paaugstinās svešvalodu un citu prasmju līmenis;
Informācija	Vietējiem iedzīvotājiem kļūst pieejama daudzveidīgāka informācija, ko tiem sniedz: - dažādas apmācības un to laikā iegūtie informatīvie materiāli; - internets; - pieaug komunikācija ar: - vietējiem iedzīvotājiem;

	- citiem lauku tūrisma saimniekiem; - vietējiem un ārvalstu tūristiem.
Valsts un konkrētās vietas tēls	Lauku tūrisma aktivitāšu rezultātā: - palielinās konkrētās vietas – viensētas, ciema, pagasta un novada vizuālā tēla pievilcība; - tiek atjaunoti ar kultūru un vēsturi saistīti objekti; - tiek veidota un saglabāta „latviskā ainava”; - pieaugot ārvalstu tūristu skaitam vairojas pozitīva informācija par Latviju ārvalstīs;
Vietējo iedzīvotāju attieksmes maiņa	Lauku tūrisma saimniekiem un ilgākā termiņā – arī citiem apkārtnes iedzīvotājiem mainās attieksme pret: - citiem apkāmes iedzīvotājiem un uzņēmējiem; - vietējiem un ārvalstu tūristiem; - nozīmīgām dabas un kultūras vērtībām; - sabiedriskās un tūrisma infrastruktūras objektiem;
Tūristi	Pateicoties lauku tūrismam tūristi (klienti) iegūst: - atpūtu lauku teritorijās; - individualizētu atpūtas veidu; - starpsezonālus tūrisma produktus; - videi un cilvēka veselībai draudzīgu atpūtu un tūrisma produktu.

4.3.4. Dažu negatīvo ietekmju raksturojums

Ja lauku tūrisma attīstība, vai citu ar tūrismu saistīto nozaru attīstība nenotiek saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības pamatprincipiem, arī lauku tūrismā pastāv vai arī nākotnē var rasties dažādas negatīvas ietekmes uz dabas, ekonomisko, sociālo un kultūras vidi.

Lauku tūrisma un ar to saistīto aktivitāšu negatīvo ietekmju sfēras un piemēri uzskatīti 6. tabulā.

Lauku tūrisma negatīvās ietekmes piemēri

6. tabula

<i>Ietekmes sfēra</i>	<i>Ietekmes un tās esošo/iespējamo seku raksturojums</i>
Vide	
Ainava	- Latvijas ainavai un tradīcijām neraksturīgu ēku un lielu kompleksu būvniecība; - Ainavas pārlietu liela urbanizācija; - Ainavas „liela mēroga” transformācijas;
Meži	- Meža ciršana (domāta videi nedraudzīga vai no bioloģiskā viedokļa vērtīgu meža nogabalu vai koku ciršana) ēku būvniecībai vai meža pārdošanai „ātras” peļņas nolūkos; - Mežu (arī citu dabisku jeb mazskartu teritoriju „sakopšana”), iznīcinot nozīmīgas dabas vērtības, piemēram, vērtīga meža ar pamežu pārvēršana „parkā”;
Ūdeņi (dīķi, upes, ezeri, jūra)	- Palielināts ūdeņu piesārņojums ar sadzīves atkritumiem; - Ūdeņu piesārņojums ar notekūdeņiem kā rezultātā veicināts eitrofikācijas process; - Videi un cilvēka veselībai kaitīgu ķīmisku savienojumu nonākšana ūdeņos un tālāka to iesaistīšanās barības ķēdēs;
Bioloģiskā daudzveidība	- Uz nozīmīgu dabas vērtību un jūtīgu biotopa pamata veidoti tūrisma produkti - maršruti, tūristu apskates objekti u.c.; - Jaunu videi „nedraudzīgu” tūrisma produktu rašanās; - Jaunu infrastruktūras elementu izveide kā rezultātā rodas papildus antropogēnā slodze uz esošām ekosistēmām un dabas objektiem;
Dabas resursi	- Palielināts un neracionāls dabas resursu patēriņš (ūdens, kokmateriāli, kurināmais, elektroenerģija u.c.);
Atkritumi	- Palielināta gan kopējā, gan organisko atkritumu masa, kam seko esošo atkritumu poligonu paplašināšana, jaunu būvniecība; - Palielināts vienreizējo trauku un iepakojuma patēriņš, kas būtiski palielina atkritumu kopējo apjomu;
Ekonomika	
Finanses, nodokļi	- Nelegāla un neregistrēta uzņēmējdarbība lauku tūrisma jomā (viesu izmitināšana, ēdināšana, citu pakalpojumu sniegšana), kas ir sekas daudzu valstī pastāvošo administratīvo normu, regulāciju un ierobežojumu dēļ; - Liela mēroga tūrisma un infrastruktūras objektu celtniecība (zem

	„Lauku tūrisma” vārda, kas norisinās uz minētai nozarei paredzēto finanšu un subsīdiju avotu rēķina;
Vietējā produkcija	- Vietējās produkcijas īpatsvara samazināšanās lauku tūrisma piedāvājumā, ko nomaina „supermārketu” produkti;
Sociālā un kultūras vide	
Kultūra, tradīcijas, dzīvesveids	- Izmaiņas ierastajā lauku cilvēku dzīves veidā, dzīves veida ritma un instensitātes maiņa; - Vietējo un tradicionālo ēdienu nomaiņa ar „tradicionāliem” tūrisma un Latvijai neraksturīgiem ēdieniem, piemēram, kontinentālās brokastis; - Traucējuma, „klātesamības” u.c. veida faktori, kas rada vietējo iedzīvotāju neapmierinātību ar pārlietu lielu tūristu skaitu (pārsniegta sociālā kapacitāte); - Citu vietējo iedzīvotāju skaudība un nenovīdība pret „aktīvāko” un no uzņēmējdarbības viedokļa veiksmīgāko cilvēku daļu; - Alkohola u.c. psihotropo vielu lietošana vai pārmērīga lietošana un ar alkohola lietošanu saistītās „tradīcijas” (svētki, svinības) un no tā izrietošās sekas ar lauku tūrismu saistītos pasākumos; - Tūrisma un sabiedriskās infrastruktūras bojāšana un vandālisms;

4.3.5. Secinājumi

1. Lauku tūrismam kā kompleksam aktivitāšu kopumam piemīt plašs ietekmju spektrs uz ekonomikas, sociālo un īpaši - uz dabas vidi. Arī minēto jomu attīstība būtiski ietekmē lauku tūrisma virzību, kvalitāti un citus aspektus, tādēļ nozares politikas plānošanas un īstenošanas līmenī ir svarīgi lauku tūrisma aktivitātēs ietvert un ņemt vērā vides un dabas aizsardzības aspektus;
2. Atšķirībā no dažādiem aktīvā tūrisma veidiem (kājnieku, velo, ūdenstūrisms u.c.), kas norisinās g.k. dabiskā un Latvijas gadījumā – no infrastruktūras viedokļa bieži vien „nesakārtotā” vidē, lauku tūrisma brīvdabas aktivitātes pārsvarā „koncentrējas” tiešā naktsmītnes tuvumā, kas no infrastruktūras viedokļa visbiežāk ir labiekārtota, tāpēc to ietekme uz dabas vidi nav tik būtiska kā dabiskās teritorijās;
3. Praksē pielietojot videi draudzīgas saimniekošanas principus var ne tikai ierobežot dažādas tūrisma radītās negatīvās ietekmes uz vidi, bet ar dažādām, nereti vienkāršām, bet efektīvām metodēm var samazināt šīs slodzes un radīt apstākļus dabas resursu un vērtību saudzīgai izmantošanai un bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai;
4. Indikators „ārzemju ceļotāju skaita pieaugums” ne vienmēr viennozīmīgi vērtējams tikai kā nozares „augšupejas faktors”, īpaši gadījumos, kad šāda tendence novērojama IADT, vai jūtīgās teritorijās, kur nav piemērota un kvalitatīva infrastruktūra un nodrošināta pilnvērtīga minēto teritoriju dabas resursu kontrole;

5. Šobrīd nav pieejama statistika par to, kā tūristu plūsma sadalās pa dažādiem Latvijas lauku reģioniem, taču esošā situācija liek izdarīt secinājumu, ka novērojama liela disproporcija starp ārvalstu ceļotāju un tūristu atstāto naudas daudzumu Rīgā, kā arī atsevišķās republikas nozīmes pilsētās – populāros tūristu galamērķos un pārējos lauku reģionos;
6. Šobrīd esošā infrastruktūra lauku reģionos – ceļi, norādes, autostāvvietas, transports, atkritumu urnu, tualesu un maršrutu trūkums ir uzskatāms kā nozīmīgs tūrisma nozares attīstību bremzējošs faktors, kas nekādā ziņā ilgtermiņā neliecina par ilgtspējības pieeju dažādu nozaru plānošanā un attīstībā;
7. Lauku tūrismam zināmos apstākļos var būt liela „pievienotā” vērtība, jo tas katalizē citu uzņēmēju piedāvātās aktivitātes, kuru rezultātā pieaug nodarbinātība lauku teritorijās, mazinās dažādas sociālās problēmas un to izraisītā spriedze, palielinās informācijas pieejamība, komunikācija starp dažādām sociālajām grupām, uzlabojas dzīves kvalitāte ne tikai lauku tūrisma saimniekiem, bet arī citiem tūrisma jomā iesaistītajiem vietējiem iedzīvotājiem.

4.4. Infrastruktūra un tās loma ilgtspējīga lauku tūrisma attīstībā

Šīs nodaļas mērķis nav veikt detaļu Latvijas infrastruktūras analīzi, bet gan iezīmēt dažas būtiskākās problēmas un faktus ar tūrismu saistītajā infrastruktūras jomā.

Autoceļi un ar tiem saistītā infrastruktūra

Autoceļi, t.sk. valsts Eiropas nozīmes autoceļi ir pamats ne tikai tūrisma attīstībai lauku teritorijās, bet arī valsts ekonomiskais pamats. Par autoceļu kvalitāti kopumā liecina VAS „Latvijas Valsts ceļi” atzītais fakts, ka „ (...) *valstī par vairāk kā 50 % ir sabrucis (bojātas un nolietotas segas) autoceļu tīkls (...)*”¹⁴.

Līdzīga situācija nereti ir arī ar autoceļiem saistīto infrastruktūru. Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas veikto pētījumu¹⁵, autostāvvietu infrastruktūras kvalitāte gar valsts galvenajiem autoceļiem (t. sk. Eiropas nozīmes ceļiem) novērtēta kā slikta un daudzas no valsts perifērijā esošajām autostāvvietām ir pārvērstas par nelegālām atkritumu izmešanas vietām.

Kā pozitīvs savukārt minams fakts, ka gar autoceļiem aizvien vairāk tiek uzstādītas t.s. brūnās norādes uz dažādiem tūrisma objektiem, bet kā negatīvais – to aizvien ir par maz. To pašu var attiecināt arī uz norādēm, kas saistītas ar informāciju par ceļu virzieniem uz apdzīvotām vietām un informāciju kopumā. Kā pretējs jāmin Igaunijas piemērs, kur lauku teritorijās pie autoceļiem norādes (6. attēls) uz naktsmītnēm (lauku tūrisma naktsmītnes,

¹⁴ VAS „Latvijas Valsts ceļi” mājas lapas sadaļa „Jautājumi un atbildes”, <http://www.lad.lv/LV/?i=112&t=2>;

¹⁵ Tūristu autostāvvietu izveides iespējas uz valsts galvenajiem autoceļiem, http://www.em.gov.lv/em/images/modules/items/item_file_5361_em_petijums_autostavietas_nodotais.pdf;

viesu mājas, hoteli, moteli, viesnīcas u.c.) ir uzstādītas vairumā gadījumu. Tas ievērojami ietaupa tūristu laiku, atvieglo naktsmītnes atrašanu un nerada lieku slodzi uz vidi patērētās degvielas un tās izplūdes gāzu veidā.

Transports

Pārskata autora kā ilggadējā sabiedriskā transporta pasažiera pieredze par minētā transporta izmantošanu kā pārvietošanās līdzekli (autobusi, vilcieni, to kursēšanas maršruti un grafiks) liek izdarīt secinājumu, ka šodien Latvijas sabiedriskā transporta sistēma nav piemērota ceļošanai pa valsti kopumā. Zemāk minēti daži 2005. gadā pieredzētie piemēri sabiedriskā transporta jomā, kas apstiprina augstāk minēto tēzi.

Autobuss

- No Valmieras – Vidzemes galvenā ekonomiskā centra līdz Siguldai (autoostai) – Latvijas vienam no populārākajiem tūrisma galamērķiem autobuss¹⁶ kursē divas reizes dienā plkst. 06:30 un 14:15;
- No Valmieras uz Madonu svētdienā kursē tikai viens autobuss un laiks, kas nepieciešams, lai nokļūtu starp diviem rajonu centriem ir aptuveni četras stundas;
- No Rīgas līdz Skaistkalnei (90 km rādiuss no Rīgas) autobuss kursē tikai trīs reizes dienā, turklāt viens no tiem ir mazas ietilpības autobuss;
- Latvijā ir daudzas vietas un maršruti, kur autobuss nekursē katru dienu;
- Autobusus ir apgrūtināta vai bieži vien neiespējama tūrisma inventāra (piemēram, velosipēdu, sniega dēļu vai slēpju) pārvadāšana. Tā bieži atkarīga no konkrētā autobusa vadītāja izpratnes un iecietības, nevis no bagāžas nodalījuma kapacitātes un bagāžas pārvadāšanas kārtības pasažieru autobusos;
- Daži autobusu vadītāji nelabprāt pasažieriem atļauj izmantot bagāžas nodalījumu ziemas sezonā;
- Nereti nolietotais autobusu parks (slikta amortizācija) un ceļu sliktais stāvoklis pasažieriem rada nepatīkamas un nepārtrauktas vibrācijas vairāku stundu garumā pēc kārtas.

Vilciens

- Attālumu no Rīgas līdz Ērgļiem (97 km) pasažieru vilciens veic aptuveni divās stundās piecdesmit minūtēs, tātad tā vidējais ātrums ir ~ 34 km/h;
- Rīgas – Siguldas (viens no populārākajiem tūrisma galamērķiem) vilciena vidējais ātrums ir ~ 41 km/h, kas ir nepietiekams mūsdienu dzīves un darba tempiem;
- Šobrīd pasažieru vilcienos iekārtoto velovietu kapacitāte (7. attēls) ir paredzēta tikai trīs velosipēdu novietošanai, bet vasaras sezonā maršrutā Rīga – Lugaži vienlaicīgi mēdz braukt vairāki desmiti riteņbraucēju un velotūristu;
- Kurzemes vēsturiskajā novadā (Rietumlatvijā) vispār vairs nav pieejami pasažieru dzelzceļa pakalpojumi.

Velotransports

¹⁶ Informācijas dienests 1188, 2005. gada decembris, <http://www.118.lv/satiksme?sub=autobusi>

Viens no videi draudzīgas ceļošanas un pārvietošanās veidiem ir velotransports, kas apdzīvotās vietās ir arī ātrāks un ērtāks pārvietošanās līdzeklis par sabiedrisko transportu. Latvijā vienīgais veloceļiņš, kas savieno divas pilsētas, vēl aizvien ir padomju laikā celtais un nu jau fiziski novecojušais ~ 9 km garais Rīgas – Priedaines veloceļiņš, kas šobrīd pagarināts arī Jūrmalas pilsētā.

Kaut arī Latvijā šobrīd notiek ceļu modernizācijas un būvniecības procesi, veloceļiņi kā infrastruktūras objekts joprojām netiek ierīkoti¹⁷, neskatoties uz to, ka pēdējo gadu laikā strauji ir palielinājies gan ārvalstu velotūristu skaits, gan vietējo iedzīvotāju skaits, kas velosipēdu aizvien biežāk izmanto kā transporta līdzekli. Veloceliņu un ar velotūrisma saistītais infrastruktūras trūkums – veloceļiņi, velonovietnes (velostatīvi), satiksmes drošība un ceļu kvalitāte šobrīd Latvijā, salīdzinot ar kaimiņvalstīm ir vērtējamā kā visnepiemērotākā, tādēļ var izteikt tikai minējumus par to, cik ilgi vēl Latvija būs ārvalstu velotūristu galamērķis. Arī piktogramma ar pārsvītrotu velosipēdu uz Rīgas Starptautiskās autoostas ieejas durvīm un velostatīva trūkums šajā vietā liek izdarīt secinājumus par to, ka velotūristi šeit nav gaidīti.

Tajā pašā laikā ir jāatzīmē arī pozitīvi gadījumi, kad atsevišķu IADT (g.k. nacionālajos parkos) administrācijas, gan arī atsevišķi uzņēmēji pēdējo gadu laikā ir izveidojuši vairākus marķētus velomaršrutus (8. attēls).

Sabiedriskās tualetes

Tiek uzskatīts, ka tualetes ir sava veida valsts un tautas kultūras attīstības līmeņa indikators. Kaut arī ir varētu teikt, ka tuaļu jomā situācija ļoti lēnām uzlabojas, joprojām ir daudzas vietas, kur minētie „infrastruktūras objekti” rada kā negatīvu vietējo, tā arī valsts tēlu. Kā uzskatāmi piemēri ir jāpiemin divi populāri Latvijas tūrisma galamērķi – Siguldas un Cēsis, konkrētāk – minēto pilsētu dzelzceļu staciju tualetes. Turklāt, apmeklējot Siguldu (9. attēls) šī gada decembrī, autoostas tualete bija slēgta tehnisku iemeslu dēļ.

Augstāk minētie piemēri parāda to, ka autoceļi, informācija uz ceļiem, pasažieru transports un ar to saistītā publiskā infrastruktūra šobrīd Latvijā bieži vien nav ne kvalitatīva, ne ērta no laika un arī telpas viedokļa, turklāt, tā krietni atpaliek no blakus esošo valstu – Latvijas tūrisma konkurentu infrastruktūras.

4.5. Lauku tūrisma raksturojošās iezīmes un īpatnības Latvijā

Lai identificētu ilgtspējīga lauku tūrisma indikatorus, nepieciešams noskaidrot arī to, kas Latvijas lauku tūrisma piedāvājumā ir tas autentiskais, unikālais vai „endēmais”, kas to atšķir no citu valstu lauku tūrisma piedāvājuma un no citu mūsu valstī piedāvāto tūrisma produktu piedāvājuma.

Apmeklējot dažādas Eiropas tūrisma „mekas” un populārākos galamērķus, nereti nākas secināt, ka minētajās vietās trūkst attiecīgai valstij raksturīgā autentiskuma tā visās

¹⁷ VAS „Latvijas Valsts autoceļi” mājas lapas sadaļa „Jautājumi un atbildes”, <http://www.lad.lv/LV/?i=112&t=2>

iespējamās formās un minēto vietu vizuālais izskats neatšķiras no citās valstīs redzamajam. Kā viens no populārākajiem piemēriem ir kalnu slēpošanas kūrorti, kas kalnu valstīs – Austrijā, Šveicē, Francijā un Vācijā vizuāli un citādā veidā maz ar ko atšķiras.

Pārskata autors šajā nodaļā ir mēģinājis atrast to iezīmju kompleksu un raksturojošo, ar ko Latvijas lauki, lauku tūrisms, ar to saistītās aktivitātes un produkts ir atšķirīgs no citiem.

1. Latvijas lauku ainava un lauku vide, kas sastāv no:

- viensētām un katram reģionam raksturīgām ēkām un to elementiem;
- lauku sētā un zemnieku saimniecībās audzētajiem mājdzīvniekiem – govis, kazas, aitas, zirgi, bišu dravas u.c.;
- lauksaimniecībā izmantojamām augu kultūrām – labība, dārzeņi, lini, griķi u.c.;
- salīdzinoši nelielām saimniecībām, kurām nav raksturīga liela mēroga intensīvi apsaimniekotas lauksaimniecības teritorijas;

Latvijas iedzīvotāju dzīve un saimniekošana viensētās un zemnieku saimniecībās, kurām katrai savs nosaukums, ir ne tikai Baltijas mēroga, bet arī savā ziņā - Eiropas mēroga fenomēns.

2. Kultūrvēsturiskais mantojums lauku teritorijās, ko veido:

- lauku ciemi;
- lauku muižas, krogi, vecās skolas, baznīcas, pilskalni, t.sk. kultūras pieminekļi;
- jaunāku lauku objekti – muzeji, piemiņas vietas;
- lauku amatnieki – podnieki, akmens, koka, metāla apstrādes meistari;
- tradīcijas un to atšķirības dažādos Latvijas novados;
- valoda, dialekti un mutvārdu daiļrade.

Latvisko ainavu veido cilvēka radītie objekti, starp kuriem ir daudzi nozīmīgi kultūras un vēstures pieminekļi, bet sadzīvē liela loma ir mantotajām tradīcijām kā, piemēram, dažādu gadskārtu svinībām, starp kurām īpaši populāra ir Jāņu svinēšana.

3. Lauku cilvēki, to darbošanās veids un ikdienas dzīve:

- vietējie cilvēki, kas ilgstoši vai vairākās paaudzēs dzīvo lauku teritorijās un ir attiecīgas teritorijas identitāte;
- „laucinieku” raksturs – miers, „pamatīgums”, zināšanas u.c.;
- nodarbjū daudzveidība dažādās jomās - lauksaimniecībā, mežniecībā, zivkopībā, amatniecībā u.c.;
- g.k. ekstensīvs ražošanas vai saimniekošanas veids;
- saimniekošanas mērogs (pārsvarā maza mēroga saimniecības);
- dabas velšu vākšana – sēņošana, ogošana, makšķerēšana;
- laucinieku ēdiens un dzēriens;

- paražas, svētki u.c. pasākumu svinības;
- viesu uzņemšanas tradīcijas;
- lauku sadzīves priekšmeti;
- mājas iekārtojums;
- viensētas kopējais „tēls”.

4. Latvijas lauku teritoriju **bioloģiskā daudzveidība**, ko veido:

- mozaīkveida ainava, kas mijas ar mežiem, upēm, ezeriem, purviem, lauksaimniecības zemēm, zemnieku saimniecībām u.c.;
- bioloģiskās daudzveidības elementi – biotopi, augu, dzīvnieku un citu organismu sugas;
- īpaši aizsargājamās dabas teritorijas – nacionālie parki, dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas liegumi, ģeoloģiski un ģeomorfoloģiski dabas pieminekļi, dižkoki;

Latvijas lauku ainavas raksturīga iezīme ir dažādas dzīvnieku sugas un to grupas – kukaiņi (tauriņi, vaboles, divspārņi), abinieki (vārdes, krupji), putni - baltais stārķis, grieze, dažādu plēsīgo putnu sugas, dzērves, ķīvītes, zīdītāji – zaķi, stirnas, aļņi, brieži, mežacūkas u.c. Šie lauku ainavas „elementi” ir tie, kas būtiski atšķir Latvijas laukus no Rietumeiropas lauku teritorijām gan ainaviski, gan arī tajos sastopamo sugu sastāva ziņā.

Aptuveni 1/10 daļu no Latvijas aizņem īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kuru izveides mērķis ir dabas aizsardzība un daudzos gadījumos arī – iedzīvotāju un tūristu rekreācija un atpūta.

Augstāk minētās lietas nākotnē būtu maksimāli jācenšas saglabāt, lai:

- Latvijas laukos dzīvotu un strādātu cilvēki, kas piesaistot tūristus, radītu darba vietas un dotu savu ieguldījumu lauku teritoriju attīstībā;
- Saglabātu dabas un kultūras vērtības, vides kvalitāti, ainavu, ēdienu un lauku tradīcijas, kas ir tūristu galvenie piesaistes objekti Latvijas laukos.

5. Priekšlikumi lauku tūrisma ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai

Piektās daļas galvenais mērķis ir dot praktiskus priekšlikumus konkrētu pasākumu veidā ar lauku tūrisma saistīto negatīvo ietekmju novēršanai vai to samazināšanai, kā arī identificēt indikatorus, kas norādītu uz ilgtspējīgu lauku tūrisma politiku un tās realizāciju visos – valsts, pašvaldību un nevalstisko organizāciju līmeņos. Pasākumi, kas izteikti iepriekšējās nodaļās, otro reizi nav atkārtoti un uz tiem norādīta atsauce.

5.1. Negatīvo ietekmju novēršana vai samazināšana

4.3. nodaļā (apakšnodaļas 4.3.1., 4.3.2., 4.3.3.) ir identificēti lauku tūrisma un ar to saistīto aktivitāšu pozitīvie, bet apakšnodaļā 4.3.4. – negatīvie ietekmju piemēri.

5.1. nodaļas 10. tabulā ir izteikti priekšlikumi - kādus pasākumus var veikt uzņēmēji, pašvaldības, valsts un nevalstiskās institūcijas, lai samazinātu minētās ietekmes vides, ekonomikas un sociālajās jomās. Dažas praktiskas metodes un piemēri ir norādīti arī 4.3.1. nodaļas 2. tabulā.

Sagatavojot priekšlikumus, ņemts vērā arī tas, ka ne vienmēr lauku tūrismu var strikti nodalīt no citiem tūrisma veidiem un ar tiem saistītām aktivitātēm, tādēļ minētajā tabulā norādītie pasākumi ir pēc iespējas universālāki un visaptveroši.

Dažkārt nozīmīgas ietekmes, piemēram, dažādu sugu traucējuma efektu, var novērst vai vismaz mazināt ar vienkāršas un tūristiem saprotamas informācijas sagatavošanu. Kā lielisks piemērs šajā gadījumā jāpiemin Latvijas Ornitoloģijas biedrības sagatavotā putnu vērošanas ētika¹⁸.

Putnu vērošanā ievērojiet šādus principus:

- putnu labklājība ir pirmajā vietā;
- putnu dzīves vietām jābūt aizsargātām;
- putnu vai to dzīves vietu traucējumam jābūt minimālam;
- ja Jūs atrodat reta putna ligzdošanas vietu, uzmanīgi pārdomājiet, kam par to stāstīt;
- netrandiet retu sugu migrējošos putnus;
- vienmēr ievērojiet putnu aizsardzības likumus un noteikumus;
- cieniet zemes īpašnieku tiesības;
- cieniet citus cilvēkus, kas atpūšas dabā;
- padariet savus novērojumus pieejamus ornitologiem;
- vērojot putnu ārzemēs, izturieties tāpat, kā Jūs to darītu mājās.

Šādus „noteikumus” vai dabas un ekotūrisma ētikas „kodeksu” ir jāievēro gan tūrisma organizatoriem, gan tūristiem, tādēļ tie jānovieto ikvienam labi redzamā un pieejamā vietā. Līdzīgus noteikumus var izstrādāt attiecībā uz dažādu dabas vai cilvēka veidotu tūrisma objektu apmeklējumu. Tātad, katram lauku tūrisma saimniekam būtu vēlams izveidot šādu ētikas kodeksu attiecībā uz savu saimniecību un tās tuvāko apkārtni.

10. tabulas pirmajā kolonnā definētas galvenās sfēras vai pamatrīcības, ar kuru palīdzību var mazināt lauku tūrisma negatīvās ietekmes uz dažādām jomām, otrajā – norādīti konkrēti pasākumi, bet trešajā – institūcijas un organizācijas, kurām savas kompetences ietvaros būtu jāiesaistās minēto pasākumu plānošanā un īstenošanā.

¹⁸ Latvijas Ornitoloģijas biedrība, <http://www.lob.lv/lv/birdwatch/etika.php>

Priekšlikumi rīcībām lauku tūrisma un saistīto aktivitāšu negatīvo ietekmju uz vides, ekonomikas, sociālajām u.c. jomām mazināšanu vai novēršanu un ilgtspējīga lauku tūrisma attīstības nodrošināšanai

10. tabula

Vides jomas						
1 Sfēra/ pamatrīcība	2 Pasākumi ar lauku tūrisma saistīto aktivitāšu negatīvo ietekmju samazināšanai vai novēršanai	3 Iesaistītās institūcijas				
		Uzņēmēji	Profesion. org.	Pašvaldības	Ministrijas	Citas institūc.
I Dabas u.c. resursu racionāla izmantošana un apsaimniekošana	Ūdens (sk. 4.2.2. nodaļu); Energoresursi (sk. 4.2.2. nodaļu); Atkritumi (sk. 4.2.2. nodaļu); Sadzīvē un lauksaimniecībā izmantojamie ķīmiskie preparāti (sk. 4.2.2. nodaļu)	+	+	+	+	+
II Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumi (sk. arī 4.3.1. nodaļu)	1. Dabiskajos biotopos, kur tiek organizētas vai plānotas ar tūrismu saistītas aktivitātes maksimāli jā saglabā to dabiskā struktūra un tajos sastopamo sugu sastāvs (piemēram, mežos – pamežs, mitraines, kritālas, sausokņi, dobumaini koki u.c., kur tie neapdraud tūristu drošību);	+		+	+	+
	2. Populārās tūristu vietās, kur novērojama liela to plūsma (vai tuvākajā nākotnē tāda tiek plānota) teritorijas īpašnieks vai apsaimniekotājs nodrošina vismaz minimālu infrastruktūru – laipas, kāpnes, tiltiņi, atkritumu urnas, tualetes, informāciju par šādu objektu apmeklēšanas kārtību u.c.;	+		+	+	+
	3. Gan urbanizētas, gan „dabiskākas” teritorijas atkarībā no iespējām, mērogiem un situācijas tiek apsaimniekotas, izmantojot pēc iespējas videi draudzīgākus saimniekošanas principus (sk. arī 4.3.1. nodaļas 2. tabulu);	+		+		+
	4. Pirms IADT, NATURA 2000 teritoriju, biotopu un sugu reklāmas un eksponēšanas tūrisma organizatori veic konsultācijas ar nozaru speciālistiem vai vides aizsardzības institūcijām par to, vai konkrētajās vietās tūrisms neapdraud nozīmīgas dabas vērtības;	+	+	+		+
	5. Nozīmīgās sugu dzīves vietās, barošanās, ligzdošanas un migrāciju vietās zināmos laika posmos tiek pārtraukta vai ierobežota tūristu plūsma un aktivitātes, vai arī tās notiek zinošu gidu pavadībā;	+		+	+	+

1	2	3				
III Infrastruktūras izveide	1. Teritorijas īpašnieks vai apsaimniekotājs tūristu noslogotās teritorijās nodrošina nepieciešamo infrastruktūru un tās elementus;	+		+		+
IV Videi „draudzīga” informācija	1. Tūrisma maršrutos un dabas takās tūristi saistošā veidā tiek iepazīstināti g.k. ar bieži sastopamām (nevis retām un aizsargājamām) augu un dzīvnieku sugām un uzvedības noteikumiem, sevišķi IADT un NATURA 2000 teritorijās; 2. TAVA, pašvaldības u.c. institūcijas saskaņo izdotos tūrisma materiālus, reklāmas, informāciju internetā u.c. (par IADT un NATURA 2000 teritorijām, par popularizētajām augu, dzīvnieku sugām) ar Dabas aizsardzības pārvaldi; 3. Veicināta vides gidu kustība, gidu programmās tiek ietvertas vides zinības un dabas aizsardzības pamati; 4. Izstrādāta rokasgrāmata par videi draudzīga un atbildīga tūrisma organizāciju visos līmeņos – sākot no uzņēmēja līdz pat politikas plānotāja un īstenotāja līmenim;	+	+	+		+
		+	+	+	+	+
					+	+
V. Ekosertifikācijas veicināšana	1. Vides kvalitātes zīme „Zaļais sertifikāts” tiek iestrādāta un „nostiprināta” normatīvos aktos un politikas plānošanas dokumentos; 2. Turpinās „Zaļā sertifikāta” ieviešana lauku tūrisma mītnēs un veicināta tā popularizēšana;		+		+	+
VI. Administratīvā joma	1. Vides un dabas aizsardzības pamatprincipi tiek integrēti ar tūrisma politiku saistītos normatīvos aktos un politikas plānošanas dokumentos;		+	+	+	
VII Izpēte, monitorings	1. Izvērtēta dažādu dabas objektu, sugu, biotopu un teritoriju – jau esošu vai potenciālu tūrisma objektu piemērotība dažādām tūrisma aktivitātēm un noteikta to vides kapacitāte; 2. Turpināti pētījumi par tūrisma un dažādu tūrisma veidu ietekmi uz vidi IADT un NATURA 2000 teritorijās un Latvijā kopumā; 3. IADT un populāros ar dabas tūrisma saistītos objektos veikts tūristu dinamikas u.c. rādītāju monitorings; 4. Veikti pētījumi un anketēšana par tūrisma ietekmi un lauku tūrisma saimnieku ieguldījumu negatīvo ietekmju novēršanā un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā;		+	+	+	+
			+	+	+	+
			+	+	+	+
		+	+		+	

1	2	3				
Iesaistītās institūcijas: Profesionālās organizācijas - LLTA „Lauku ceļotājs”, Latvijas Ekotūrisma savienība; pašvaldības, TIC, pašvaldību darbinieki – tūrisma organizatori; ministrijas – Vides ministrija, Ekonomikas ministrija; citas institūcijas - Tūrisma attīstības valsts aģentūra, VIDM padotības institūcijas – IADT administrācijas, Dabas aizsardzības pārvalde, LVMA u.c.						
E k o n o m i k a s j o m a s						
I Uzņēmējdarbības atvieglojumi	1. Īstenoti visa veida uzņēmējdarbības atvieglojumi, piemēram, atbrīvojot no uzņēmējdarbības statusa lauku tūrisma uzņēmējus ar šādiem parametriem: - naksmītnes, kuru pamatvietu skaits nepārsniedz 12 un papildvietas nesastāda vairāk kā 50% no pamatvietu skaita; - naksmītnes, kurās neizmanto algotu darbaspēku – t.i. mītnes īpašnieks ar šo biznesu gūst ienākumus savai ģimenei; - naksmītnes, kas ir vietējā iedzīvotāja īpašums – t.i. naksmītnes īpašnieks gūst ienākumus no sava īpašuma, dzīvojot attiecīgajā teritorijā, kuru ir arī deklarējis kā savu dzīvesvietu; Šādā veidā mazākos lauku uzņēmējus varētu „atbrīvot” no daudzajām inspekcijām, kas tos kontrolē, neadekvāti konkrētiem uzņēmējdarbības apmēriem un mērogam. 2. Neaplikt ar PVN tādu pakalpojumu veidu kā „lauku tūrisma mītnes – brīvdienu mājas – īre”, kur īpašnieki piedāvā tikai mājas īri, nepiedāvājot citus pakalpojumus (ēdināšana, gida pakalpojumi, laivu nomu utt.);	+	+	+	+	+
II Infrastruktūras izveide¹⁹	1. Kvalitatīvas infrastruktūras - autoceļi, autostāvvietas, norādes, ceļazīmes (īpaši uz LT mītnēm), kartoshēmas, skatu vietas un punkti, tualetes, atkritumu urnas izveide valstī kopumā; 2. No dabas aizsardzības viedokļa pārdomātu jaunu dabas taku un marķētu un labiekārtotu aktīvā tūrisma maršrutu (kājinieku, ūdens, velo, auto - moto) izveide;	+	+	+	+	
III Atbalsts specifiskām aktivitātēm lauku tūrismā	1. Normatīvos aktos, politikas plānošanas dokumentos, vadlīnijās u.c. iestrādāts atbalsts, kas ir saskaņā ar lauku tūrisma ilgtspējības kritērijiem; 2. Panākt efektīgu kontroles mehānismu pēc fondu piešķiršanas; 3. Koordinēt atbalsta kritērijus starp dažādām iesaistītajām ministrijām (VIDM, EM, ZM, RAPLM)		+	+	+	+

¹⁹ Tiešā un netiešā veidā nekvalitatīva infrastruktūra vai tās trūkums rada papildus noslodzi uz vidi automobiļu izplūdes gāzu veidā (nekvalitatīvi ceļi, informācijas, ceļazīmju un karšu trūkums), atkritumu veidā (atkritumu urnu trūkums), organiskā piesārņojuma veidā (tuaļu trūkums), nevirzīta tūristu plūsma (labiekārtotu maršrutu trūkums) un tml.

1	2	3				
IV Vietējas ekonomikas pieaugums	1. Veicināta sadarbība starp mazajiem uzņēmumiem, individuālajiem uzņēmumiem, lai stimulētu vietējo pakalpojumu un produkcijas noietu; 2. Veicināts ienākumu pieaugums vietējā teritorijas ekonomikā, dodot priekšroku konkrētās teritorijas uzņēmējiem, izstrādājot fondu kritērijus utt.	+	+	+	+	+
Iesaistītās institūcijas: Profesionālās organizācijas - LLTA „Lauku ceļotājs”; pašvaldības, TIC, pašvaldību darbinieki – tūrisma organizatori; ministrijas – Ekonomikas ministrija un tās padotības institūcijas, Tūrisma attīstības valsts aģentūra, Satiksmes ministrija un tās padotības institūcijas						
Sociālās un kultūras jomas						
I Latvisko un lauku tradīciju saglabāšana	1. Ekstensīvās saimniekošanas veida, būvniecības u.c. tradīciju saglabāšana (latviskajā mentalitātē vienmēr nozīmīga bijusi dabas un cilvēka attiecības un cieņa pret dabu); 2. Nodrošināta finansējuma piesaiste aktivitātēm, kas atbalsta tradīciju, lauku tradicionālo nodarbjū un prasmju saglabāšanu un atjaunošanu; 3. Organizētas apmācības un informācijas apmaiņa vietējiem iedzīvotājiem, kas vairo zināšanas par prasmēm, arodiem u.c. kultūras piederību (nacionālās ēdienu receptes, gadskārtu svētku svinēšanu, dziesmas un dejas, tradicionālā arhitektūra un dizaina elementi, latvju zīmes utt.); 4. Atbalsts tradīciju iekļaušanai tūrisma piedāvājuma veidošanā un šāda piedāvājuma popularizēšana tūristiem;	+	+	+	+	
II Vietējo iedzīvotāju „Traucējuma” faktora novēršana	1. Vietējo iedzīvotāju aktīvas un darbaspējīgās daļas maksimāla iesaistīšana ar lauku tūrisma saistītās aktivitātēs, lai novērstu negatīvas attieksmes efektu pret tūrisma attīstību attiecīgajā teritorijā; 2. Lauku tūrisma popularizēšana vietējiem iedzīvotājiem, lai veicinātu izpratni un pozitīvu attieksmi pret to;	+	+	+	+	+
III Vides izglītības un apziņas celšana	1. Uzņēmēju, pašvaldību darbinieku, valsts institūciju un to padotības institūciju darbinieku, nevalstisko organizāciju un ikviena interesenta izglītošana dabas aizsardzības un videi draudzīgas saimniekošanas jautājumos (lekcijas, kursi, semināri, informatīvi materiāli plašsaziņas līdzekļos u.tml.); 2. Informatīvu materiālu sagatavošana, izdošana un publicēšana minētajā jomā;	+	+	+	+	+

1	2	3				
IV Sadarbības veicināšana	1. Uzņēmēju (lauksaimnieki, zvejnieki, amatnieki utt.), kas tiešā veidā nav saistīti ar tūrisma iesaistīšana ar tūrisma saistītās aktivitātēs; 2. Veicināta vietējo iedzīvotāju aktivitātes, organizējot seminārus, apmācības par saistošām tēmām (piem. sanitārās normas, IT pielietojums lauku tūrismā, viesmīlība utt.), kas celtu to zināšanas profesijā un iniciētu stimulu attīstībai;		+	+	+	+
Iesaistītās institūcijas: Profesionālās organizācijas - LLTA „Lauku ceļotājs”; pašvaldības, TIC, pašvaldību darbinieki – tūrisma organizatori; ministrijas – Ekonomikas ministrija un tās padotības institūcijas, Tūrisma attīstības valsts aģentūra, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija u.c.						
Politikas plānošanas joma						
Normatīvo aktu bāzes pilnveidošana	1. Lauku tūrisma definīcijas iestrāde normatīvos aktos un politikas plānošanas dokumentos, nosakot LT mītņu maksimālo gultas vietu skaitu; 2. MK noteikumu par vides kvalitātes zīmēm, t.sk. „Zaļais sertifikāts”, darbību izstrāde un īstenošana (VIDM). 3. Šī pārskata apstiprināšana Ilgtspējīgas attīstības Padomē (VIDM) 4. Stablas vietas un lomas iepļānošana lauku tūrismam Lauku un reģionālās attīstības dokumentos, ņemot vērā LT definīciju un ilgtspējības aspektus (ZM, RAPLM) 5. Uzņēmējdarbības atvieglojumi, īpaši mazākajiem LT uzņēmumiem (EM) – skat. Ekonomikas jomu šajā tabulā		+		+	
Iesaistītās institūcijas: LLTA „Lauku ceļotājs”, Ekonomikas, Zemkopības, Reģionālās attīstības un Vides ministrija.						

5.2. Ilgtspējības kritēriju ieviešana lauku tūrisma kvalitātes sistēmā

2005. gadā Latvijā lauku tūrisma jomā tika uzsākta jaunās kvalitātes sistēmas ieviešana, kuras pamatprasības ir kopīgas ar Eiropas lauku tūrisma mītņu prasībām. Tās balstītas arī uz klientu aptauju rezultātiem par lauku tūrisma kvalitāti. Kvalitātes prasības ir atsevišķas lauku, viesu un ciema mājām (jeb servisa naktsmītnēm) un brīvdienu mājām (jeb pašapkalpošanās mājām), tomēr to uzbūve dažādu mītņu veidu kvalitātes prasībām ir vienāda²⁰.

Ņemot vērā ilgtspējīgas attīstības principus, zemāk izstrādāti ilgtspējības kritēriji, kurus paredzēts integrēt minētajā kvalitātes sistēmā.

1. Vispārējā vides informācija viesiem

- Viesiem tiek sniegta mutiska informācija vai sagatavota informācija - lapas, bukleti, ceļveži, periodiskie izdevumi u.c. par apkārtnes dabu, bioloģisko daudzveidību un tās saglabāšanas nozīmību, vietējo kultūru, bioloģiskajām zemnieku saimniecībām, kas kopumā veicina izpratni un cieņu pret dabas un cilvēka radītām vērtībām minētajā teritorijā;
- Viesiem tiek sniegta informācija par to, kādas rīcības ir pretrunā ar ilgtspējīgas attīstības principiem (piemēram, resursu neracionāla izmantošana, savvaļas dzīvnieku traucējumi, augu un dzīvnieku vākšana, suvenīru izgatavošana no savvaļas dzīvnieku materiāliem, makšķerēšanas noteikumu pārkāpumi u.c.);
- Ja attiecīgajā teritorijā iespējams, tiek piedāvāti vietējā vides gida pakalpojumi;

2. Videi draudzīga lauksaimniecība

- Augu ķīmiskās aizsardzības līdzekļi, mākslīgie minerālmēsli u.c. ķīmiskie preparāti, kas kaitīgi videi, cilvēka un dzīvnieku veselībai tiek lietoti tikai izņēmuma gadījumos;
- Zemnieku saimniecībās priekšroka tiek dota Latvijai raksturīgo mājdzīvnieku un lauksaimniecības kultūru audzēšanai un turēšanai;
- Iespēju robežās viesiem tiek piedāvāti vietējas izcelsmes bioloģiskās lauksaimniecības produkti;

3. Ūdens un enerģijas resursu racionāla un atbildīga izmantošana

- Enerģijas taupīšanas pasākumi:
 - Apkures sistēma ir regulējama;

²⁰ LLTA „Lauku ceļotājs” mājas lapa, http://www.celotajs.lv/cont/prof/quality_lv.html

- Maksimāli uzstādītas enerģiju ekonomējošās spuldzes;
- Ēkā notiek elektroierīču un gaismas iekārtu kontrole (ja nav viesu, tās tiek izslēgtas);
- Ūdens taupīšanas pasākumi:
 - Dvieļus maina tikai pēc viesu pieprasījuma;
 - Ūdens apgādes sistēmā nav noplūdes;
 - Veikta regulāra ūdens patēriņa uzskaite (monitorings);
- Naktsmītnes saimnieki tūristiem ir sagatavojuši informāciju par ūdens un enerģijas taupīšanas pasākumiem un to nozīmi;

4. „Zaļa” būvniecības politika

- Ēku būvniecībā tiek izmantoti materiāli, kas nav kaitīgi videi un cilvēka veselībai;
- Ēkas tiek būvētas tā, lai ekspluatācijā maksimāli ietaupītu siltumenerģiju;
- Ēku izskats iederas apkārtējā ainavā un attiecīgajā Latvijas novadā;

5. Atkritumu daudzuma samazināšana

- Saimnieki ierobežo iepakojuma izmantošanu un nelieto vienreizējās lietošanas traukus u.c. vienreizējās izmantošanas priekšmetus;
- Organiskie atkritumi iespēju robežās tiek kompostēti;
- Viesi tiek aicināti šķirot atkritumus;
- Atkritumu apsaimniekošana notiek saskaņā ar attiecīgajā administratīvajā teritorijā pastāvošo kārtību;

6. Videi draudzīgs transports

- Saimnieki aicina viesus izmantot sabiedrisko transportu (pieejami sabiedriskā transporta kustības saraksti), kur tā pakalpojumi ir pieejami;
- Viesiem ir pieejami velosipēdi vai informācija par tuvāko velonomu;

7. Aktīvs ieguldījums dabas aizsardzībā

- Saimniekošana neatkarīgi no tās veida (lauksaimniecība, mežniecība, zivsaimniecība) ir balstīta uz faunas un floras „vajadzību respektēšanu” un apkārtnes dabas saglabāšanu;
- Saimnieki piedāvā aktivitātes, kas nerada negatīvas ietekmes uz dabas vidi (retu sugu un jutīgu biotopu apmeklējums, dzīvnieku traucēšana to dabiskās dzīves vietās);
- Viesiem ir pieejami izstrādāti videi draudzīgi kājiniķu un velomaršruti tuvākajā apkārtnē, ir informācija par zirgu izjādēm, laivu nomu u.c. pakalpojumiem;

8. Aktīvs ieguldījums kultūras mantojuma saglabāšanā

- Ceļot vai atjaunojot ēkas, tiek ņemtas vērā vietējās būvniecības tradīcijas;
- Saimnieki savu iespēju robežās saglabā, uztur un popularizē savā teritorijā esošos kultūras pieminekļus un citas kultūras un vēstures liecības;
- Notiek kooperācija ar vietējiem amatniekiem;

9. Aktīvs ieguldījums vietējā ekonomikā

- Notiek kooperācija ar vietējiem pārtikas, preču un suvenīru ražotājiem un pakalpojumu pārdevējiem;
- Saimnieki priekšroku dod vietējo lauksaimniecības produktu un tūrisma suvenīru popularizēšanai un pārdošanai;
- Iespēju robežās, ja nepieciešams, ar tūrismu saistītos pakalpojumos tiek iesaistīti vietējie cilvēki;
- Iespēju robežās tiek veidota ar tūrismu saistīta minimāla infrastruktūra gan pašā saimniecībā, gan tās tuvākajā apkārtnē;

10. Vides aizsardzības pasākumu uzlabošana

- Pastāvīga vides un dabas aizsardzības pasākumu pilnveidošana saskaņā ar ekosertifikācijas kritērijiem;

5.3. Ilgtspējīga lauku tūrisma indikatori

Pārskatā ir veikts mēģinājums identificēt un izveidot priekšlikumus ilgtspējīga lauku tūrisma indikatoru sarakstam, kas nosacīti iedalīti **sešās lielās grupās**:

1. Vides jomas;
2. Ekonomikas jomas;
3. Sociālās un kultūras jomas;
4. Politikas plānošanas un īstenošanas joma;
5. Citas jomas.

Galvenais mērķis šādam indikatoru sarakstam ir tas, lai mēs varētu pateikt, vai konkrētās lauku tūrisma saimniecības attīstība notiek ilgtspējīgi, vai nē.

I Vides joma²¹

Dabas u.c. resursu patēriņš:

1. LT saimniecības patērētais ūdens un radīto notekūdeņu daudzums;
2. Patērētais elektroenerģijas daudzums uz vienu gultas nakti;
3. Patērētais kurināmā (malkas, cita kurināmā) daudzums uz vienu gultas nakti;
4. Vienas LT saimniecības radītais sadzīves atkritumu daudzums (komposts, iepakojums, šķirotie atkritumi u.c.) uz vienu tūristu;
5. Sadzīves ķīmijas preparātu izlietotais daudzums uz vienu grīdas m²;
6. Patērētais lauksaimniecības ķīmisko preparātu (minerālmēsļu daudzums saimniecībā) uz vienu ha;
7. Kopējais patērētais augu ķīmiskās aizsardzības līdzekļu daudzums;
8. Nodotais bīstamo atkritumu daudzums;

Dabas aizsardzība:

1. Nopļautās zāles, noganīto zālāju un uzturēto pļavu platība;
2. Dobumperētājiem putniem izlikto būrīšu u.c. izvietoto mākslīgo putnu ligzdu skaits;
3. Lielu putnu dabisko ligzdu (piekūnveidīgo, stārķu) skaits;
4. Retu putnu sugu kvalitatīvi – kvantitatīvās izmaiņas (grieze, melnais stārķis, piekūnveidīgie, dzeņveidīgie u.c.);
5. Retu augu, dzīvnieku u.c. sugu skaits;
6. Vecu, dobumainu koku un dižkoku skaits;
7. IADT, mikroliegumu, retu biotopu (vai NATURA 2000) platība (īpatsvars);
8. Kopējais izstrādāto meža platību daudzums un to izstrādes veids;
9. Alu u.c. jūtīgu biotopu apmeklētāju skaits;
10. Izveidoto „videi draudzīga tūrisma” dabas, izziņas vai mācību taku skaits;

²¹ Vides jomas indikatora “darbības teritorija” ir lauku tūrisma saimniecība, tai piederošās zemju platības un tuvākā apkārtnē. Indikatora laika periods vairumā gadījumu – viens gads

II Ekonomikas joma

1. Kopējais lauku tūrisma saimniecību skaits, kas piedāvā ēdināšanu;
2. Kopējais lauku tūrisma saimniecību skaits, kas piedāvā ēdienu no vietējiem vai uz vietas izaudzētiem produktiem;
3. Vietējo pārtikas produktu ražotāju skaits un produktu veidu dažādība;
4. Vietējo pārtikas produktu īpatsvars kopējā LT ēdināšanas piedāvājumā;
5. Pašā lauku tūrisma saimniecībā ražoto pārtikas produktu veidu skaits;
6. Bioloģisko saimniecību skaits, kas sadarbojas ar lauku tūrisma saimniecībām;
7. Dažādu saimniekošanas jomu (mežsaimniecība, amatniecība, zivsaimniecība) dažādība un ekstensivitāte;
8. Vidējie ienākumi no lauku tūrisma uz vienu lauku tūrisma saimniecības darbinieku mēnesī;
9. Lauku tūrisma ienākumu plūsma vietējā teritorijā;
10. Lauku tūrisma saimniecību finansu ieguvumi, kas iegūti taupot resursus;
11. Lauku tūrisma blakussezona piedāvājumu skaits un produktu skaits sezonālā pagarināšanai;

III Sociālā un kultūras joma

1. Lauku tūrisma saimniecības vietējo sadarbības partneru skaits attiecīgajā teritorijā;
2. Lauku tūrisma saimniecības sadarbības efektivitāte ar citiem vietējiem LT uzņēmējiem;
3. Vienas lauku tūrisma saimniecības sniegto pakalpojumu iesaistīto vietējo iedzīvotāju skaits;
4. Ar lauku tūrisma aktivitātēm neapmierināto vietējo iedzīvotāju skaits;
5. Lauku tūrisma sektorā vietējiem iedzīvotājiem no jauna radīto darba vietu skaits;
6. Lauku tūrisma saimniecības ienākumu daļa % no kopējiem ienākumiem (ja ir citas darbības jomas);
7. Vides kvalitātes sertifikātu, atbalvojumu, atzinību skaits, kas lauku tūrisma saimniecībām piešķirti par videi draudzīgu saimniekošanu;
8. Lauku tūrisma pēctecība (kontinuitāte) – bērnu palikšana un saimniekošana uzņēmumā;
9. Latvijas tradicionālo mājlopu dažādība lauku ainavā;
10. Tradicionālās lauku ainavas īpatsvars kopējā ainavā;
11. Tradicionālo novadam raksturīgo latvisku ēku īpatsvars lauku ainavā;
12. Lauku tūrisma saimniekiem pieejamo informatīvo materiālu skaits un kvalitāte par ilgtspējīgu attīstību;
13. Lauku tūristu un vietējo iedzīvotāju skaita attiecība attiecīgajā teritorijā;
14. Amatnieku skaits pagastā vai rajonā;
15. Tradicionālo lauku teritoriju pasākumu (novadu svētki) skaits;
16. Tradicionālo ēdienu īpatsvars kopējā ēdienkartē;

IV. Politiku plānošanas un īstenošanas jomas²²

1. Valsts finansiālais u.c. veida atbalsts ar ilgtspējīgu lauku tūrisma attīstību saistītiem projektiem;
2. Valsts atbalsts vides kvalitātes sertifikātu ieviešanā;
3. Kopējais Zaļo sertifikātu ieguvušo saimniecību skaits;
4. Normatīvo aktu skaits, kurā paredzēti dažāda veida atvieglojumi maziem un vidējiem uzņēmumiem;
5. Piešķirto subsīdiju daudzums netradicionālām lauksaimniecības nozarēm;
6. Izstrādātu un publicētu pētījumu, mācību materiālu, mājas lapu u.c. par ilgtspējīgas attīstības, videi draudzīgas saimniekošanas un atbildīgas ceļošanas lauku teritorijās skaits;
7. Jaunu izstrādātu „zaļā lauku tūrisma” produktu skaits;
8. „Zaļā lauku tūrisma” produktu īpatsvars kopējā tūrisma produkta klāstā;
9. „Zaļā lauku tūrisma” un videi draudzīgas informācijas īpatsvars kopējā tūrisma literatūrā un informācijas avotos.

V. Citas jomas

1. Lauku tūrisma saimniecību kopējais skaits;
2. LLTA „Lauku ceļotājs” biedru skaits;
3. TAVA datu bāzē reģistrētais lauku tūrisma sniedzēju skaits;
4. Ārvalstu tūristu skaits;
5. Kopējais viesu skaits;
6. Kopējais gultas nakšu skaits;
7. Kopējā zemju platība;
8. Kopējā grīdu platība;
9. Kopējais gultas vietu un papildvietu skaits;
10. Viesu māju lielums kvadrātmetros.

Laika gaitā šos indikatorus būtu nepieciešams prioritizēt un izstrādāt to identifikācijas metodiku.

²² Indikatora laika periods - viens gads

6. Pielikumi

Pielikums Nr. 1

6.1 Lietotie saīsinājumi

Gaujas NP	Gaujas nacionālais parks;
EM	Ekonomikas ministrija;
ES	Eiropas savienība;
IADT	īpaši aizsargājama dabas teritorija;
LLTA	Latvijas Lauku tūrisma asociācija;
LR	Latvijas Republika;
Ls	lats;
LVGMA	Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra;
LT	Lauku tūrisms
MK	Ministru kabinets;
PTO	Pasaules tūrisma organizācija;
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests;
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis;
RAPLM	Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija;
TIC	tūrisma informācijas centrs;
VAS	Valsts akciju sabiedrība;
VIDM	Vides ministrija;
ZM	Zemkopības ministrija;
z/s	zemnieku saimniecība

Pielikums Nr. 2.**6.2. Izmantotie avoti**

1. Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Rīga, 2000. g., 52 lpp.;
2. Biotopu rokasgrāmata. Sagatavotājs I. Kabucis. Rīga, 2000. g., 160 lpp.;
3. Latvijas Nacionālais ziņojums „Rio +10” ANO Ilgtspējīgas attīstības konferencei Johannesburgā. Rīga, 2002. g., 56 lpp.;
4. Lauku tūrisma ilgtspējīga attīstība Latvijā. Pētījums. LLTA „Lauku ceļotājs”. Rīga, 2004. g., 85 lpp.;
5. Lauku tūrisma mārketinga stratēģija 2004. – 2010. LLTA „Lauku ceļotājs”. Rīga, 2004. g., 78 lpp.;
6. Padomi lauku tūrisma uzņēmējiem dabas resursu saudzīgā izmantošanā. Autoru kolektīvs. LLTA „Lauku ceļotājs”. Rīga, 2002. g., 42 lpp.;
7. Smaļinskis J. Tūrisma ietekmes uz vidi un to analīze Gaujas nacionālā parka tūristu apmetnēs. Metodika tūrisma ietekmju uz vidi noteikšanai, novērtēšanai un monitoringam Gaujas nacionālā parka tūristu apmetnēs. Gaujas nacionālais parks, Sigulda, 2005. g., 112. lpp.;
8. Tūrisma ietekmes uz vidi novērtējums vides ietilpības kontekstā Latvijā. Pētījuma projekta atskaite. SIA Estonian, Latvian & Lithuanian Environment. Rīga, 2001. g., 31 lpp.;
9. Tūrisms ilgtspējīgas attīstības kontekstā. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Latvijas Ģeogrāfijas biedrība. Zinātnisks pētījums – rokasgrāmata. Rīga, 1998. g., 133 lpp.;
10. Vides zinības. Angļu – latviešu skaidrojošā vārdnīca. R. Ernšteina un R. Jūrmalieša redakcija. Rīga, 2000. g. 136 lpp.;
11. The Visit initiative. Tourism eco – labelling in Europe – moving the market towards sustainability. ECEAT, ECOTRANS, 2004, 32 p.

Interneta resursi:

12. www.celotajs.lv – Latvijas Lauku tūrisma asociācija „Lauku ceļotājs”;
13. www.csb.lv – LR Centrālā statistikas pārvalde;
14. www.dap.gov.lv – Dabas aizsardzības pārvalde;
15. www.eco.celotajs.lv – Zaļais sertifikāts;
16. www.em.gov.lv – LR Ekonomikas ministrija;
17. www.gnp.gov.lv – Gaujas nacionālais parks;
18. www.lad.lv – VAS Latvijas valsts ceļi;
19. www.lob.lv – Latvijas Ornitoloģijas biedrība;
20. www.lva.gov.lv - Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra;
21. www.mk.gov.lv – LR Ministru kabinets;
22. www.varam.gov.lv/ivnvb/default.htm - Vides pārraudzības valsts birojs;
23. www.vidm.gov.lv – LR Vides ministrija;
24. www.world-tourism.org - Pasaules Tūrisma organizācija.

Pielikums Nr. 3

6.3. Lauku tūrisma definīcija²³

Lauku tūrisms — tūrisma veids, kura galvenais mērķis ir, balstoties uz vietējiem sociāliem, kultūras un dabas resursiem, piedāvāt patērētājiem iespēju atpūsties un/vai izmantot tūristu mītnes lauku apdzīvotās vietās, izņemot republikas nozīmes pilsētas.

Lauku tūrisma definīcijā izmantoto terminu skaidrojums:

Produkts	Raksturojums
Tūristu mītne	Lauku tūrisma mītne - neliels (ne vairāk kā 40 gultas vietas) viesu izmitināšanas pakalpojumu sniedzējs, kura piedāvājums apvieno personisku uzmanību, klusumu, mieru un garantētus kvalitātes standartus ar labi saglabātu dabas vidi un sabiedrības un kultūras autentiskumu, kas saistīts ar vietējiem iedzīvotājiem, tradīcijām, izstrādājumiem, ēdieniem un kultūrvēsturisko mantojumu, ievērojot drošību un saudzējot minētos resursus
Papildu piedāvājums	Ēdināšana, pirts, ekskursijas, lauku ēdieni no vietējiem produktiem, dabas takas, aktīvā atpūta, utt.: <u>Ieteicamie aktivitāšu veidi</u> (atbilst ilgtspējīgas attīstības principiem): piem., izjādes un pārgājieni ar zirgiem, laivu, velo noma, maksšķerēšana, apvidus slēpošana, slidošana, u.c. <u>Neieteicamie aktivitāšu veidi</u> (neatbilst ilgtspējīgas attīstības principiem): - masu tūrisma un atpūtas veidi, piem., sporta halles, centri un stadioni, masveida sporta sacensības, organizētas spēles – peintbols, nometnes utt.; - tūrisma vai aktivitāšu veidi, kas negatīvi ietekmē vidi, piem., lielais golfs, bezceļu braukšana, ūdens motocikli, kalnu slēpošana utt.
Vieta	Raksturojums
Teritorija	Lauku teritorijas un apdzīvotas vietas, izņemot Republikas nozīmes pilsētas. Lauku vide ar raksturīgu agrāru ainavu vai dabas vērtībām. Tūrisms šajās teritorijās nav vienīgā vai galvenā ekonomiskā aktivitāte. Neatbilstošas vietas: - pilsētas vide, industriāla vai urbanizēta teritorija; - masu tūrisma vide un tai atbilstoša infrastruktūra; - vide, kurā ir traucējumi, troksnis, risks, draudi drošībai, veselībai, piesārņojums, netīrība, utt.

²³ Izstrādājusi LLTA „Lauku ceļotājs”, saskaņā ar Eiropas lauku tūrisma federācijas izstrādāto definīciju

Resursi	Raksturojums
Sociālie resursi	Sadarbība starp vietējiem iedzīvotājiem – naktsmītņu īpašniekiem, tradicionālām un netradicionālām lauku saimniecībām, amatniekiem, apskates saimniecību īpašniekiem, putnu un zvēru audzētājiem, iespējas iegādāties vietējos izstrādājumus. Atpūtnieku un vietējo iedzīvotāju socializēšanās iespējas. Lauku tūrisma mītne pieder vietējam iedzīvotājam/uzņēmējam, kas nodrošina ienākumus un darba vietas vietējiem iedzīvotājiem. Maksimālā tūristu gultas vietu skaita attiecība pret vietējo iedzīvotāju skaitu attiecīgajā apdzīvotajā teritorijā (ciemā, mazpilsētā, pagastā utt.): 1 / 1
Kultūras resursi	Tradīcijas un ieražas, kas atspoguļo kultūras identitāti un vērtības – tradicionālie svētki, gadskārtu svinības, pasākumi, ēdienu receptes, mūzika, tradicionālo amatu māksla (piem., podniecība, alus brūvēšana). Tradicionālā arhitektūra, privātas kolekcijas, utt.
Dabas resursi	Ūdeņi, meži, pļavas, purvi, lauku ainava, flora un fauna. Vide nav industrializēta/urbanizēta. Apkārtējā teritorijā tiek saglabāta bioloģiskā daudzveidība.
Ilgspējīga attīstība	Raksturojums
	Ilgspējīga tūrisma attīstība - tūrisma attīstība, kas neapdraud dabas, kultūras un sociālos resursus, vienlaicīgi nodrošinot ekonomisko attīstību un pieaugošu dzīves kvalitāti vietējiem iedzīvotājiem, kā arī visa veida resursu racionālu izmantošanu.

6.4. Fotoattēli

Pārskatā kā ilustratīvs papildus uzskates materiāls izmantoti 2005. gadā Latvijas teritorijā fiksētie fotoattēli, kuru autors ir J. Smaļinskis.

1. attēls: Putnu vērošanas slēpnis Papes ezerā,
Liepājas rajons

2. attēls: Mākslīga ūdensputnu ligzda Kvāpānu
dīķos pie Lubāna, Madonas rajons

3. attēls: Atkritumu konteineri kempingā
„Strazdiņi” pie Usmas ezera, Ventspils rajons

4. attēls: Igaunijas ūdenstūristi tūristu apmetnē
„Lenči”, Gaujas nacionālais parks

5. attēls: Podnieks L. Cīrulis Līvānu apkaimē tūristus atraktīvi iesaista podniecības darbos, Preiļu rajons

6. attēls: Piktogramma uz Rīgas Starptautiskās autoostas ieejas durvīm

7. attēls: Vasaras sezonā vilciena sastāvā divriteņu parasti ir vairāk nekā tiem trīs paredzētās vietas

8. attēls: Velo maršruts Cēsis – Valmiera, videi draudzīgs marķējuma veids, Cēsu rajons

9.a attēls: Siguldas dzelzceļa stacijas tualete

9.b attēls: Slēgtā Siguldas autoostas tualete

6.5. Vides indikatori „Zaļā sertifikāta” naktsmītnēs

1. Pamatinformācija

Mājas nosaukums		
Mājas tips		
Kopējā saimniecības platība (t.sk. zeme)(ha)		
Kopējā mājas grīdu platība (m ²)		
Sezona tūrisma darbībai (norādīt mēnešus - no līdz)		
Veļas mazgāšana (%)	mājās	tūrītavā

2. Viesi

Uzņemto viesu skaits	
Viesu pavadīto gultas nakšu skaits	
Saimnieku skaits, kas pastāvīgi (visu gadu) dzīvo tūrisma mītnē	

3. Energoresursi

Patērētais elektrības daudzums (kWh)	

Izmantotais kurināmā veids	Patērētais kurināmā daudzums	Izmaksas (Ls)
gāze (m ³)		
malka (m ³ vai steri)		
ogles (t)		
kūdra (t)		
cits (norādīt)		

Alternatīvos enerģijas avotus (vēja ģeneratorus, saules baterijas):

Izmanto Neizmanto

Izmantotais alternatīvo enerģijas avotu veids	% no kopējā enerģijas daudzuma

4. Ūdens patēriņš un notekūdeņi

Patērētā ūdens daudzums (m ³)	Izmaksas (Ls)

Naktsmītne pievienota centralizētai kanalizācijas sistēmai: Ir Nav

Notekūdeņu kopējais daudzums (m ³)	

Baseins: Ir Nav

Baseina tips	Iekšējs ☐ Ārējs ☐ Apsildāms ☐
Baseina tilpums (m ³)	
Cik reizes esat mainījuši ūdeni šī perioda laikā	

5. Atkritumi

Centralizētai savākšanai nogādāto atkritumu daudzums (kg vai m ³)	

Atkritumu šķirošana: Notiek Nenotiek

Šķiroto atkritumu veids	Šķiroto atkritumu daudzums (kg, l vai m ³)
Papīrs	
Stikls	
Metāls	
Plasmasas, PET pudeles	
Organiskie atkritumi (komposts)	
Bīstamie atkr.	

6. Patērētais ķīmisko vielu daudzums

Ķīmiskais savienojums	Patērētais daudzums (l vai kg)	Izmaksas (Ls)
Mazgāšanas līdzekļi (traukiem, veļai)		
Tīrīšanas līdzekļi (virsmām, podiem)		
Baseinu un vannu dezinfekcijas līdzekļi		
Pesticīdi, herbicīti		
Remonta līdzekļi (lakas, krāsas, šķīdinātāji u.c.)		
Citi _____		

6.6. Lauku tūrisma uzņēmēju aptaujas anketa

LAUKSAIMNIECĪBA UN TŪRISMS

1. No kādām darbībām Jūsu saimniecība gūst ienākumus? (atzīmējiet atbilstošos un norādiet sadalījumu %)

☐ No tūrisma _____ %	☐ No zvejniecības _____ %
☐ No zemkopības _____ %	☐ No mežsaimniecības _____ %
☐ No lopkopības _____ %	☐ Saņemu pensiju _____ %
☐ Cits _____, _____ %	☐ Strādāju algotu darbu ārpus saimniecības

ĒDINĀŠANA

2. Kāda ir Jūsu viesu attieksme pret dzeramo ūdeni?

☐ Viesi jautā par dzeramā ūdens kvalitāti	☐ Viesi lūdz uzrādīt ūdens kvalitātes apliecinājuma dokumentu
☐ Viesiem neinteresē ūdens kvalitāte	☐ Viesi ūdeni pērk veikalā/ņem līdzi no pilsētas

3. Vai Jūsu saimniecībā redzamā vietā ir novietots sertifikāts par ūdens ķīmisko analīzi?

- Jā Nē

4. Vai saviem viesiem piedāvājat ēdināšanu?

- Jā Nē *Ja uz 4. jautājumu atbildējāt ar „Nē”, tad pārejiet uzreiz pie 9. jautājuma!*

5. Kādas izcelsmes produktus Jūs izmantojat viesu ēdināšanā?

☐ Pašu saimniecībā audzētus/ražotus	☐ Iegādājos savas apkārtnes (rajona) veikalos, tirgos
☐ Iegādājos no apkārtnes saimniecībām	☐ Iegādājos Rīgā
☐ Sadarbojos ar tuvējo kafējnīcu	

6. Aptuveni kāda daļa no visiem Jūsu viesiem interesējas par Jūsu piedāvātās pārtikas izcelsmi? _____ %

7. Ja savā saimniecībā audzējat/ražojat kādus produktus, kā tos izmantojat?

☐ Gatavoju no tiem ēdienu viesiem	☐ Pārdodu tos viesiem kā pārtikas produktus (nesagatavotus)

8. Ja viesiem piedāvājat pašu audzētus/ražotus produktus, atzīmējiet, kādus:

☐ Gaļa	☐ Augļi	☐ Dārzeni
☐ Zivis	☐ Olas	☐ Piena produkti
☐ Medus	☐ Meža ogas un sēnes	☐ Citi produkti: _____

9. Ja viesiem nepiedāvājat ēdināšanu, kur tie iegādājas pārtiku?

☐ Ved līdzi produktus no Rīgas vai citām tālākām vietām	☐ Ēd tuvējā kafējnīcā
☐ Pērk produktus vietējā veikalā vai no apkārtnes saimniecībām un gatavo paši	

SADARBĪBA**10. Kādā veidā Jūs sadarbojaties ar apkārtnes iedzīvotājiem:**

- Pērku to ražotos pārtikas produktus
 Nomāju zemi
 Nomāju laivu piestātnes, peldvietu vai tml. tūristu atrakciju vietas
 Piedāvāju tūristu aktivitātes, ko nevaru nodrošināt pats (zirgus, laivas, gida pakalpojumus u.c.)
 Piedāvāju apkārtnes iedzīvotājiem sezonas darbu viesu apkalpošanā
 Nodrošinu apkārtnes iedzīvotājiem pastāvīgu darbu viesu apkalpošanā
 Piedāvāju viesiem apmeklēt interesantas apskates saimniecības apkārtņē - amatnieku darbnīcas, dzīvnieku audzētājus u.c. (lūdzu nosauciet kādas)

11. Ja piedāvājat viesiem apmeklēt šīs interesantās saimniecības apkārtņē, kādā veidā to darāt?

- Ja viesi interesējas par apskates vietām tuvumā, tad iesaku tās mutiski
 Esmu izvietojis informatīvos materiālus par šīm saimniecībām viesiem redzamā vietā
 Parādu tās kopējā „Lauku labumu” bukletā
 Viesi paši par tām ir dzirdējuši un prasa tikai precizēt/sarunāt vietu
 Citā veidā, norādiet kādā? _____

12. Vai piedāvājat viesiem pie Jums iegādāties tuvējās saimniecībās ražotus amatniecības, pārtikas u.c. produktus?

- Nē Jā, nosauciet kādus?

BIOLOĢISKĀ DAUDZVEIDĪBA**13. Vai Jūsu saimniecības pļavās tiek regulāri pļauta/noganīta zāle?**

- Jā Nē Daļēji

14. Vai gar ceļmalām un grāvmalām ir izcirsti koki un krūmi?

- Jā Nē Daļēji

15. Vai Jūsu saimniecības teritorijā ir izlikti putnu būriši?

- Nē Jā, nosauciet kādām putnu sugām?

16. Vai Jūsu māju tuvumā ir veci, dobumaini koki vai dižkoks?

- Jā Nē

17. Vai Jūsu saimniecībai piederošais mežs tiek regulāri:

- Tīrīts tikai malkas ieguvei vai mežizstrādes nolūkos Atstāts dabisks mežs ar pamežu (krūmāju)
 Tīrīts (nocirsti krūmi, nokaltušie koki, iekārtotas pastaigu takas)

18. Ja Jūsu saimniecības tuvumā ir alas, vai piedāvājat viesiem ekskursijas uz tām?

- Jā Nē

19. Vai saimniecības tuvumā ir ierīkotas dabas un izziņas takas?

- Jā, pašu saimniecībā Jā, bet ne manā teritorijā Nē, apkārtņē tādu nav

20. Vai Jūsu saimniecības apkārtnē ir retas augu un dzīvnieku sugas un jūtīgi biotopi, lielas putnu ligzdas?

Jā Jā un Jūs piedāvājat viesiem tās apskatīt Nē Nezinu

21. Ja piedāvājat viesiem makšķerēšanas iespējas, vai:

Makšķerēju skaits tiek limitēts Zivju resursi tiek atjaunoti

22. Vai saimniecības apkārtnē ir nosusinātas mitras vietas, izveidojot tūristu atpūtas zonas?

Jā Nē

23. Vai esat izveidojuši Jūsu saimniecības teritorijā sastopamo dzīvnieku un augu sarakstu?

Jā Nē

24. Vai Jūsu saimniecības teritorijā jūtīgajās dabas vietās (piemēram, kāpas, nogāzēs, mitrās vietās) ir izveidota piemērota infrastruktūra – laipas, kāpnes u.c.

Jā Nē Tādu vietu manā teritorijā nav

VISPĀRĒJA INFORMĀCIJA PAR SAIMNIECĪBU

25. Mājas veids: Lauku Brīvdienu Viesu Kempings Pils vai muiža Viesnīca

26. Cik pamatvietas ir jūsu naktsmītnē? (*papildvietas neatzīmēt!*) _____

27. Kurā reģionā atrodas Jūsu māja: Kurzeme Latgale Vidzeme Zemgale

Paldies par atsaucību!

6.7. Lauku tūristu aptaujas anketa

1. Cik reizes gadā Jūs dodaties atpūsties uz laukiem (ar nakšņošanu viesu mājās u.c. naktsmītnēs)?

Latvijā

Lietuvā

Igaunijā

2. Lūdzu atzīmējiet, ar ko kopā Jūs pēdējā gada laikā esat viesojies lauku naktsmītnēs?

- Ar partneri
- Ar ģimeni/bērniem
- Ar draugiem
- Ar darba kolektīvu
- Vienatnē

3. Kāds bija Jūsu viesošanās mērķis?

- Mierīgi atpūtos
- Apmestos ekskursijas pa Latviju/Baltiju laikā
- Izklaidējos, piedalījos nelielā ballītē
- Piedalījos kāzās, sporta spēlēs vai citā lielā pasākumā
- Piedalījos seminārā
- Apmestos komandējuma laikā
- Cits mērķis (*lūdzu ierakstiet, kāds*)

4. Kāda veida naktsmītnes Jūs vislabprātāk izvēlaties atpūtai laukos?

(lūdzu, atzīmējiet ne vairāk kā 2 variantus)

- Lauku mājas - nakšņošana ar brokastīm saimnieku mājā nelielam cilvēku skaitam
- Viesu mājas - nakšņošana ar brokastīm lielākam cilvēku skaitam
- Zemnieku saimniecības – nakšņošana mājā, kur rit lauku dzīve (ir mājdzīvnieki, lauku produkti u.c.)
- Brīvdienu mājas – atsevišķs namiņš, kur nakšņo tikai viena ģimene/kompānija
- Viesnīcas
- Pilis, muižas
- Kempingus

5. Vai izvēloties atpūtas vietu laukos, Jūs pievēršat uzmanību naktsmītnes:

- Sertifikātiem (Zaļais sertifikāts, Gada labākā saimnieka tituls)
- Kvalitātes kategorijai
- Piederībai asociācijai „Lauku ceļotājs”
- Nepievēršu uzmanību nekam

6. Kāda veida naktsmītnēm Jūs dodat priekšroku?

- Ar ēdināšanu
- Bez ēdināšanas, bet ar labiekārtotu virtuvi, kur ēdienu iespējams pagatavot pašiem

7. Kur pirka pārtika Jūsaprāt ir kvalitatīvāka (uzticamāka)?

- Lielveikalā Mazā vietējā veikalīnā vai tirdziņā No lauku saimnieka

8. Ko Jums vislabāk patīk darīt, kad esat laukos:

(lūdzu, atzīmējiet ne vairāk kā 3 variantus)

- Baudīt dabu (pastaigāties pa dabas takām, redzēt dzīvniekus un augus)
 Apskatīt baznīcas, pilis, muzejus u.c. kultūrvēstures pieminekļus
 Iepazīt lauku dzīvi (apskatīt kā strādā amatnieki, kā audzē dzīvniekus, kā top pārtikas produkti)
 Iegādāties laukos ražotus produktus (pārtiku, amatniecības izstrādājumus)
 Pasvinēt (ieiet pirtī, iedzert)
 Piedalīties vietējos pasākumos, svētkos (piem. zvejnieku svētki, koncerti)
 Atpūsties aktīvi (braukt ar velosipēdiem, laivām, sportot)
 Atpūsties veselīgi (veselīga pārtika, pirts procedūras, masāža)
 Nedarīt neko, tikai atpūsties
 Darīt ko citu (lūdzu ierakstiet, ko)

9. Kā sauc pēdējo lauku naktsmītņi, kurā viesojāties?

(Precīzs mājas nosaukums jums nepieciešams, lai analizētu atbildes uz nākamajiem 3 jautājumiem. Mājas saimniekiem Jūsu atbildes netiks izpaustas!)

10. Vai Jūsaprāt šis naktsmītnes saimnieki rūpējas par apkārtējo vidi?

- Nē Jā

11. Vai kopumā bijāt apmierināts ar savu atpūtu šajā naktsmītņē?

- Jā Nē Daļēji (lūdzu ierakstiet, kāpēc)

12. Lūdzu atzīmējiet, vai piekrītat šiem apgalvojumiem:

	Pilnībā piekrītu	Daļēji piekrītu	Daļēji nepiekrītu	Pilnībā nepiekrītu	Nezinu
Man ir svarīgi atpūsties neskartā, tīrā vidē	☐	☐	☐	☐	☐
Man ir būtiski, ka naktsmītnei ir piešķirta vides kvalitātes zīme „Zaļais sertifikāts”	☐	☐	☐	☐	☐
Pēdējā naktsmītne, kurā atpūtos, bija videi draudzīga (piem., šķiro atkritumus, nelieto plastmasas traukus)	☐	☐	☐	☐	☐
Saimnieka rūpes par vidi neierobežoja manas ērtības (piem., elektrības un ūdens taupīšana, atkritumu šķirošana)	☐	☐	☐	☐	☐
Saimnieku rūpes par vidi padarīja manu atpūta patīkamāku	☐	☐	☐	☐	☐

13. Vai Jūsprāt naktsmītnes, kurām piešķirta vides kvalitātes zīme, ir dārgākas nekā nesertificētās naktsmītnēs? Jā Nē

Jūsu personas dati

Garantējam personas datu neaizskaramību un konfidencialitāti visai Jūsu sniegtajai informācijai.

Dzimums: Sieviete Vīrietis

Vecums: līdz 20 gadiem 21-30 31-40 41-50 51-60 Virs 60

Ģimenes stāvoklis: Neprecējies/-usies Precējies/-usies

Vai Jums ir bērni? Jā Nē

Kādi ir vidējie ienākumi uz vienu Jūsu ģimenes locekli mēnesī?

Mazāk kā 50 Ls 100-199 Ls 300-399 Ls
 50-99 Ls 200-299 Ls 400 un vairāk Ls

Jūsu nodarbošanās:

Jūsu dzīves vieta: Valsts Pilsēta vai rajons

Vārds, uzvārds: *(nepieciešams, lai saņemtu bezmaksas ceļvedi)*

Paldies par atsaucību!